DEVRİMCİ SAVAŞIMDA

sanat emeği

AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

TEKELCİ SERMAYE VE KÜLTÜR ALAN

TEKELCİ SERMAYE KÜLTÜR ALANINA ELKOYUYOR

SERMAYE TİYATROSU (S. Cilizoğlu)

MENKUL BİR DEĞER OLARAK RESİM SANATI (C. Coker)

NAZIM'DAN ANILAR (R. Fiş)

ORHAN KEMAL (Ş. Balcıoğlu)

SAİT FAİK İÇİN (V. Günyol - A. Timuçin)

İSA ÇELİK İLE BİR SÖYLEŞİ

Selçuk Baran'ın Bir Öyküsü

Mustafa Ata'nın desenleri

Dağlarca, Ş. Kurdakul, K. Özer,
İ. Uyaroğlu, S. Sezer,
A. Ada, M. Erenus'dan şiirler.

28 Haziran 1980

DEVRİMİN SAVAŞIMDA
sanat emeği
AYLIK SANAT KULTUR DERGİSİ

CİLT: 5 / SAYI: 28 / HAZİRAN 1980
Sahibi: H. Barış Pirhasan
Sorumlu Yönetmen: A. Turgay Fişekçi

3 ÖLÜMSÜZ
4 TEKELCİ SERMAYE VE KÜLTÜR ALANI
6 **Fazıl Hüsnü Dağlarca** KUZEYİ DİNLEMEK (Şiir)
7 **Şükran Kurdakul** ÖLÜMSÜZ KALAN (Şiir)
8 TEKELCİ SERMAYE KÜLTÜR ALANINA ELKOYUYOR
11 **Seçkin Cılızoğlu** SERMAYE TİYATROSU
18 **Kemal Özer** 16 HAZİRAN KAVŞAĞI (Şiir)
21 **Canan Çoker** MENKUL DEĞER OLARAK RESİM SANATI
36 **Selçuk Baran** BAZI EĞİTİM SORUNLARI (Öykü)
Mustafa Ata DESENLER
46 **İsmail Uyaroğlu** BEN KÜÇÜK BİR ŞAİRİM (Şiir)
48 **Sennur Sezer** PAZAR YERİNDE BİR ÖĞLE ÜSTÜ (Şiir)
49 **Ahmet Ada** HASRET İZİ (Şiir)
51 **Radiy Fiş** SONSUZA KADAR SÜRECEK BİR DİYALOG
63 **Müştak Erenus** SERMAYE'DEN (Şiir)
66 **Şahap Balcıoğlu** ORHAN KEMAL
OLAYLAR YORUMLAR
68 BULGAR YAZARLARINDAN TÜM DÜNYA
YAZARLARINA ÇAĞRI
69 **Vedat Günyol** SICAK İNSAN SAİT FAİK
71 **Afşar Timuçin** SAİT FAİK İÇİN
73 **Mahmut Dikerdem** MEHMET AKSOY HEYKEL SERGİSİNİN
AÇILIŞINDA KONUŞMA
75 **İbrahim Akyürek** İŞÇİ FOTOĞRAFÇILAR
78 GSD GENEL BAŞKANI İSA ÇELİK İLE BİR SÖYLEŞİ
80 41. DEVLET RESİM VE HEYKEL SERGİSİ YİNE ÇIKMAZDA
81 **Uğur Kökden** «SİLAHLARI YANDIRIN»
84 HABERLER
I T I I

Yazı Kurulu
A. Kadir — Asım Bezirci
Orhan Taylan - Ataol Behramoğlu
Barış Pirhasan

Bu dergide yayınlanan yazı
ya da resimler kaynak gösterilerek
yeniden yayınlanabilir.
Yazılar SANAT EMEĞİ'nden yazılı
izin alınarak
başka dile çevrilebilir.
Gönderilen yazı ya da resimler
geri verilmez.

SANAT EMEĞİ / Yazışma ve Havale Adresi: P.K. 1339 Sirkeci - İstanbul / Telefon: 22 92 57 Yönetim Yeri: Divanyolu, Klodfarer Cad. 38/2 Cağaloğlu - İstanbul / Abone koşulları: 6 aylık 350 TL. / 12 aylık 700 TL. Yurtdışı (uçakla): F. Almanya: 40 DM, Hollanda: 43 Fl, Belçika: 700 Fr. İngiltere: 10 £ Fransa: 85 Fr, İsviçre: 50 Fr, İsveç: 85 Kron, ABD: 25 $. Tek isteklerde 30 liralık pul gönderilmelidir. Posta Çeki: Hasan Barış Pirhasan 109126 İlan: Tam sayfa 3000 TL. 1/2 sayfa 1500 TL. 1/4 sayfa 750 TL. — Dizgi, Baskı, Cilt: Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri Tel: 27 73 37 Dağıtım: Temel Dağıtım Yerebatan Cad. Taşsavaklar Sok. Beyoğlu Han No: 5/2 Cağaloğlu-İstanbul
Son Baskı Tarihi: 29.5.1980

ÖLÜMSÜZ

Sevinç Özgüner'in kutsal anısına

Küçük bir çocuktum onu götürdüklerinde
Şimdi savaşanların çoğu küçük çocuklardı
Biz tel örgülerin önünde, bakılır okşanırdık
Aklımızda kışlaların uzun yolları kalırdı.

Kapatıldıkları hücreyi gördüm
Aylarca dayak ve işkence altında
Islak taş odalar, karanlık, umutsuz
Parçasıydı artık uykularımın.

Ellerinde filelerle pazara gittiklerini gördüm
İnmeli kocasına portakal götüren kadın
Anamdı benim, gençlik umutlarını
Bölüşür yerdik sofrada

Nasıl anlatsam duydukları heyecanı
«Bizimkiler» derken ışımasını bakışlarının
Bu toprağı nasıl sevdiklerini
Sıyrılıp bir soluk almayı akla getirmeden

Nasıl teşekkür edebilirim
Bize sundukları onur meyvasına
Paslanıp kirlenmedi gençliğimiz
Savaşmayı öğrettiler bana.

Hayatını yavaş yavaş vermeyi bilen
Anacığım. Komünist, yiğit insan
Küskün fotoğrafını gördüm gazetelerde
Ölüm bir öpücük gibi yapıştı dudaklarıma

Andolsun sana hüzünlü kadın
Andolsun sana kanlar içinde yatan
Telörgülerden okşadığın çocukların
Ölümünü boşa çıkarmayacaklar.

Barış Pirhasan

TEKELCİ SERMAYE VE KÜLTÜR ALANI

Son yıllarda ülkemizde kapitalizmin gelişmesine koşut bir olgu olarak tekelci sermaye ekonomiye ve dolayısıyla ülke yönetimine de tekbaşına egemen olma sürecine girmiş bulunuyor. Bu süreç kültür alanına da aynen yansıyor. Tekellerin kültür alanındaki etkinlikleri giderek artıyor. Bu gelişim değişik sanat dallarında farklı özellikler taşıyor.

Bu sayımızın ana yazıları bu soruna yönelik. «Tekelci Sermaye Kültür Alanına Elkoyuyor» başlıklı yazı soruna ülkemizin tarihsel süreci içinde genel bir yaklaşım getiriyor.

«Sermaye Tiyatrosu» başlıklı yazısıyla da Seçkin Cılızoğlu, tiyatro alanında son bir yıldır görülen Broodway tipi, sulu bulvar komedilerine nerelerden kalkılarak gelindiğini, bu oyunların finansmanı, kadroları üstüne ilginç açıklamalar getiriyor. Sermaye, bu alanda ülkemizin en etkin gücüne sahip olan devletin olanaklarını da dilediğince kullanabiliyor. Devletle içiçe geçme süreçleri yaşıyor.

Dergimizin 25. sayısında Canan Çoker'in «Tekelci Sermaye ve Resim Sanatı» başlıklı, ülkemizde resim sanatını yönlendiren etmenler üzerine özgün görüşler getiren yazısını anımsayacaksınız. Yazı, resim çevrelerinde geniş ilgi uyandırdı. Yıllardır resim sanatını, ressamları ihya ettiklerini iddia eden spekülatörler, özel galeri sahipleri ve onlarla çıkar ilişkileri içindeki tanıtma yazarları ise kıyameti kopardılar. Kimi yazıyı ahpaplıkla bağdaşmayacak kadar sert, kimi Türkiye'nin özgün gerçeği ile ilgisiz ve «tek yanlı» bulduklarını yazdılar. Sanat Çevresi dergisinde G. Elibal ise «... bir bardak suda fırtına yaratmayı ve de kendinden menkul karınağrılarını aktarmayı düşünenler uslarını başlarına alsınlar... satılık olmasınlar, günübirlikçi hiç...» türünden ucuzluklara kadar vardırdı işi. Ama Çoker'in görüşlerini eleştirmeye yanaşan çıkmadı.

Canan Çoker, bu sayıda «Menkul Değer Olarak Resim Sanatı» başlıklı yazısında sanat-borsa ilişkisi üstüne çalışmasını derinleştiriyor. Resim spekülasyonunun «bir kültür hizmeti» ya da «özgün» bir olgu olmadığını, «resim alanında fiyat patlaması olgusunun, kapitalizmin genel krizinin Batı ülkelerinde yarattığı durumun Türkiye'ye yansıması olduğunu sergiliyor.

Bu sayımızda ayrıca ölüm yıldönümlerinde üç büyük sanatçımız, Nazım Hikmet, Orhan Kemal ve Sait Faik'i anıyoruz. «Sonsuza Kadar Sürecek Bir Diyalog» yazısında tanınmış Sovyet Türkoloğu Radi Fiş, Nazım Hikmet'in Sovyetler Birliği'nde bulunduğu yıllardaki ortak anılarını anlatıyor. Gazeteci Şahap Balcıoğlu da Orhan Kemal'den belleğinde kalan izlenimlerini anlatıyor. 11 Mayıs günü Burgazada'da anılan Sait Faik için eleştirmen Vedat Günyol ve Afşar Timuçin'in yaptıkları konuşmaları da bu sayımızda bulacaksınız.

Bu sayımızda değerli yazarımız Selçuk Baran'ın öyküsünü İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Fakültesi öğretim üyesi Mustafa Ata desenledi.

Bu sayımızın şiirlerini Dağlarca, Şükran Kurdakul, Kemal Özer, İsmail Uyaroğlu, Sennur Sezer, Ahmet Ada ve Müştak Erenus'un ürünleri oluşturuyor.

Olaylar-Yorumlar bölümümüzde Bulgar Yazarlarının, olimpiyatlar için dünya yazarlarına çağrısını, Görsel Sanatçılar Derneği Başkanı seçilen İsa Çelik ile bir söyleşiyi, Barış Komitesi Genel Başkanı Mahmut Dikerdem'in, Mehmet Aksoy'un heykel sergisinin açılışında yaptığı konuşmayı, İbrahim Akyürek'in ilginç bir olgu olan «İşçi Fotoğrafçılar» üstüne bir yazısını ve başka kültür olayları üstüne yazılar bulacaksınız.

fazıl hüsnü dağlarca

KUZEYİ DİNLEMEK

Ölünce
Kimi uyur
Kimi kuşlara dalar
Kimi acıkır
Kimi otların ağaçların büyümesini izler
Kimi düşünür
Kimi yağmurun toprak altına dağılmasını inceler
Kimi giyinir
Kimi güneşle dolan gözlerinin kamaşmasını duyar

Öldü Ekber Babayef
Ne yapar dersiniz
N'apacak

Yine cumartesi akşamları
Yine saat 20 de
Yüzü Türkiye'ye dönük
Konuşur.

şükran kurdakul

ÖLÜMSÜZ KALAN

Duyulmamış dizeler yazardım
Büyük şarkıların coşkusuyla rüzgarlanan
İmgeler, benzetiler, çağrışımlar saltanatı...
Resimler çizerdim, düşlerde bile görülmemiş,
Duyarlığımdan uygarlıklar kurardım
Eskimeyen, tükenmeyen, gerilerde kalmayan.

Dizeler yazardım, yaşamımla ödenmiş
Partimin, Partimin, Partimin seslediği
Mahpushane hücrelerinden açık alanlara
Kavganın nice aşamalarından geçip gelmiş
Kardeşliğin, sevginin çarkında bilendiği

İnsanlardan ilkelere, ilkelerden insanlara.
Büyük şarkıların coşkusuyla rüzgarlanan
Kanatlarında evreni uçuran aklın değirmenleri
Yenilmez güzelliğim, kırılmaz direncim benim
Bilincimde duydukça tadına vardığım
Ey dağarcığında biriktiren tüm eskimeyenleri,
Ey ölüm kubbelerinde bile ölümsüz kalan.

TEKELCİ SERMAYE KÜLTÜR ALANINA ELKOYUYOR

«Hür teşebbüs» kimi zaman ayan beyan, kimi zaman başka kuruluşların ardına saklanarak kültür merkezleri, müzeler açıyor; tiyatro toplulukları kurup gösteriler düzenliyor; resim, heykel alıp satıyor; bol keseden ödüller dağıtıyor. Bu ülkemiz için yeni bir olgu.

Günümüze kadar sanatçının 'resmisi' maaşa bağlanıp; 'sanat için sanat yapanı' içkinin, esrarın bohem havasında zengin sofralarına meze olurdu. İlerici sanatçı ise 'içerde' olmadığı zamanlar falakayla 'terbiye' edilmeye çalışılır; ama sanatçıların tümü hep susturulmak istenirdi. Sanat ürünü egemen güçler için 'olmasa da olur' bir fantaziden başka bir şey değildi. Oysa yeni yeni bir başka tutum alınmaya başlandı sanatçıya. Tekelci sermayenin bu yoğun ilgisi nereden kaynaklanıyor? Holdingler, bankalar, vakıflar neden bir sanatseverlik yarışına girdiler? Sanatçıların ezelî sefaletlerinin sonu mu geldi yoksa? Bu değirmenlerin suyu nereden —daha doğrusu niçin— akıyor?

Yakın geçmişimize bir bakacak olursak 1950'li yıllara kadar ülkemizde sanat yapıtları üretiminin kapitalist pazar ekonomisinin dışında kalmış olduğunu görürüz. Bunun temel nedeni sanat yapıtının doğasında yatar. Sanat yapıtı —genelde— pazar için üretilmez. Başka bir deyişle —üretildikten sonra bu değeri kazanma olasılığı bulunsa bile— sanat yapıtı sıradan ürünler gibi bir değişim değeri taşımaz. Kapitalist ekonomide metâlar için geçerli olan pazar kuralları sanat ürünlerinin kimilerinde —ancak belirli koşullar altında ve geçici olarak— uygulanabilir. (*)

(*) Bkz. *Sanatın Ekonomi Politikteki Yeri Üzerine*. A. Taygun. SANAT EMEĞİ Sayı 3, Mayıs 1978
— Ürün (bir tablo ya da bir plak gibi) tek bir cisimse, ya da algılanabilirliği sınırlanabiliyorsa (tiyatro seyri gibi) kullanımı bir bedele bağlanabilir. Ama —söz gelimi— bir «Silifkenin Yoğurdu» türküsü başka bir şey karşılığında alınıp satılamaz. Genelgeçer olan, belirleyici olan da bu ikinci durumdur.

Şöyle ki sermaye birikiminin artışı yatırımların yeni alanlara kaymasını zorlar. Kapitalist ekonomi her şeyi satışından kâr sağlanacak mala dönüştürmenin yollarını arar. Gelişen teknoloji sanat yapıtlarının taşıyıcı cisimlerini çoğaltmanın olanaklarını yaratınca bu cisimler (sanat ürününün manevi varlığı değil) metâ olarak pazarlanabilirlik kazanırlar.

1950'li yıllara kadar ne genelde teknolojinin ne de ülkemizde sermayenin klasik kâr alanlarının gelişme düzeyi yeterli olmadığı için sanat yapıtlarının metâ niteliği söz konusu değildi.

O zaman sanat üretiminin maddi varoluş koşulları nereden kaynaklanıyordu? Sanatçının geçimini sağlayabilmesi, üretebilmesi için gerekli asgarî akça nereden geliyordu? Alan kârlı yatırımlar için elverişli olmadığından iki kaynak kalıyordu geriye.

Bunlardan birincisi geleneksel kaynaktı. Sanatçının kendi kendini finanse etmesi anlamına gelen amatörlükten tutun, varlıklı kişilerin sırf bundan bir zevk duydukları için sanata harcadıkları paralara kadar uzanan karşılıksız yatırımlar eskilerden beri sanatsal üretimi desteklemişlerdi. Omuzunda sazı, köyden köye dolaşan aşıkların karnını doyuranlar; dededen kalma mirasla tiyatro toplulukları kuran paşazade sanatçılar; cılız memur maaşıyla edebiyat dergileri yayınlayanlar ötedenberi bizde bağımsız sanatın akçal kaynağını sağlayagelmişlerdir.

İkinci kaynak ise cumhuriyetle birlikte çok daha düzenli bir mahiyet alan devlet desteğiydi. Rönesans mesenlerinden, padişah ihsanlarından beri süregelen bu kaynak resmi ideolojilerin yaygınlaştırılması amacını güder. Devlet desteği günümüzde nicelik olarak ülkemiz sanat hayatında en önemli yeri tutmaktadır.

1950'li yıllarla birlikte geleneksel ve devlet desteğinin yanısıra sermaye de sanatın kimi dallarına yatırım yapmaya başladı. Bu dalların ilki —gariptir ama— en büyük yatırımlara gerek gösteren sinema alanıydı. Çünkü sinema, çoğaltılabilirliği en yüksek dal olarak, en geniş pazarı en çabuk bulabiliyordu. Müzik sinemayla birlikte gelişti. 45 devirli plaklar, teyp bandları, kasetler popüler müzik alanları için elverişli pazar ürünleriydi. Basılmış sanat yapıtları —okuma dinlemekten, seyretmekten zor olduğu için— radyonun, televizyonun geliştiği ülkemizde, ilk iki alan kadar olmasa da, başka bir yatırım alanı oluşturdular. Ne var ki bütün bu yatırımlar esasta kâr gayesi güdüyorlardı.

Ülkemizde tekelci sermayenin ağırlığını hissettirmesiyle bir-

likte kârdan başka amaçlarla da bu alana yatırımlar yapılmaya başlandı. Tekelci sermaye —kâr toplamanın yanısıra— günümüze kadar devlete bırakılmış olan ideolojik amaçlı sanat desteğini üstleniyor. Bu yeni olgu kültür alanının demokratikleştirilmesi savaşımına yeni boyutlar getiriyor. Sermayenin elinde geniş olanaklar var. Sermaye yalnız sanatçıya maddi destek vermekle kalmıyor, yapıtının en geniş kitlelere yayılmasını sağlıyor; basın tekelleri onu kısa sürede üne kavuşturuyor. Bütün bunlar sanatçı için çekici olanaklar.

Bunlara kapılmayan ilerici sanatçılar için artan hayat pahalılığı karşısında gittikçe azalan geleneksel kaynaklar ve devlet olanakları içindeki mevzii kazanımlar yeterli değil. İlerici, demokrat sanatçılar elbette bu olanakları gözardı etmemelidirler. Özellikle kamu kaynaklarından yararlanmanın yollarını sürekli aramalı, iktidara oynayan hizipler arası politikalara kapılmamalı, resmi sanat kurumlarında belirli makamlara getirilecekleri düşlerine angaje olup üretimlerini 'şahsî ikbal emellerine' göre düzenlememelidirler. Onların hedefleri de bellidir, onları bu hedeflere kimlerin ulaştırabilecekleri de. Onlar kitlelere doğruyu aktarmak için her olanağı zorlamalıdırlar.

Ne var ki tekelci sermayenin kültür alanına el koymasına karşı verilecek savaşımda belirleyici akçal kaynak demokrasi güçlerinin toplu, düzenli desteğidir. Sendikalar, meslek kuruluşları, demokratik örgütler ve giderek ilerici belediyeler, üyeleri adına, halkımız adına sanat, kültür alanına asgari varoluş koşullarını sağlamakla yükümlüdürler. Bu doğrultuda sevindirici adımlar atılmaktadır. Bir Ankara Sanat Tiyatrosu **Ferhat ile Şirin** oyununun programında yapıtın ortaya çıkabilmesi için gereken desteği sağlamış demokratik örgütlere teşekkür edebilmektedir.

İnsanlarımız örgütlendikçe, birlikte davrandıkça tekelci sermayenin bu yeni ideolojik saldırısına karşı sanat, kültür alanını koruyabilecek, onun demokratikleştirilmesini sağlayabileceklerdir.

SERMAYE TİYATROSU

SEÇKİN CILIZOĞLU

«Küçük Amerika olmak» tüneline, Amerikalıların kullanılmış naylon donlarını giyerek girdik, Amerikan tipi müzikallerle çıkıyoruz. Ne var ki, kültür emperyalizminin, siyasal ve ekonomik emperyalizme oranla daha çarpık uygulanması sonucu bir zamanlama yanlışı yapıldı gibi görünüyor. Zira tiyatro alanında bir yıldır tezgahlanan oyunun henüz belirlenmeyen yanları var: Birinci paylaşım savaşı öncesindeki gibi bir «belle époque» dönemi mi yaratılmak isteniyor, yoksa Amerikalıların Vietnam'daki askerlerine moral vermek için Danny Kaye'leri, Bob Hope'ları ve iri göğüslü hatunları gönderdikleri gibi burada da birileri birilerine moral verip uyutmaya mı çalışıyor? Yoksa Türkiye'de iş hayatı Broadway tarzı müzikaller yapacak dönemece geldi de, bundan kapı kapı para arayan politikacıların ve bizim haberimiz mi olmadı? Belki tiyatro birden bire büyük bir kazanç kaynağı oldu da, biz duymadık.

Bu olasılıkları yerli yerine oturtabilmek için, 1950'lerden bu yana tiyatro olayına bir göz atalım. Çünkü bir yıldır çok önemli bir gelişimi yaşamaktayız: Türkiye'de —özel sektörün girişimi anlamında— ilk kez özel tiyatro kuruluyor.

ÖDENEKLİ TİYATROLAR ÖDENEKSİZ TİYATROLAR

1950'lere girerken Türkiye'de Devlet Tiyatroları ve Darülbedayi olmak üzere iki ödenekli tiyatro ve çoğunluğu turne kumpanyası biçiminde varlıklarını sürdüren ve sürekliliği olmayan

tülûat tiyatroları ile operetler vardı. İlk özel ödenekli tiyatro, Yapı ve Kredi Bankasının girişimiyle 1951'de Küçük Sahne adı altında kuruldu. Küçük Sahne tarzı hafif ve sürümü olan oyunlar sahneleme işini, yeni kurulan ödeneksiz tiyatrolar üstlenmeye başlayınca, Yapı ve Kredi Bankası bu alandaki yatırımı sürdürmeyi artık gereksiz gördü ve 1955'te Küçük Sahne'nin ödeneğini keserek, tiyatronun kendi geliriyle döndürülmesini istedi. Bu dönemden sonra, o güne dek alışılmış tülûat tiyatroları ve operet topluluklarına benzemeyen, Broadway ve Paris bulvar tiyatrolarını örnekleyen çeşitli ödeneksiz tiyatrolar peşpeşe kurulmaya başladı.

Bu tiyatrolar her ne kadar «özel tiyatro» diye tanımlanmışsa da, bunların «özel»liği sadece bürokrasi çarkına bağlı olmayışlarındaydı, yoksa bir «ekonomik özel girişim» sayılmazlardı. Bu nedenle bu tiyatroları ödeneksiz tiyatrolar diye tanımlamak daha doğru olur.

Ödeneksiz tiyatroların kurulmasındaki temel etmen, değişik biçimlerde odaklaşan «heves» oluyordu. Ya bir veya birkaç kişi, sahneye çıkmak, oyun yönetmek, çevrede sivrilmek adına, tiyatroya gönül vermek adına kendi birikimlerini bir araya getirerek bir topluluk oluşturuyorlardı. Ya da çeşitli kişisel dürtülerle tiyatro alanına yönelen ve bu alanda «batırılacak parası» olanlar tiyatro açıyorlardı.

TOPLUMSAL BİLİNÇLENME SÜRECİNİN TİYATROLARI

1960'tan sonra iş değişti ve işler karıştı. «Sanat sanat içindir» palavrasının tozu atılmaya başladı. Bir yandan büyük kentlerde Arena Tiyatrosu, Ankara Sanat Tiyatrosu, Dostlar Tiyatrosu gibi belirli bir dünya görüşünü hareket noktası edinmiş topluluklar kurulurken, öte yandan —yerleşik düzen savunucuları adına daha da kötüsü— Anadolu'nun pek çok yerinde bu doğrultuda filiz veren amatör ve yarı amatör topluluklar ortaya çıkar oldu. Bu oluşum, orta ve yüksek öğretim düzeyindeki okul tiyatrolarında da yaygınlaştı. Bu tiyatrolar sağlam bir seyirci çekirdeği oluştururlarken; bulvar tiyatroları, bir yandan bilinçlenen seyirci kesimini yitirdiler, öte yandan da kırsal kesimden kente göç patlamasının sonucu, yıllardır rehavet içinde tiyatro koltuklarını dolduran küçük burjuva seyircisine sundukları oyunları yeni kentlilere beğendiremez oldular. Nüfus patlaması hesaplanarak peş peşe açılan tiyatrolar, yeni seyirci kitlelerinin kültür birikimleri, beğeni düzeyleri, yaşam sorunları hesaplanma-

dığı için boş koltuklara perde açar oldular ve birer ikişer kapanmaya başladılar.

Bu tiyatroların en uzun ömürlüsü ve en önemlilerinden birisi olan Dormen Tiyatrosu 1972 yılında kapanırken, Haldun Dormen şöyle diyordu:

«Bence bir tiyatro üç nedenden dolayı sürdürülür: Birincisi, inanılan bir şeydir tiyatro, demem o ki, bu siyasal bir inanç olur, toplumsal bir inanç olur, yada benimki gibi salt tiyatroya inanmak olur.

İkinci neden ekonomiktir. Gelir sağlamak için tiyatro yapılır.

Üçüncüsü ise, ki beni tiyatroyu sürdürmeye iten en güçlü nedenlerin başında gelir, bir grubu dağıtmadan bir yerden bir yere getirebilmek, bir çekirdek oluşumu sürdürebilmektir.

Artık bu nedenlerin hiçbiri var olmadığı için, tiyatroyu sürdürmek anlamsız oldu. Ne istediğim, kurguladığım oyunları sahneleyebiliyorum, ne belirli bir çekirdek kadro sorunu var, ne de ekonomik bir çıkar. Bu nedenlerin hiçbiri olmadan tiyatroyu sürdürmeyi denemek, kendime olan saygımı yitirmeme yol açacak en azından. Zamanında, gerektiği yerde allahaısmarladık demesini bilmek zorundayız.

Tiyatroyu kapatmaya beni iten neden, salt bizim tiyatroya özgü bir olay değil. Hemen bütün tiyatrolar aynı durumda. Bu

durumu yaratan nedenler, herşeyden önce fazla sayıda tiyatro olması, ülkenin genel ekonomik sorunlarına bağlı olarak seyircinin azalması ve masrafın çoğalması, siyasal olayların seyirci sayısını etkilemesi, televizyonun ve buna karşılık tiyatrodaki kalite düşmesinin etkileri, Beyoğlu'nun eski önemini yitirmesi çeşitli yerlerde çevre halkını toplayan tiyatroların açılması tiyatroyu belirli bir çıkmaza, bir tıkanmaya sürükledi.» (TİYATRO/72, Sayı 5)

O günden bugüne ne değişti ki? Haldun Dormen'in bu durumu yaratan nedenler arasında saydığı, **ülkenin genel ekonomik sorunlarına bağlı olarak seyircinin azalması ve masrafın çoğalması, siyasal olayların seyirci sayısını etkilemesi, tiyatrodaki kalite düşmesi** koşulları, bugün 1972'den daha beter değil mi üstelik? Bu sözüm Dormen'e değil, ama bu koşullarda yeni kurulan bir toplulukta oyun yöneten Haldun Dormen, topluluğu kuranlara bu soruları yöneltti mi diye merak ediyorum sadece.

BROADWAY TİPİ OYUN YAPIMCILIĞI

Broadway'de oyun tezgahlamak allı pullu bir hikaye. Şimdi bu hikayenin kurgusuna bakalım.

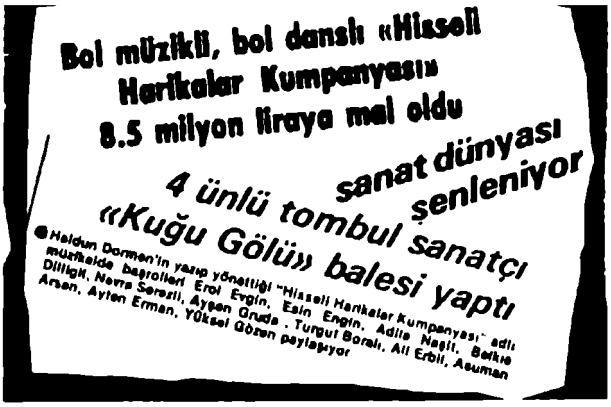
Oyun yazarı, oyununu koltuğunun altına sıkıştırıp, Broadway'de «Bu adamın yönettiği oyunlar tutar» diye nam salmış yönetmenleri dolaşır. Oyunu yönetmenlerden birine beğendirince, anahtar kilide girmiş olur. Bundan sonra yapımı gerçekleştirme süreci başlar. Oyunu kim finanse edecektir? Yönetmen kendi adına bu işe girmediği, yani finansmanı üstlenmediği takdirde bir başka çözüm yoluna gidilir. Tiyatro piyasasında, «destekleyenler», «arka çıkanlar» (backers) diye tanımlanan ve konuya salt ticari açıdan yaklaşan yatırımcılarla, melekler (angels) denilen ve şu yada bu nedenle tiyatroya eğilim duyan yatırımcılar aranmaya başlanır. Bir yandan da başrol oynayacak «star»lar belirlenir. Sonra bu starlar ile yatırımcılar, kokteyllerde, yemekli toplantılarda bir araya getirilerek olay rayına oturtulmaya çalışılır. Yeşilçam piyasasındaki bölge işletmecilerinin «esas kız ile esas oğlanı» seçerken bir takım koşullar öne sürmeleri, senaryoda değişiklikler istemeleri gibi, Broadway'deki yatırımcılar da belirli koşullarla star'ları seçerler, oyunda değişiklikler isterler ve sonunda yatırım yapmayı kabul ederler. Bir oyunun yapımında bir yada birden çok «destekleyici» ve «melek» olabilir. Tüm sanatçıların bağlı olmak zorunda bulundukları derneğin değişmez sözleşmesi imzalanarak, kadro belirlenir, ücretlerin adı konur ve

provalara geçilir. Oyun hazırlanınca, deneylerle ölçüt olarak saptanmış eyaletlerde belli süreler oynatılır ve seyircinin tepkisi ölçülür. Oyun buralarda beğenilmezse, Broadway açılışı yapılmadan, yatırım gözden çıkartılarak oyun kaldırılır. Oyun beğenildiği takdirde Broadway açılışına hazırlanır. Gerekirse müziklerde, oyun kurgusunda, oyunculardaki değişiklik yapılır. Broadway'de perde açıldığının ertesi günü gazetelerde çıkacak eleştiriler beklenir. Bu eleştirilerin çoğunluğu oyuna olumlu puan vermişse, oyun afişte bırakılır; eleştiriler olumsuzsa, oyun kaldırılır. Görüldüğü gibi Broadway'de bir müzikal sahnelemek büyük yatırımı gerektiren ve büyük rizikosu olan bir iş. Ne var ki, oynanmasına karar verilen bir oyun yıllarca afişte kaldığı ve yatırımcılar bir yandan da bilet karaborsasını işlettikleri için, sonuçta yaptıkları yatırıma gerçekten değecek bir kazanç söz konusu. Oyunun yıllar yılı sürmesi, ille de başyapıt olması demek değil. Bizde zar zor iki ay oynanan «Fare Kapam»nın Londra'da onsekiz yıl aralıksız oynanması, buna somut örnektir. Oyunun ortaya çıkışındaki genel giderin yaklaşık yarısının reklama harcandığını, bu oyunların New York'a akan yerli ve yabancı turistler ile iş adamları için «görülecek yerler»den biri haline getirildiğini unutmazsak, sürenin uzunluğuna ve yatırımın kazançlılığına anlam verebiliriz.

GELELİM BİZİM HESABA

1979 tiyatro döneminin sonunda, bütün tiyatrolar perdelerini kapattığı sırada Broadway tarzı yapımcılıkla ortaya çıkarılan bir «Yedi Kocalı Hürmüz» sergilenmeye başladı.

«Cumbalı İstanbul evlerinin bu güzel dilberinden şarkılar dinleyip, oyunlar izleyeceksiniz. Hem de göbek atmadan, kalça kıvırmadan tutun da dansözlere taş çıkartan türünden oyunlar!» - «Kadınlar hamamı sahnesinin bile yer aldığı bu şenlikli oyun...» gibi sözlerle reklamı yapılan ve Türk tiyatrosuna emek vermiş kişilerin yıllar yılı halkın kafasından silmek için ter döktükleri «karı oynatılan kumpanya» imgesinin altını inatla çizerek tanıtılan «Yedi Kocalı Hürmüz», Egemen Bostancı'nın derlediği bir kadro tarafından oynanıyordu. Oyun için gerekli yatırımı ise Hürriyet Gazetesiyle bağlantılı bir oluşum gerçekleştiriyordu. Alınan haberlere göre, oyun bırakın büyük kazançlar getirmeyi, zararı bile güç bela kapatmaya çalışarak sürdürüldü. Çok da keyifli bir seyirci kalabalığı topladı.

Bol müzikli, bol danslı «Hisseli Harikalar Kumpanyası» 8.5 milyon liraya mal oldu

4 ünlü tombul sanatçı «Kuğu Gölü» balesi yaptı

sanat dünyası şenleniyor

●Haldun Dormen'in yapıp yönetliği "Hisseli Harikalar Kumpanyası" adlı müzikalde başrolleri Erol Ergin, Esin Engin, Adile Naşit, Belkıs Dilligil, Nevra Serezli, Ayşen Gruda, Turgut Boralı, Ali Erbil, Asuman Arsan, Ayten Erman, Yüksel Gözen paylaşıyor

Ardından aynı ortaklık, «Hisseli Harikalar Kumpanyası»nı piyasaya sürdü. İstanbul'da 70 temsil oynandıktan sonra, Ankara turnesine çıkıldı. Eldeki verilere göre hesap yaptığımız zaman, ortaya başa baş bir sonuç çıkıyor. Bu da şaşırtıcı değil. Tiyatro yapmak, tıpkı gazete çıkartmak gibi hergün yeniden ürün vermeyi gerektiren bir iş dalı olduğu için büyük kazanç getirmez hiçbir zaman. Ancak, gazetecilikte resmî ve özel ilan olayı olduğu için kazanç söz konusudur. Tiyatroda görünürde böyle bir durum olmadığına göre, kazanç beklemek biraz düş sayılmalı. Oysa aynı yatırım, diyelim ki Malboro sigarasına yapılsa, elde edilecek kazanç kesin ve çok büyük oranlarda olurdu.

Amaç kazanç olmadığına ve bu girişimi yapanlar tiyatroculuk mesleğinden gelmediğine göre, işin içinde nasıl bir iş olduğu insanın kafasına burgu gibi yerleşiyor doğrusu.

Bu arada Hürriyet Gazetesi ile bağlantılı çevreler, sadece müzikallere ve show programlarına yönelmekle kalmayıp, tiyatroyla ilişkilerini çeşitli biçimlerde geliştirdiler.

Hürriyet Gazetesi, Muhsin Ertuğrul'a ölümünden sonra birden bire sahip çıkıp bir «Muhsin Ertuğrul Ödülü» koydu. Hürriyet'in tiyatro finanse ederek, tiyatro salonları oluşturarak, yeni oyunlar yazılmasını sağlayarak tiyatroya el atmasındaki nedenlerin, toplumun bazı kesimlerince saptanıp açığa çıkarılmasını engellemek için de, Hürriyet'in tutumunu kamufle edecek görüntüde kişilerin yer aldığı bir seçiciler kurulu oluşturuldu. İşin şaşılası yanı, bu seçiciler kurulunun değerlendirmede adlarından beklenilen titizliği gözetmemesi oldu. Bu arada yine Hürriyet Gazetesiyle ilişkili çevreler, Şişli Ümit Tiyatrosunun yeni oluşumunda yer aldılar. Bu tiyatronun salonları, şimdiye dek örnek-

lenmemiş elverişli koşullarla bulvar tiyatrolarına verildi. Bilinçli düzeyde tiyatro yapmak isteyen topluluklara oyun alanı tanınmadığı bir ortamda, İstanbul'un irili ufaklı salonlarının hemen hemen tümü «seks tiyatrosu» diyebileceğimiz gösteriler yapan, kabare ve show türüne yönelen yada ucuz bulvar komedileri oynayan topluluklara dağıtıldı. Yıllardır tiyatrodan uzak kalmış kişilere olanaklar sağlandı.

Lenin, her ulusal kültürde «iki kültür»ün varlığından söz ederken, sosyalist kültürün ancak «ögesel» nitelikte oluşuna karşın burjuva kültürünün «sadece ögesel değil, egemen» kültür biçiminde varolduğunu vurgular. (Toplu Eserler, Cilt 20, sf. 24). Aynı görüşü sanata uyguladığımızda, kapitalist düzende burjuvazinin sanata yukarda örneklendiği biçimde yönelişinin nedenleri açıklanabilir sanıyorum.

M. Kagan, «Sanatta Sosyalist Gerçekçilik» konulu yazısında şöyle diyor: «Ancak kendi devirlerindeki durumu gerçeğe bağlı kalarak yeniden yaratmak biçiminde kısıtlanmış ve sınırlanmış oldukları için, ne Rönesans ne de ondokuzuncu yüzyılın aydınlanmış yada eleştirici gerçekçiliği, yaşamın gerçek eylem sürecini yansıtamayacağına göre, sosyalizm öncesi sanatın oluşturduğu gerçekçilik biçimleri sosyalist görüşü kapsamaya yeterli değildir». (Yeni Dünya, Sayı 6, 1975)

Bizde yapılan ise, içinde bulunulan durumu gerçeğe bağlı kalarak yeniden yaratmak ve eleştirmek şöyle dursun, artık geride bırakılmış bir çağın konularını Hürmüz'lerle, Kumpanyalar'la güldürü haline getirmek uyutmacasından başka birşey değil. Seyirci bu yolla etkilenirken, kapitalist toplum sınıflamasında «lumpen» olarak tanımlanan tiyatro sanatçıları da başka kanallardan etkileniyorlar. Burada uygulanan yöntemin temelinde para yada ün sahibi olmak anlamında «köşeyi dönme» görüşü var. Boyalı basının sayfalarında boy göstermek, bir inanç doğrultusunda tiyatro yapmanın bir ayda getireceği geliri bir gecede kazanmak, «köşeyi dönme» tutkusunun güçlü basamakları oluyor. Oysa yine Kagan'ın deyişiyle, sosyalist gerçekçilik yöntemi, sanatçıdan yetenek ve ustalığın yanı sıra, burjuva toplumundaki sanatçı aydınların erişemiyecekleri düzeyde —sosyalist görüş tutarlılığı, bencil olmamak, çıkarlardan yana olmamak, estetik ve siyasal ilkeleri birleştirmek gibi— ideolojik, psikolojik ve ahlakî nitelikler bekler.

Bu niteliklere sahip olmayan sanatçılardan egemen sınıfın yararlanması, kapitalist düzende sosyalist gerçekçi sanat yapma uğraşı verenlerin yolunu belki biraz keser. Ama kapitalist düzenin devamını sağlar mı dersiniz acaba?

kemal özer

16 HAZİRAN KAVŞAĞI

1. bir **tek** sesi dokuyorduk

15'i 16'ya bağlayan gece
kimimiz vardiyadaydık
kimimiz evlerimizde.
Bekliyorduk olgunlaşmasını
verdiğimiz kararın.
Hazırlıyorduk kan ter içinde
afişleri, bildirileri
ve yüreklerini arkadaşların.

Görevliydik kimimiz,
kimimiz deneyli,
ordan oraya seyirtmeye hazır
ayaklı kıvılcımlar gibi.
Kimimizse çekimser, tedirgin
ve gücünden habersiz,
fırınında pişmemiş
eylemin.

15'i 16' ya bağlayan gece
ister deneysiz olsun, ister görevli
ister dinlenmeye çekilmiş, ister işbaşında
bir tek sesi dokuyorduk hepimiz,
duyuyorduk bir tek sese dönüştüğünü
karanlıkta her şeyin.
Onunla çıkacaktık 16 Haziran sabahına,
söyleyecektik sözümüzü,

Karar verilmişti çünkü:
Direnilecek:
karar verilmişti çünkü:
Dövüşe dövüşe **alınmış**
ve yasalara geçmiş bir hakkın
tek sözcüğünden bile
geri dönülmeyecek!
karar verilmişti ve kesindi:
Gün büyüyecek
gün benzemeyecek **başka günlere!**

2. sözleri kulaklarımda

Aklım gelen günde, geceyi dinliyorum.
Kırkbeş yıllık tersane işçisi Yakup Usta
kalan görüntüyle bir daha canlanıyor:
Ciğerinin biri sönmüş, bir parmağı eksik.
Bir daha çınlıyor sözleri kulaklarımda:
Ben belki görmem oğul, ama siz göreceksiniz
büyük grevler patladığını, büyük direnişler
almak istediklerinde haklarını ellerinden
bir tek yumruk gibi birleştiğini yüzbinlerin
görmem belki ben, ama yine de aranızda olurum.

3. uğultusunu duyarak

İlk ışıklarıyla birlikte güneşin
bıraktık yarı içilmiş bardaklarda
demini almadan yudumladığımız çayları,
oturmamızla kalkmamız bir oldu
zeytin ekmeğin başından.

ilk ışıklarıyla birlikte güneşin
baktık uykularında seyiren
kavruk yüzlerine çocuklarımızın,
coşkuyla değdirdik ellerimizi
kadınlarımızın ellerine.

İlk ışıklarıyla birlikte güneşin
kucaklaştık ve çıktık
kararlı adımlarla dışarı,
uğultusunu duyarak yüreklerimizde
koparcasına gerilmiş bir yayın.

İlk ışıklarıyla birlikte güneşin
aldık sabah vardiyalarında yerimizi,
bayrama gidecek gibi özenle
geçirdik iş gömleklerimizi sırtımıza,
makinalarımızı açtık ve başladık.

4. ilk vardiyadayım

16 Haziran sabahı, soluk soluğayım.
İlk vardiyadayım, ak önlüğüm üstümde.
Kadın işçilerinden İbrahim Ethem'in.
Arıkan diyorlar kısaca arkadaşlarım.
Neşeyle dokundum düğmeye, avuçlarım terli,
Gözüm saatte, kulağım ayak seslerinde.
Sekiz der demez durduracaklar üretimi
Man'da, Yeşil Kundura'da, Merbolin'de,
ben de bizim arkadaşları çıkaracağım.
Makinaların gürültüsü bastırmıyor yüreğimi.

MENKÛL DEĞER OLARAK RESİM SANATI

CANAN ÇOKER

Dergimizin Mart sayısında «Resim Sanatımız ve Tekelci Sermaye» başlıklı yazımızda özel galerilerin, bankaların ve büyük koleksiyoncuların sanat borsasıyla ilgilenmelerinin boyutlarını araştırmış ve sanatı kâr edebilme aracı olarak ele alan bu kesimin sanatımızda oluşturduğu durumu irdeleyip, böyle bir ortamın kimler tarafından ve ne adına desteklendiğini belgelemeye çalışmıştık. Bu yazımızda da konuyu bir başka açıdan ele almaya çalışacağız. Türkiye'nin sanat alanında —özellikle resim sanatı— yaşadığı bu dönem, gerçekte sadece ülkemize özgü değildir. Ülkemizin kendi kapitalist gelişim sınırları içinde, sanat borsasının da sınırları batı kapitalist ülkelerinden farklılıklar gösterir elbet. Ancak, Türkiye'de de gelişmesi kimilerince özlenen böyle bir ortamın sergilenmesiyle, olay kendine özgülükten çıkıp genelleşecektir. Yani; borsa oyunu eğer en büyük kapitalist ülke olan Amerika'da kendi standartları içinde oynanıyorsa, bunun küçük bir kopyası da Türkiye standartları içinde oynanmaktadır. Olayın çeşitli görünü açılarından ele alınışı bir bütün oluşturacaktır ve bu total görünü bize ilginç ipuçları ve belgeler sunacaktır.

BORSA, RESSAMIN YAPITINI SATMASI DEMEK DEĞİLDİR

Resim sanatında sanat yapıtı ticareti pekçok kişinin farklı ilişkiler içinde katılımını gerektirir. Bu olaya sanatçının kendisi

Ellerindeki resimlere yüksek fiyat bulmayı umanlar kuyrukta.

de katılır. Yani; onun ürettiği mal olmayınca zaten bu işin ne ticareti kalır ne de borsası, böyle bir düzen içinde. O nedenle sanatçı emek üretir ve doğal olarak bunu da satar. Bu olay, onun bir ilişkiye girdiğini gösterir. En azından yapıtını dışlaştırmak istemesini anlatır bize. Yeni bir sanat yapıtı üretebilmek için de ancak, kendi emeğinin satışa konması gereklidir. Onun tek yapabileceği iş sanat üretmektir çünkü. Bu olgu çok doğal, zorunlu ve kınanacak bir şey de değildir. Ancak durum bundan sonra gelişir ki; bizim asıl üzerinde durmamız gereken can alıcı nokta da budur zaten. Sanatçının elinden ve tümhaklarından çıkmış olan sanat yapıtı, bundan böyle spekülatörün elinde resim borsasında arz - talep yasalarına göre mezata getirilecek bir mal durumuna dönüştürülmüştür. Sanatçının artık hiçbir biçimde rol alamıyacağı oyun, aslında bu andan itibaren başlar. Ve borsanın kendi çarkları döner. Sanat Mezatları borsanın gerçek anlamda içinde yaşadığı bir olgudur. Ele alacağımız konu budur işte.

BORSA ORTAMINI SPEKÜLATÖRLER HAZIRLIYOR

Türkiye'de bildiğimiz kadarıyla 1979'lardan beri büyük çapta sanat mezatları yapılmaya başlamıştır. Antik eşya mezatlarının öteden beri yapılageldiği ülkemizde resim satışlarının ve resim

piyasasının hızlanması olgusu, borsayı ister istemez bu düzeye getirecekti. Şimdiye kadar sanat yapıtı koleksiyonuyla uğraşanların ellerindekini bugün mezatlar biçiminde satışa sunmaya başlamalarının nedenlerinden biri bu olgunun gelişmesini ve resim alacak bir kesimin oluşturulmasını beklemiş olmalarıdır. Bugün enflasyona karşı bir süpab olarak ele alınan sanat yapıtlarının «paraya çevrilebilir bir nesne» gibi öne sürülebileceği tüm koşullar hazırlanmış ve koleksiyoncular için elverişli bir ortam geliştirilmiştir. 1970'li yıllardan beri özel galeriler ve banka galerileriyle oluşturulmuş bulunan resim piyasası, belli bir alıcı kesimi türetmiş ve ellerinde para birikimi olan kişilerin tablo alımına yönelmelerinin yolları açılmıştır. Bu «Sanat tutkunluğu» bir zamanlar ucuza kapatılmış resimlerin, şimdi büyük kârlarla elden ele dolaşmasını sağlamak için sanat mezatlarına yönelmiştir. Sanat mezatları olgusu, resim piyasasının oluşturduğu bir borsanın kanıtıdır.

BORSA ULUSLARARASI ÖZELLİKTEDİR

Bu konuda Time dergisi Kasım Aralık 1979 sayısını özel olarak bu konuya ayırmıştır. «Sanatın menkûl değerle karıştırılması» adını taşıyan bu konuyu dilimize aşağı yukarı aktararak bazı ilginç kısımlardan izlenimler vermek istiyoruz.

Bu yazılarda Time, Amerika'daki bu olayın kendileri için de kritik bir aşamaya geldiğini ve üzerinde tartışılacak bir konu olarak önem kazandığını anlatmaya çalışmaktadır.

Manathan'da Sotheby Parke Bernet'te sürrealist Man Ray'ın bir resmi $ 750.000'a gidiyor.

«Satıyorum... Satıyorum... Sattım!» başlıklı yazıdan bazı kısımlar..

Rockfeller mezatta sırasını bekliyor.

«Amerika Birleşik Devletleri ve öbür batılı ülkelerde büyük şirketler haftanın 6 günü sürekli sanat eseri satışı yaparlar. 1979 da Uluslararası Sanat Müzayede ticaretinin Londra'daki iki devi olan Sotheby ve Christie'nin toplam kârı, 702 Milyon doları bulmuştu. Ateş düşmeyeceğe benzer! Aslen Amerikalı olan Dadaist ve fotoğrafçı Man Ray'in bir görünü içindeki koskocaman bir çift kırmızı dudak resmi 5 Kasımda Sothoby'nin mezatında 750.000 dolara satıldı. Sürrealist bir resim için mezatlarda ödenen en yüksek fiattı bu. Aralık ayında Manhattan'da şimdiye dek bir postere ödenmiş en yüksek fiat Toulouse Lautrec'in ünlü Fransız kabare şarkıcısı Aristide Bruant'ı gösteren posteriydi ve fiatı 26.000 dolardı. Yine mezatta Rodin'in «Calais Kentlileri» adlı heykel grubunun bronz bir etüdü Monaco'da 255.237 dolara gitti. Rodin'in herhangi bir bronzuna ödenen en yüksek fiattı bu. Picasso'nun «Klasik baş» adlı deseni ise Manhattan'da 210.000 dolara gitti. Bu da bir rekordu..»

«Kasım ayında SPB Şirketi Empresyonist ve Çağdaş ressamların satışından 21 milyon dolar kâr etti. Londra'nın önde gelen satıcılarından Leslie Weddington açık artırmada sunulanların tümünün pek de üstün kalitede olmadığını belirtip «Delice bir görüntü» dedi. «Bir toplu Çılgınlık» çılgınlığa en yakın örnek 25 Kasım günü Sotheby'nin Manhattan'daki mezatında izlendi. Sadece 3 dakika 45 saniyede Frederich Edwin Church'ün «Buzdağları» adlı yapıtı 2,5 milyon dolara alıcı buldu. Mezatlarda şimdiye dek bir resme verilen en büyük üçüncü fiattı bu. Birincisi 1970 de Londra'da Christie'nin salonunda yapılan mezatta Amerika'daki Wildenstein Galerisine satılan Velasquez'in «Juan de Pareja»nın portresi idi. İkincisi de Titiano'nun bir yapıtıydı

Church'ün «Buz Dağları» Amerikan resimlerinin aldığı rekor fiyatla, 2,5 milyon Dolar'a gidiyor.

Amerikalı ressamın yapıtına ödenen bu rakkam herhangi bir Amerikan sanat yapıtının bugüne dek bulduğu değerin iki mislinden fazlaydı. Şimdiye kadar Amerikan yapıtlarının mezatlarda toplam olarak bulduğu değer 6.750.950 dolardı. «Buzdağları» Amerika'nın bu en iyi manzara ressamının resmi, Teksas'lı bir petrolcüye satıldı. Sotheby'nin bu mezatında belirlenen fiatlar uzun yıllar birer ölçü olarak anımsanacaktır. Böylece belirlenen nakit hiyerarşisine göre sanatsal değeri tartışmalı bir sanatçı, dünya standartlarına göre hiç değilse şimdilik; herhangi bir eski Hollanda ustasından, herhangi bir İngiliz ressamından, bir Fransız empresyonistinden ya da herhangi bir Amerikan soyut dışa vurumcusundan ya da bütün çağların herhangi bir heykeltraşından daha üst sıralarda yer almış oluyordu.»

«...Koleksiyonculuk, enflasyon ve uyuşturucu kadar salgındır. Salgının pençesi Rembrandt'ların dünyasının, Sevres porselenlerinin ve Gürcü gümüşlerinin tozpembe dünyasının çok ötelerine uzanmaktadır. Böylece bir «koleksiyonu yapılabilir nesne» merakı dilimize girmiş oluyor. Bu sözcük ciddi bir «meraklı» için gerçek değeri ve estetik çekiciliği olan herhangi bir şeydir. Tanımsal olarak bu alan kristal dosya ağırlıklarından Samurai kılıçlarına kadar geniş bir nesneler çeşidini kapsamakla birlikte belli belirsiz sanat değeri de taşıdığı söylenebilecek parçalar zengin bir seyirci kalabalığı ve nesnenin mülkiyeti için hırçın bir rekâbeti yaratmaktadır. Ve modalar değiştikçe alan sürekli genişlemektedir.»

«...Bu eşyalara parayı ödeyen kimlerdir ve neden öderler? Sınırsız zenginlerden biri söz gelimi bir Geety, bir Norton Simon

(Bu kişi 1974 de Türkiye'ye de gelmiş ve bir Türk ressamından birkaç adet resim satın alıp dönmüştür) ya da bir Mellon sanatta, tıpkı Büyük İskender gibi fethedilecek son bir evren buluyorlar. Bu en başarılı insanlar için sanat bir ihtirastır. «Ben kemirmem, yutarım» diyen ve eşsiz Ermitaj Müzesindeki koleksiyonları toplamış olan Kraliçe Katerina'dan Amerikalı Sanayici Joseph Hirshhorn'a kadar hepsi «Sanata delice tutkunluğum var» diyorlar. Kuşkusuz bu koleksiyoncular ve bağışçılar rekor fiatlarda alımlar yapmaktadırlar. Ancak, mezatları dolduran kalabalıklar bu mağrur koleksiyoncular değildir. Günümüzün ortalama alıcısı genç, aşağı yukarı 40 yaşlarında, hali vakti yerinde bir alıcı tipidir. Atlanta Müzayedecisi David Ramos «Eski müşterilerimizin yanısıra gayrimenkülden para kazanan genç insanlar müşterilerimiz arasında gittikçe artan bir yüzdeye ulaşmıştır. Bir de başarılı avukatlar evleri ve ofisleri için antik eşyaya yatırım yapıyorlar» diyordu. Sotheby'nin başkanı Peter Wilson ise durumu şöyle açıklıyor «Dünyada bugün bir zarfa 100 dolar koysan ve 21 yaşına geldiğinde oğluna vermek istesen, 100 doların bugün satın aldığını 20 yıl sonra da alabileceğine inanan tek bir kişi bile yoktur. Aslında hiç kimse artık nakit paraya güvenmiyor.»

«...Bu gelişmeleri pompalayan daha birçok faktör vardır. Satış rakamları değil ama mezat kataloglarının yansıttığına göre 1. sınıf sanat yapıtları oldukça enderdir ve sayıları da giderek azalmaktadır. Günümüzde İsviçre, Fransa, Batı Almanya, Japonya ve Arap Ülkeleri gibi zenginlerden yüksek vergiler almayan ülkelerin vatandaşlarına kaymaktadır. Amerikalıların piyasada çokca bulunmalarını ise, koleksiyonunu bir müzeye vasiyet ettiği takdirde bir koleksiyoncunun bu miktarı gayrimenküllerinin vergisinden düşebilmesini sağlayan Amerikan vergi yasasına borçluyuz. Amerika, Batı Almanya ve Japon müzeleri milyonlarca dolarlık alımlar yapmışlardır. En büyük paraları koyanlar Fransa'nın Pompidou Müzesi, Washington Ulusal Galerisi, New York Metropolitan Müzesi ve Kaliforniya Geety in Malibu müzeleridir.»

«...Mezat salonlarına devam etmenin şık ve yapmacık duygulara seslendiği bir gerçektir. Ağırbaşlı ve lüks salonlarda yapılır mezatlar. Sotheby'nin Londra'daki merkez salonu bir sarayı andırmaktadır. En önemlisi artırmadan önce ziyaretçilerin sanat yapıtlarını herhangi bir yerdekinden daha uzun süre ve daha yakından inceleme olanağı vermesidir. Mezat salonlarının havası ve mekanizması, seyirci değişimiyle değişmiştir. 20 yıl öncesinin satış salonları tozlu, karanlık ve can sıkıcıydı. Müşterileri ise koleksiyoncuların kâtipleriydi. Kırk yılda bir bile fiyat öne süremez,

salonlara girmekten ürkerlerdi. Kazara öksürse ya da elini kıpırdatsa bir rakam öne sürüldüğü korkusu ürkütücü yanların başında gelirdi. Bir keresinde çok önemli bir satış sırasında yönetici şöyle seslendi «Geç gelen arkadaşlarını selamlamak için ellerindeki katalogları sallayan hanımlar lütfen yapmasınlar» Genellikle yaptığı alımın bilinmemesini isteyen alıcılar yapacakları işaretler üzerine mezatçıyla önceden anlaşırlar. Böylece bir göz kırpması, mendille ya da kaşlarla hafif bir işaret yetebilmektedir.»

Arttırmalar modern yöntemlerle izlenebiliyor.

«...Günümüzde artık mezat satışları gerek sanatsal yapıt fiyatlarındaki artış, gerekse kamuoyu ilgisindeki artışla basının ilgisini çekiyor. Bunda dünyanın en becerikli ve en cüretli firması olan Sotheby'nin büyük payı vardır. 1950'lerden sonra Uluslararası telefon bağlantıları ve kapalı devre televizyonlarla artırmaya katılma olanağı sağlandı ve benzeri teknik yeniliklerle fiyatların yükselmesine büyük katkıda bulundu. Daha son zamanlarda yığınsal satış stratejisi çerçevesinde Tokyo'da bir süpermarket'den bir Japonun bile batılı mezat pazarında artırma yapma olanağı sağlandı.»

«...İhtilaflara yol açan bazı konular da olmuyor değil. Geçen yaz Sotheby tarafından, Amerika'nın ikinci en büyük Bankacılık Örgütü olan City Bank ile, bankanın milyoner müşterilerini yatırım olarak sanat yapıtlarını almalarına yardımcı olması üzerine bir anlaşma yapıldığı açıklandı. Christie ise buna şöyle karşılık veriyor «Şimdiye kadar sağlıklı büyüyen bir piyasa yapay olarak şöhretlerle doldurulursa hırpalanır.»

Sotheby'den daha tutucu bir kimlik gösteren Christie'nin tu-

tumu anlaşıldığı kadarıyla satıcı ile müşteri arasında güvene dayalı ilişkinin bozulmamasına yöneliktir. Sotheby ise gerçek bir Amerikan iş adamı olarak olayı popülerleştirmeye çabalamaktadır. Christie yine anlaşıldığı kadarıyla güvenin sarsılmasıyla bugüne dek iyi biçimde giden düzenin sarsılmaya uğrayacağını bilmektedir. İlginç ve oldukça nüanslarda geziniliyor değil mi?

AMERİKAN AYDINI BİLE DEHŞETE KAPILIYOR

Bu izlenimlerden sonra aynı dergi bir de yorum yapıyor ve tablo satışlarının çılgınlığını bir zamanlar Lale Çiçeğine duyulan düşkünlükle karşılaştırarak kendi görüş çerçevesinde konuya eğiliyor. Yorum yazısının başlığı «Sanatın menkûl değerle karıştırılması». «...Bu fiyat patlamalarından kimler kâr ediyor? Koleksiyoncular ve aracılar. Pek az sanatçıya bundan kâr düşüyor. Çünkü fiyat patlaması koşulları gerçek dışı şöhret sistemi yaratmaktadır. Bu koşullarda birkaç star'ın dışında diğer sanatçılar hiçbir yarar sağlamamaktadırlar. Amerikan Sanat Eğitimi sistemi her beş yılda bir toplumun kârlı biçimde kullanabileceğinin çok üstünde sanatçı mezun etmekte ve işsizlerden oluşan bir sanat proletaryası yaratmaktadır. Cömertçe düzenlenmiş vergi yasası sayesinde koleksiyoncuların ucuza resim alıp, bir iki yıl sakladıktan sonra şişirme bir fiyat üzerinden vergi indirimi sağlamak amacıyla müzelere armağan etmesi fiyat patlamalarını özellikle azdırdı. Bu yasaların yarattığı eşitsizlik şudur ki; bir sanatçı kendi yapıtını aynı yıl müzeye sattığında koleksiyoncunun yaptığı bağış miktarını ölçü olarak yani; piyasa değeri olarak kabul ettirememektedir. Ressama ödenen eninde sonunda tuval ve boya parası civarındadır. Kuşkusuz sanatçı öldüğünde haksızlık birkaç katına ulaşmaktadır. Devlet o zaman, resimlerin fiyatlarını en yüksek piyasa değerinden saptayıp mirasçılarına vergi ödettirir. Altın yumurtlayan bir tavuk ama başkasının folluğuna.

«...Resim sanatındaki fiyat patlaması resim yapan ve alanların dışında geniş yığınlar için bir yıkım olmuştur. Sanatın menkûl değerle karıştırılması insanların sanat yapıtı önünde yaşadığı deneyimi alt üst etmiştir. Velasquez'in «Juan de Pareja» portresi New York Müzesi için bir mezatta 5,5 milyon dolara satın alınmıştı. Yıl 1970 di. Ve Metropolitan Müzesinin müdürü fiyatın yüksekliği hakkında gevezelik edenlere «Saçma, bu yüce şahaser için ödenmiş olan miktar 10 yıl içinde anımsanamıyacak kadar önemsizleşecektir» diyordu. Bu 10 yılın 9'u geçti. Re-

sim hâlâ fiyatı tarafından kirletilmiş durumda. İnsanların gözünün önünde danseden sayılar resmi özelleşmiş, soyutlanmış ve seçkin bir fetiş durumuna getirmiştir. Bu durum resmi sanat yapıtının ifade ettiği deneyimlerin dışına çıkartıyor. Fiyatı, yapıtın öznesinin bir bölümü haline getiren bir durumdur bu. Velasquez'in yaptığı resimlerden biri olma konumundan çıkartıp, bütünlüğü içinden koparıyor ve rıhtımda yatan ölü bir balina gibi hayretle seyredilebilecek bir nesneye dönüştürüyor. Metropolitandaki Rembrandt'ın «Homer'in Büstünü Aşağılayan Aristo» adlı yapıtı 1961 yılında büyük bir sansasyonla 2.3 milyon dolara satın alındığından buyana artık «2.3 milyon dolarlık Rembrandt'tır». Öbür Rembrandt'larla ilişiği kesilmiştir. Bunun yanısıra sanat beğenisinin klişeleri olan «Şahaser», «Dahiyane», «Derin insancıllık», «Kalite», «Resimsel değer» gibi sözcükler bu işin piyasasında ölü dil öğeleri, reklamcılık terimleri haline gelmiştir. Bu kültür artık öyle bir noktaya gelmiştir ki, sanatsal değer taşıyan herhangi bir şeye anlam iletişimi ölçüsünde, tarihsel tanıklığı ya da estetik beğeni üretmek yetisi açısından değil, parayla değiştirilebilirliği açısından bakılabilmektedir».

«...Yüksek fiyat egzotizmi merak yaratıyor. Merak yığınları müzeleri dolduruyor ve sanat düşük dereceden bir kitle iletişimine dönüşüyor. Artık sanat, seyircisine eskiden söylediklerini söyleyemiyor. Sanat, üzerinde konuşulup tartışılan bir şey olmaktan çıkıp göstermelik bir nesne haline gelmiştir. Şaşkınlıkla seyredilen bir nesne. Müzelerin anonim şirketlere bağımlılığı daha da arttıkça, akıllı ve ciddi sergilerden seyirlik olana kayış hızlanacaktır. Daha büyük kalabalıkların merakı körüklenecek, yanısıra müzelerin şimdiye kadar üstlendikleri gerçek işlev daha az desteklenmeye başlayacaktır. Çünkü müzeler «cazip» olmaktan çıkacaktır».

«...Kamuoyu anonim şirketlerin bu alana şamatalarını soktukları sürece şaşkınlaşacak, müzelerin kendi sergilediği yapıtlar üzerindeki kontrolları azalacak ve müşteriler değeri garantilenmiş sergilere yöneldikçe durumda olumlu bir gelişme olmayacaktır».

«..Herşey en sonunda «En Yüce Sanat Gösterisi» biçimine indirgenecek ve Minimal bir heykel gibi Fort Knox'daki (Hazinenin bulunduğu bina) külçe altınları seyretmekle yetineceğiz. Fiyat, anlamı tümüyle yenmiş olacak, Şahaserle altın birbirine karışmış olacaktır. Sanat patlamasının zaferi gerçekleşmiş ve biz de yorgun argın evimize döneceğiz».

Bu yazıdan anlaşıldığı gibi orta halli, sanat yapıtını sadece

seyredebilen bir Amerikan aydını bile birtakım endişeler duymaktadır. Ve sorunun boyutlarma, kendi görüş çerçevesinde oldukça da tedirgin bir tavırla yaklaşmaktadır.

...VE BORSA TÜRKİYE'DE

Türkiye'de ilk büyük sanat mezatı Sheraton Oteli salonunda gerçekleştirildi. Yıl 1980'di. Anımsadığımız kadarıyla bir başkası Devletin ileri gelenlerinden birinin Moda'daki evinde, sonuncusu da Nisan ayı içinde yeni açılan Ümit Yaşar Sanat Galerisinde yapılacaktı. Şimdi biz ilk büyük sanat mezatından izlenimleri eleştirmen Sezer Tansuğ'un kaleminden Milliyet Sanat Dergisinin 2 Mart 1980 tarihli sayısına yazdığı «Türkiye'de resim piyasasının bazı boyutları» adlı yazısından aktaralım.

«Türkiye'de resim piyasasının kriterleri açısından hemen hemen yüzyılın en ilginç olayı eski koleksiyoncuların bir organizasyonu olarak İstanbul'un en büyük otellerinden birinde düzenlenen batı usulü ilk büyük resim müzayedesidir (16.2.1980). Bu müzayedede ülkenin ünlü iş adamları bulundular. Ünlü iki resim sanatçısı müzayedeyi izledi. İki eleştirmen ile biri resim alımına dolaysız katılarak eser satın alan üç galeri sahibi de oradaydı. Müzayedeyi büyük bir izleyici topluluğu kuşatmıştı. Satışa çıkarılan yapıtlar Şeker Ahmet Paşa ve Çallı kuşağının isimlerine bağlı bulunuyordu. Çallı'nın bir natürmortuna ödenen en büyük fiat oldu (355.000 TL.) 500.000 TL. istenen bir Nazmi Ziya peysajı, bir Halil Paşa Portresi satılamadı. Müzayedeye çıkarılan 40 civarında yapıttan 25 tanesi çeşitli kimseler tarafından 5.136.000 TL. ödenerek satın alındı. 12 tane resim satılmadı, 3 resimse müzayededen çekildi, konmadı. Müzayedeye esas oluşturan resimlerin 1930'dan sonra etkinlik gösteren sanatçıların hiçbirine ait olmadığı dikkati çekiyordu» diyor ve şöyle sürdürüyor izlenimlerini «Bu müzayede sonucunda İstanbul'daki galeri sahipleri olumsuz yönde etkilendiklerini ifade etmektedirler. Söz konusu galeriler —dönemi— öncesi koleksiyonlar hem çabasız, hem de pek ucuza oluşturulmuştur. Dikkati çeken hususlardan biri bu eski koleksiyoncu tipinin «faydalılığını» anlayan bazı açıkgözlerin sanatçılara gösterişli lâflarla sahte eleştirmen olarak yanaşmaya başlamaları ve bunda asıl amaçlarının sanatçıdan yok fiyatına resim alma hevesi içinde bulunmalarıdır. Galerici aldığı yüzde bakımından belki sanatçı için fazlasıyla sempatik biri değildir. Fakat sanatçı için antipatik tipi bu sahte ilgililer oluş-

turmakta ve onlara taksitle verdikleri dev gibi resimlerin ilerisi için spekülatif amaçlar doğrultusunda kapılmış olduğunu anlayarak, dürüst sanatçı kişiliğinin acı bedelini ödemektedirler. Bu koşullarda belli bir ekonomik düzen içinde sistematik bir yeri bulunan özel galeriler, sanatçılarla dürüst ilişkiler içinde bulundukça belirgin görev üstlenmişlerdir. Böyle bir ekonomik süreç içinde Türk aydınların arasındaki iyi ilişkilerin pekleştirilmesi ve orta gelir düzeyini oluşturan kesimin güçlendirilmesine bağlıdır».

«Şimdi de bir galeri sahibinin yukarda sözü edilen ilk büyük müzayede hakkındaki düşüncelerini belirtmeliyiz. Galeri sahibi bu konuda şöyle diyor: «Bu müzayededе elde edilen hasılat aşağı yukarı İstanbul'daki tüm galerilerin bir yıllık hasılat çabalarına bedeldir ve üç saat gibi kısa bir zaman içinde sağlanmıştır».

Sezer Tansuğ yazısında Resim ve Heykel Müzesinin eser satın alma tahsisatının bir yıl için sadece 300.000 TL. olduğunu söyleyerek bu durum, «Devlet müzesinin bundan böyle yapıt satın alamıyacak bir duruma düşmesidir» diye yakınıyor. Biz bu yazımızda iki saptama yapalım; Birincisi, Sezer Tansuğ'un Devlet Müzesinin satın alma tahsisatı olarak verdiği rakam 1977-1978 yılı tüm bütçesidir, İkincisi de galeriler sanatçıdan sadece yüzde değil, aynı zamanda bazılarının şartnamelerinde olduğu gibi sergi açan sanatçıdan yüzde dışında ayrıca bir adet resim verilmesini de —hem de bedavaya— şart koşarlar.

Türkiye'de borsa ile ilgili bazı saptamalara ilişkin bir başka yazı da Milliyet Sanat Dergisinin 11 Eylül 1978 tarihli sayısında Ahmet Köksal imzasıyla «Bilinçli koleksiyoncular» başlığı altında yayınlanmıştır. Şöyle denilmektedir: «Yaptığımız araştırmaya göre yurdumuzda yılda 10-15 resim satm alan bilinçli koleksiyoncu sayısı 50 kişi dolayındadır. Bunların dışında rasgele resim alanların sayısı ise ancak beşbini bulur. Yurdumuzda sanatçıları yeterince tanımayan koleksiyoncular genellikle yerleşik yargılara, ünlü adlara bağlanarak bir de konuyu severek ve bir duvar dekorasyonu olarak resim almaktadırlar. Peysaj, natürmort, portre gibi kolayca ilişki kurabilen, göz beğenisini karşılayan türler yeğ tutuluyor. Hoca Ali Rıza, Osman Hamdi, Hüseyin Zekai Paşa, Süleyman Seyyit, Avni Lifij, Sami Yetik, Hikmet Onat, Çallı İbrahim, Feyhaman Duran gibi ilk dönem ve izlenimci kuşak ressamlarımızın yapıtları her zaman için alıcı bulabilir. Bunların pazarı doğmuştur, denilebilir. Bunların ardından gelen Cevat Dereli, Ali Çelebi, Mahmut Cuda, Turgut Zaim, Cemal Tollu, İhsan Cemal Karaburçak, Edip Hakkı Köseoğlu, Eşref Üren, Fikret

Mualla son derece aranan ve koleksiyona alınan sanatçılar arasındadır. Kişilik ve değerlerini Cumhuriyet döneminde tanıtan ve 50-65 yaşları arasında olması gereken Bedri Rahmi, Cihat Burak, Nuri İyem, Orhan Peker, Turan Erol, Balaban, Neşet Günal, Abidin Dino, Avni Arbaş gibi sanatçıları ilgi gören ressamlar arasında sayabiliriz». Yazar bu saptamanın arkasından uzun bir fiyat listesi vererek sanatçıların piyasa değerlerini açıklamaktadır. Bu fiyatları kimler saptar bilinmez. Herhalde koleksiyoncular, talebi dikkate alarak ya da bir yapıtın piyasada az ya da çok bulunurluğu hesaba katarak saptamaktadırlar.

ESTETİK DEĞERİN YERİNE SATIŞ DEĞERİ GEÇİYOR

Konuyla ilgili olarak bir arkadaşımla konuşurken bana şöyle demişti:

«Sanat yapıtının değerinin piyasa ortamında bu denli yozlaşacağını bilseler Tintoretto ya da Leonardo fırçalarını fırlatıp atarlardı. Açlıktan değil ama belki kahırlarından ölürlerdi». Sanat yapıtını üretmenin anlamı ile pek bağdaşmıyan, tümüyle sayılardan ve hesaplardan oluşan bir tablo çıkıyor karşımıza. Sadece birtakım kişilerin büyük kârlar elde etmesi amacına yönelik ise yapılan iş, sanat yapıtının «manevi» değerinden söz etmenin pek bir anlamı kalmıyor. John Berger «Görme Biçimleri» adlı kitabında ilginç bir boyutta değiniyor bu konuya. Bir sanat yapıtının biricikliği, yani tek oluşu üzerine bazı açıklamalar getirdikten sonra «yapıtın bu biricik varlığı içinde bulunduğumuz ekinde nasıl değerlendirilmekte, nasıl tanımlanmaktadır? Yapıt, değeri azbulunurluğuna bağlı bir nesne olarak tanımlanır. Bu değer pazarda biçilen fiyata göre kararlaştırılır ve ölçülür. Oysa resim «bir sanat yapıtı olduğundan —ve sanatın ticaretten daha üstün olduğu sanıldığından— yapıtın pazardaki fiyatının onun manevi değerlerinin bir yansıması olduğu sanılır. Şu var ki bir nesnenin manevi değeri haber ya da örneğin tersine ancak büyü ya da din açısından açıklanabilir». Yazar Londra Ulusal Galerisinde bulunan Leonardo'nun «Azize Anna, Vaftizci Yahya ve Çocuk İsa» deseninin röprodüksiyonlarının çok satılmasının nedenlerine değinerek «Birkaç yıl önce bu resmi yalnız uzmanlar tanıyordu. Resmin bu denli tanınması bir Amerikalının onu 2.5 milyon İngiliz Lirasına satın almak istemesinden sonra oldu» diyor.

«...Şimdi resim bir odada asılı öylece duruyor. Oda bir kilise gibi, Resmin önünde kurşun geçmez plastik cam var. Re-

sim burada yepyeni bir etkililik kazanmış. Gösterdikleri —imgesinin taşıdığı anlam— yüzünden değil, resmin böyle etkileyici, gizemli oluşu satış değerinden ötürü».

Sonuç olarak bu belgelemeler bize neyi anlatır? Türkiye'nin de içinde bulunduğu kapitalist ülkelerde sanat yapıtı satılır bir nesne durumuna geliyorsa ne olur? Bu olay ve belgelemeler tüm kapitalist yapının değerler sisteminin Türkiye'ye de hak ettiği oranda yansıdığını gösterir, bu bir. Bu olay sonucunda sanatın gerçek amacı ve değeri dışında bir değer ölçüsünün geçerlilik kazanıp sanat yapıtını yargılama kıstaslarının değiştiği gerçeğini getirir ve giderek bu yapay piyasa değerlerine bağlı ölçütlerle yaratılan türedi sanatçılar ve kalitesiz sanat yapıtlarıyla, kamuoyundaki sanatın gerekliliği konusunda bazı düşünce sapmalarını ve yanılgılarını oluşturur, bu da iki. Resim alanında fiyat patlaması olgusu kapitalizmin genel krizinin batı ülkelerinde yarattığı durumun Türkiye sanat borsasında da doğal olarak yansımasını sergilemektedir. Bizim amacımız da bunu sergilemektir ki birinci yazımızda «Sanat ve Kültür hizmeti» örtüsünü açmaya yönelik tutumumuz bu yazıyla örtüyü tümden çekip atmaya kararlıdır.

BORSA KAMUOYUNU YANILTIYOR

Koleksiyoncuları sanat mezatlarına yönelten bir ortamı özel galericiler ve bankalar hazırlamıştır. Bu kesimin sanatımıza ve sanatçılarımıza yararlar ve katkılar sağladığı safsatası bir kez daha geçerliğini yitirir. Çünkü mezatlarda sanatçının artık hiç bir biçimde katılımı söz konusu değildir. Sanatçı tarafından üretilmiş yapıtlardan sadece bir azınlık büyük kârlar sağlar. Bu ticaret boyutu kuşkusuz ki daha az kaba, daha az küçümsenebilen bir uğraştır. Kişiye o ana dek görmediği bir saygınlık kazandırır. Ne de olsa manevi değeri olan bir ticaretle uğraşmaktadırlar. Bu nedenle de yağ, peynir ya da ayakkabı satanlardan daha kibar bir ticaret yapıyor sayılırlar. Oldukça da şık ve sürekli bir iştir hani. Bir tür para kazanma oyunudur. İşte bu ortamda sanatçı tümden dışlanmıştır. O resmini üretmiş yeni bir resim yapmak için çoğu kez malzeme fiyatına sattığı resminden kazandığı parayla çalışmalarını sürdürmeye koyulmuştur. Bu sözümüz ödünsüz ve gerçek sanatçılaradır. Sattığı bu resmin peşinden haklarını korumak gerektiğinin farkında bile değildir. Kendi ürettiği yapıt başkasının mülkiyetine girdikten sonra onun istendiği gibi kullanma hakkını da vermiş olur. Ucuza ya da armağanlar yoluyla elde edilmiş bir resmin ve sanatçının ilginç bir serüvenidir bu.

Öyle ki bazı eleştirmenlerimizin eğitilmesi için armağan edilmiş resimler günün birinde mezatlarda boy gösterirse şaşmamak gerek. Sanatçının safdışı bırakılmasının ötesinde toplumun sanat ve kültür verilerinden yararlanması ise söz konusu bile değildir. Sezar Tansuğ'un belirttiği gibi Devlet Müzesinin bu yapıtlara sahip çıkabilmesi de olanak dışıdır. Çıkarılacak bir yasayla kimlerin elinde hangi yapıtların bulunduğunun dökümü yapılmalıdır. Anımsadığım kadarıyla böyle bir yasa da çıktı ama kimsenin umurunda olmamasının nedeni de, devletin denetim gücünü gerektiği gibi yerine getirememesindendir. O nedenle sanatın en geniş insan topluluklarına ulaşması için verilecek çabalar içinde işte bu ortamın resim sanatımızla hangi boyutlara varan ilişkilerinin olduğu sorununun araştırılıp irdelenmesi zorunludur. Sanat yapıtının asıl amacı, her insanın sanatsal verilerden yararlanabilme özgürlüğünü gerekli kılıyorsa, sadece belirli kişilerin elinde kâr aracı durumuna getirilen sanat yapıtlarının tüm işlevlerinin ve gerçek amacının hiçbir biçimde yerine getirilemiyeceğinin unutulmaması lazımdır. Bu ortam, piyasa satış değeriyle ya da fiyatıyla belirlenen türedi şöhretler yaratmaktan da geri durmayacaktır. Bu kaçınılmazdır. Çünkü gerçek sanatçıların en iyi yapıtları artık sanırım büyük koleksiyoncuların eline geçmiştir. Yani kaliteli mal yoksa piyasada, ne yapılması gerekiyorsa o yapılacaktır. Dergilere, gazetelere bu sanatçıların yapıtlarının satın alınacağına dair ilanlar da verseler, piyasayı doyuracak kadar bulmaları imkansızdır. Bu ticaretle uğraşan kişiler bu işin uzmanı olmadıklarından ve yeterli sanat kültürüne sahip bulunmadıklarından satın aldıkları düzeysiz bazı yapıtların da pazarını oluşturmak zorunluluğundadırlar. Bu pazarı oluşturmak için kamuoyunu yanıltmaya çalışacaklardır. Sanatçıları da kuşkuya düşüreceklerdir. Piyasada geçerli resim türünün ne olduğu konusu, ressamın kendi özgür araştırmalarının önüne geçecektir. Duymuyor muyuz bir sergiye giden biri gelip te size «Yahu duydunuz mu filanın bütün resimleri satılmış» ya da serginize gelen bir dostunuz daha resimlerinize bakmadan «Ne haber! Kaç tane satabildin» diye sormuyor mu? Kamuoyu satış değerini bir sanatsal değer ölçütü olarak almaya başladığında sanatsal etkileşim de çarpıtılmış olacaktır. Müzelere konulan yapıtlar birer ölçüttür elbet, ama adı sanı olmayan bir türedi şöhretin piyasa fiyatıyla, müze tarafından satın alınan bir ressamımızın fiyatı arasındaki büyük uçurum kamuoyu üzerinde ister istemez bir kuşku, bir güvensizlik yaratacaktır. Öyle ki sanat kavramlarından kuşku duymaya başlıyacaklardır. Bu ortak arz-talep yasa-

larına göre satın alınan bir piyasaya sürülen yapıtların pazarını oluşturmak istediğinden ilerde paraya çevrilebilirliği olan, menkul değere haiz olduğu teminatıyla birtakım kişileri öne sürecektir ve böylelikle bu sahte sanatçılarla toplumun özgür beğenisinin önüne geçip, estetik gelişimlerini yozlaştıracaktır.

Bu nedenle bu kişiler toplum üzerindeki etkileriyle de yararlı değillerdir. Çünkü piyasa kurallarına uygun değer sistemlerini sanatta egemen kılarlar. Özel galerilerin ve bazı koleksiyoncularının elinde pekçok resim birikmiştir. Özellikle özel galerilerin sahip olduğu bu resimler ya ucuza satın alınmış ya sergi karşılığı olarak ya da «ilerde kuracakları bir müze için» gerekçesiyle bedava kapatılmış veya satış yapamadan kapanan bir serginin ardından galerici tarafından el konulmuş yapıtlardan oluşur. Bunların pazarını oluşturmak işinde galericiler kuşkusuz boş durmayacaklardır. Okuru yanıltmada kullandıkları tek olanak ise eleştirmenlerdir. Pazara göre mal üreten ressamların talebini oluşturmak için kamuoyuyla iletişim kuran organlarıdır eleştirmenler. Ve bu da objektif değer yargılarından ister istemez ödün vermeyi gerektirir. Bu nedenle eleştirmenlerin galeri sahiplerinin çıkarlarıyla fazlasıyla sıkı fıkı olmaları okurun gözünde onların değerini düşürür. Oysa ki kamuoyunun bu işten anlayan eleştirmenlerin yargılarına gereksinimi olduğu bir gerçektir. Sanat ortamının esas sahiplerinin sanatçılar olduğunu da unutmasınlar. Ancak ve sadece sanatçıların hakları ve kazanımları için verilecek savaşım en onurlu olanıdır. Patronun iyisi kötüsü diye ayrım yapmanın bir âlemi yoktur. Sanat yapıtını paraya çevrilebilirliğinden dolayı ele alan bir sistemin içinde her girişim, kuşkusuz sanat ve sanatçıdan çok kendi yarar ve zararını düşünecektir.

Aşağıdaki ilginç örnek, büyük sermaye sınıfının kültürel etkinliklerdeki rolüne sistemli bir yön vermek ve bu rolü kamuoyunda daha egemen kılmak amacıyla, bilim adamlarımızın düşüncelerinden yararlanmak isteğini göstermektedir. «Malî ve Sınai kuruluşların» kültür yaşamımızda gerekliliğini, bilim adamlarının, bilimsel incelemeleriyle kamuoyuna kanıtlamak ve yine onların düşüncelerinden yararlanarak kendilerine bir «beyin takımı» oluşturmak için yakında koskoca, kuşe kağıda basılı «kültür yayınlarından» bir kitapla hizmetlerinin! alanını daha da genişleteceğe benzerler.

TÜRKİYE İŞ BANKASI'NIN YENİ BİR YARIŞMASI

Türkiye İş Bankası'nın her yıl açtığı özendirici yarışmalardan biri bu yıl araştırma - inceleme alanında «Kültürel Etkinliklerde Büyük Mali ve Sınai Kuruluşların İşlevi Ne Olmalıdır?» konusunda açılacaktır.

SELÇUK BARAN'IN BİR ÖYKÜSÜ

Desenler: Mustafa Ata

BAZI EĞİTİM SORUNLARI

Dört A sınıfının öğretmeni Sevgi Koçak, sınıfta öğrenci velileri ile toplantı yapıyordu. Toplantıya çoğunlukla anneler gelmişlerdi. O saatlerde babalar işlerinde oluyorlardı, eğer kapıcı değillerse tabii.

Alımlı bir kadındı Sevgi Koçak. Kırk yaşın çizgilerini, saçlarındaki akları bile kendine yakıştırmasını biliyordu. Siyah rugan pabuçlarının ince, sivri topukları üzerinde dimdikti. Duman rengi yünlüden iyi dikilmiş bir etek ceket giymişti. Beyaz ipek gömleğinin yakasındaki danteller, ince uzun ve bedeni gibi bükülmeden duran boynunu, kişiliğindeki sertliğe hoş bir kadınsılık vererek çevrelemekteydi. Öğrenci analarının hepsinden uzun, hepsinden iyi giyimli, hepsinden inceydi. Belki yüzü pek güzel sayılmazdı ama şu anda - üstelik sınıfta - güzellik söz konusu değildi elbette.

Yüreğinin derinliklerindeki küçümsemeyi belli etmeden süzüyordu öğrenci analarını. Sevgi Koçak onları iyi tanıyordu. Hayatta başarı adına gerçekleştirebildikleri; sancılar içinde çocuklarını dünyaya getirmek, hasta çocuklarının başında uykusuz geceler geçirmek, bir evi temiz tutmak, aile bütçesini denkleştirmek için niteliksiz ve ucuz alışverişler yapmak olabilmiştir ancak. Karınlarını çıkararak yılların amansız yorgunluğunu geçiştirmeye çalışan bu henüz otuzunu aşmış kadınların boyun eğmiş görünüşleri aldatıcıydı. Aslında tüm yırtıcılıklarıyla, eğitimlerini aslında rastlantılara bıraktıkları çocuklarının başarılarından hakkettiklerini sandıkları payı, kopara kopara almağa hazırlıklı ve karalıydılar. Küçükler için yapılmış sıralara sığmağa çalışırlarken, sırtları, avının üzerine atılmaya hazır bir hayvanınki gibi kabarmıyormuydu? Eğer bir parça ürkmüş görünüyorlarsa bu, kendilerini alt etmesi mümkün tehlike karşısındaki güçsüzlüklerinden ötürüydü. Tehlike öğretmenin kendisiydi. Çevresine kör edici bir ışık gibi saçtığı yetkisiydi.

Sevgi Koçak konuşmasını bitirince, sınıfta bulunan analara çocuklarının durumlarıyla ilgili bilgiler vermeğe başladı. Analar kürsü-

nün önünden geçerken yürekleri titreyerek soruyorlardı:

«Ben Ali Durmuş'un annesiyim efendim... Ben Fatma Kuşcunun... Erol nasıl ki öğretmen?.. Ya bizimki?..»

Çalışkan çocukların anneleriyle konuşurken öğretmenin yüzü gölüyordu, ölçüyü hiç kaçırmadan tabiî. Ötekilere gelince (tembel çocukların annelerine) başını umutsuzlukla - ölçüsüz bir umutsuzlukla - iki yana sallıyordu. Anneler sevgili varlıklarının başarısızlığını kabul etmek istemiyorlar, bu başarısızlığa akıl bile erdiremiyorlardı:

«Nasıl olur? Çalışıyor... Valla sokağa bile yollamıyoruz, tek oturup çalışsın diye...»

«Olabilir... Çalışıyordur belki. Ne yapalım ki yetersiz. Hem iki gün önce sokakta topaç çevirirken gördüm onu. Bir öğrenci nasıl olur da oyunla vakit öldürebilir? Sokağa çıkmalarını kesinlikle yasaklamıştım ben.»

Söylediği son söz, hiç bir karşı çıkışı kabullenmediğini belirtecek kadar kesin oluyordu. Kendisinden hoşnuttu Sevgi öğretmen. Öğrenci anneleri yetkesini kesinlikle kabullenmişlerdi. Çocuklarının başarılarındaki payın üzerine atılmağa hazırlananlar, yüzleri mutluluktan pespembe ışıldayanlar bile geri çekilmek zorunda kalmışlardı sonunda.

O da nesi? Birden öfkeleniverdi. Analardan biri, kalabalığın arasından usulca sıvışıp kapıya yönelmişti. Bu da ne demek oluyordu?

«Siz!..» diye seslendi, tehdit yüklü parmağını ileri doğru uzatarak. Parmağı görmeyen kadın, kapıya varmıştı bile. Öğretmen sesini biraz daha yükseltti. Öyle ki herkes dönüp kaçmaya kalkışan kadına baktı.

«Siz Mehlika'nın annesi değil misiniz?»

Bu kez durmak zorunda kaldı kadın. Kızının adı büyülü bir sözcük gibi etkilemişti onu. Yavaşça döndü, kürsüye yaklaştı. Dağınık, kalabalık, kıvırcık saçlarını rengi kaçmış bir örtünün altına zorla sokuşturmuş gibiydi. Dar, kısa paltosunun tek kalan düğmesini güçlükle iliklemişti besbelli; çiçekli pazen giysisinin arka eteği sarkmış, neredeyse topuklarına iniyordu. Eski pabuçları bu yağmursuz Mart gününde çamurluydu. Kara sarı sağlıksız yüzünde anlatımsız bir kaygı, bir parça korku, gene de tuhaf bir aldırmazlık vardı. Kıstırılmış yaban hayvanlarını büyük korkusunu yaşamıştı da, şimdi artık kısa bir süre için boyun eğmişti sanki; gözlerindeki gizemli yumuşaklık, anlamı çözülemeyen delice pırıltıları güçlükle saklıyordu. Giyiminden, durumundan umulmayan bir kafa tutuşuyla dikilmişti öğretmenin karşısına; hiç soru sormadan, geri çağrıldığı için duyduğu öfkeyi saklamaya çalışarak biraz da. O soru sormayınca öğretmen kendiliğinden konuştu:

«Kızınızın durumu hiç iyi değil! Notları hep zayıf!» Durdu karşı-

sındaki kadının birşeyler söylemesini bekledi. Kadın susmakta direnince, gözlerini indirdi. Sonsuz bir küçümseme okunuyordu yüzünde. Sonra aynı küçümsemeyle kadının gözlerinin içine baktı. «Geçen yıl zar zor geçti sınıfını; ama bu yıl... Hiç sanmıyorum!»

Hatice kendini sokakta bulunca koşmağa başladı. Sokaklar bovunca koştu. Bir an önce evine varmalıydı... Evine sığınmalıydı. Sınıf ne kadar kalabalıktı demin... Bir sürü kadın ve öğretmen... Hayır, şimdi hiç bir şey düşünmeyecekti. Yoksa sokak ortasında ağlamağa başlardı ki, bu da hiç iyi olmazdı. Sokaktaki öteki yabancılar yüzüne bakarlar, kendisiyle ilgilenmek gereğini duyabilirlerdi. En iyisi şimdilik hiçbir şey düşünmemeli. Eve gidince... Evet, ancak eve gdince.

Yüzüne bir gülümseme yaıldı. Evde her şey yoluna girecekti. Her şey... Bundan öylesine emindi ki... Evde uzun uzun düşünüp bir çıkar yol bulurdu nasıl olsa. Hiç değilse üzülmemenin bir çaresini bulurdu. Ne iyi yapmıştı da Mehlike'yi üç numaraya yollamıştı. Bunu akıl edebilecek kadar tedbirli olması inanılır şey değildi doğrusu. Bu yüzden kendi kendini kutladı. Yüzündeki gülümseme daha bir yayıldı.

Mehlike onu görür görmez sorular soracak mutlaka. Oysa Hatice olanları çözümlemeden, yerli yerine koymadan bir cevap vermek istemiyordu kızına. Çünkü ne olur ne olmaz (bu konuda kendine güveniyordu) yalan yanlış şeyler söyleyip kızcağızı boş yere, evet boş yere üzebilirdi. Oysa Hatice kızının üzülmesini hiç, ama hiç istemezdi. Hele bu üzüntüye kendisinin neden olmasını...

Bodrum katta, kapıcı konutunun yanındaki tek odalı bir delikti evleri. Karanlık, havasız, pis kokulu bir delik. Ama Hatice bu kokunun farkında değildi. Daha doğrusu farkındaydı farkında olmasına da, yakınmak aklının ucundan bile geçmiyordu. Çünkü açık havadan, insanların dünyasından kurtulup evine girdimi, o ağır koku ana kucağı gibi sarar sarmalardı Hatice'yi. Dünya ile kurduğu kaçınılmaz ilişkinin bütününde korku vardı. Kızından başka herkes, herşey korkuturdu onu. Kızının ve evinin dışında kalanlar tehdit yüklüydüler; kesinlikle güven vermezlerdi; dahası yıldırıcı, hıç değilse umursamazlık dolu güvensizlik örnekleriydiler.

Evinin, geceleri, yatağa yatma zamanı dışında çoğunlukla kilitlemeyi unuttuğu kapısını açtı, içeri girdi. Ayakkaplarını kapının yanında çıkardı, kızıyla birlikte yattıkları sedire doğru yürüdü. Paltosunu, başörtüsünü çıkarıp attı. Sırtını duvara vererek yere oturdu. Dizlerini kıvırıp karnına çekti, başını dizlerine gömdü. Böyle rahattı. Böyle oturduğu zamanlar hep rahatlar, mutlu olduğunu, hatta o güvensizlik dolu dünyaya karşı koyabileceğini bile sanabilirdi. Gözlerini yumdu.

«Anacığım, anacığım!»

Demin ne kadar çok korkmuştu! Ne kadar çok korkutuyordu onu bu insanlar, uzun yollar, geniş gökyüzü! Ama şimdi yuvasındaydı işte. Kendi içine katlanmış, bir tesbih böceği gibi kıvrılıp güvenliğini sağlıyabilmişti. Hem apartmanda oturanlardan o kadar korkmuyordu. Alışmıştı onlara. Apartmandakiler kızına ve ona iyi davranırlardı. Bu deliğe sığınalı beş yıl olmuştu. Kocası öldükten sonra yani, Bir başka iyi insan, öteki mahalleden, henüz kocası sağken ve dünya onu bu kadar çok korkutmuyorken oturduğu mahalleden iyi bir insan, babasından maaş bağlatmıştı... Çok az bir para belki... Ama kızıyla birlikte geçinmelerine yetiyordu ya. Mehlika gelecek yıl ortaokula başlayınca, yani bu mahalleden uzak bir okula başlayınca kısacası annesinin hizmetçilik ettiğini kimselerin bilmeyeceği bir okula gidince Hatice çalışacaktı. O zaman Mehlika'ya pirzola ve pasta alabilecekti, güzel giysiler alabilecekti. Hoş, belki kimse ona iş vermek istemezdi. Ayrıca başkalarının yanında çalışmak düşüncesi bile ödünü koparmaya yetiyordu. Gene de... Bunları sonra düşünecekti elbette. Daha o günlere çok vardı. Evet, elinden hiç bir iş gelmezdi Hatice'nin. Örgü örmeyi bile ne zorlukla öğrenmişti. Üstelik

eline aldığı her şeyi önce yere düşürürdü.

«Tanrım, ben neden böyleyim sanki?»

Ama bunları daha sonra düşünmeğe karar vermemiş miydi? Şimdilik Mehlika'ya ilerde pirzola, pasta alabileceğini düşleyip sevinebilirdi; buna hakkı vardı, bu kadarcık sevince... Çalışma konusuna şimdiden aklını takması gerekmezdi. Hem Hatice'nin düşünmesi gereken çok başka şeyler yok muydu? Unutmak istediği, aklından sürüp çıkarmak istediği şey neydi? Az önce, demin çok kötü bir şey olmuştu. Neydi o? Evet, öğretmen!.. Yüzü hiç gülmeyen öğretmen!.. Sonra bakışlarını kendisine dikmiş olan o kadınlar kalabalığı!.. Ne kadar çok korkmuştu Hatice! Hele öğretmen arkasından seslenince... Zavallı Mehlika, küçücük kızı, o ne yapıyordu aylar, günler, saatler boyu o korkunç (evet korkunç, başka ne diyebilirdi ki?) öğretmenin karşısında? Nasıl mutsuz bir çocuk olmalı ki... Ah, kötü kadın! Kötü, fena, korkunç kadın!.. Yoksa değil mi? Durup dururken kadını böyle suçlamanın ne gereği var? Ya günaha girdiyse şimdi Hatice? Hem neden kötü olsun öğretmen? Neden Mehlika gibi bir kızın kötülüğünü istesin durup dururken? Öyleyse?..

Düşüncelerinin burasında durmak zorunda kaldı. Duyguları çelişkiliydi. Hatice çelişkilerin altından kalkamazdı hiç.

«Anacığım, anacığım!»

İyi ama, öğretmen kızı için kötü şeyler söylemişti. Sahiden kötü müydü söyledikleri? Öyle zordu ki ayırd etmek! Ama bu kadın kızını sevmiyordu; hem de hiç sevmiyordu. Bak, işte bunu iyi biliyordu Hatice: öğretmen Mehlika'yı sevmiyordu. Bundan hiç kuşkusu yoktu.

Neden acaba? Üç numaradakiler, altı numaradakiler, onbir numaradakiler... Onlar severlerdi Mehlika'yı... Hem de nasıll Üç numaradaki genç kadın bir yere giderken çocuğuna bakması için Mehlika'yı çağırırdı. Sonra da ona para verirdi. Bu para konusu... Neyse canım, o kadar kötü bir şey değildi her halde... Kadın madem Mehlika'yı seviyordu, bebeğini emanet edecek kadar güveniyordu ona, olabilirdi. Para verebilirdi.

Öğretmen sevmezse sevmesin! Zaten ne kaldı ki şurada okulun bitmesine? Gene de biraz olsun sevseydi... Ne var ki, herkes herkesi sevmiyordu dünyada. Bu kesindi.

«Ne olacak? Ben de herkesten korkuyorum. Bu da iyi bir şey sayılmaz. Korkmak da sevmemek kadar kötü olmalı.»

Hatice dizlerini gömdüğü başını kaldırıp karşıya baktı. Demin az önce bir şey olmuştu. Neydi o? Önce kötü bir şey olmuş (öğretmenin Mehlika hakkındaki sözleri...) sonra iyi bir şey olmuştu. Evet, üç numaradaki hanım... Gencecik, güzel, güler yüzlü hanım. Mehli-

ka'yı seven hanım. Sonra ötekiler... Altı numaradakiler, onbir numaradakiler. Hepsi Mehlika'yı seviyorlardı. Onbir numaradakiler televizyon izlemeğe çağırıyorlardı üstelik. Bugün Türk filmi var, çoktan haber vermişlerdir Mehlika'ya. Hatice'yi de çağırırlar her seferinde, ama o gitmez. Evin erkeği evdeyken, onun orada bulunması yakışık almaz. Hem bütün aile bir arada otururlarken, öyle kalabalıktırlar ki, Hatice onların bir arada oluşlarından, bir arada sekiz kişilik kocaman bir aile oluşlarından ürkerdi. Mehlika bu akşam onbir numaraya giderdi elbette. Hatice de oturur onu beklerdi. Hiç canı sıkılmadan. Çünkü nasıl olsa gelecek değil miydi Mehlika? Filim biter bitmez gelecek değil miydi?

Kapıcılar gelecek ay televizyon alacaklarını söylemişlerdi. Artık Hatice de onlara giderdi televizyon izlemek için. Kapıcılardan korkmuyor çünkü. Hoş, onların da konukları eksik olmaz.

«Konuk geldiği günler gitmeyiveririm!»

Merdivenlerde ayak sesleri duydu; Mehlika'ydı mutlaka... Mehlika, güzel kızı... Uzun boylu, ince, mavi gözlü, sarı saçlı, güzel kızı... Aklının almadığı bir mucizeydi o. Böyle güzel bir kızı nasıl doğurmuş, nasıl büyütmüş, bu yaşa getirmişti? Bak, kızını hiç düşürmemişti elinden.

«Yoo, ona iyi baktım. Çok iyi baktım hem de. O da böyle dünya güzeli bir kız olup çıktı işte.»

Ayağa kalktı. Sedirin üzerine fırlatıp attığı paltosunu, başörtüsünü duvardaki çiviye astı.

«Tanrım, ne yapacaktım ben? Mehlika için bir şey yapacaktım. Ne yapacaktım ama? İşe bak, unutuvermişim. Ne olacak şimdi? İşte kız geldi bile».

Mehlika altın sarısı örgülerini sallayarak içeri girdi. Uzun bir yoldan koşa koşa gelmiş gibi soluk soluğaydı. Hep böyleydi işte Mehlika. Ufacık şeylerden ötürü, onlar da olmazsa durup dururken coşuverirdi. Hep sevinçten tıkanıverecekmiş gibi olurdu.

«Demek geldin... Ne zaman geldin?»

Koşup, tıpkı bebekliğindeki kadife yumuşaklığını koruyan kollarını annesinin boynuna doladı; uzun süre ayrı kalmışlar da buluşmuşlar gibi özlemle yanaklarından öptü.

«Az önce geldim», dedi Hatice, kızına bir cevap vermesi gerektiğinden, kucaklamalarından duyduğu ılıklığa kendini bütün bütüne bırakamamıştı.

«Ne yaptın okulda? Öğretmen ne dedi?»

Kızının kolları hâlâ boynunda olduğundan, gözleri gözlerine çok yakındı. Bu durumda nasıl kaçamak bir cevap bulup söyleyebilirdi Hatice?

«Ne diyecekti ki?» diye sordu zaman kazanmak için.

«Benim durumum hakkında bir şey söylemedi mi?»

«Yoo.»

«Ama söylemiştir anne, mutlaka söylemiştir.»

«Öyle ya, söyledi tabiî... Şey dedi, şey dedi canım, ha, çalışsın dedi.»

«O kadarcık mı? Hepsi bu mu?»

«Daha ne olsun ki? Belki başka şeyler de söylemiştir ama biliyorsun işte, ben hemen unutuveriyorum. Gene unuttum besbelli.»

«Zararı yok anne,» dedi, Mehlika annesini bir kez daha öperek, «madem çalışsın demiş, ben de çalışırım.»

Masanın başına oturdu. Kitabının sayfalarını karıştırdı. Birkaç satır okudu.

«Anne biliyor musun, bugün bebeğin altını ben değiştirdim. Ayten ablam, bir dene bakalım, dedi. Öyle hoşuma gitti ki... Ayten ablam elinden geliyor, dedi, elinden her iş geliyor senin, dedi. Bebek de çok tatlıydı. Onu o kadar çok seviyorum ki...»

Gülümseyerek karşı duvara baktı bir süre.

«Çalışmağa yarın başlasam...»

«Yarın mı?»

«Yarın ya... Yarın en iyisi... Neden öyle bakıyorsun yüzüme? Yoksa üzüldün mü?»

«Neden üzüleyim ki yavrum? Üzülmedim. Olsun varsın, yarın hiç de geç sayılmaz.»

«Öyleyse dolaşmağa çıkalım.»

Ne kadar çok seviyordu sokaklarda yürümeyi! Boyu da iyice uzamıştı. Başı, Hatice'nin omuzlarına geliyordu. O uzun boyuyla annesinin koluna giriyordu. Sonra kalabalık caddelere çıkıyorlardı. Onun yanında sokakta yürümekten, kalabalıktan, insanlardan korkmuyordu Hatice. Hem de hiç korkmuyordu. Hızlı hızlı yürüyorlar, sık sık da vitrinlerin önünde duruyorlardı. Ya da bir sokak kedisini, kapının önünde bekleyen bir köpeği sevmek için duruyordu Mehlika.

«Anne bir köpek alsak...»

«Ben işe girince...»

«Ne zaman gireceksin işe?»

«Sen ortaokula giderken...»

«Ya hiç ortaokula gitmezsem...»

«Neden?»

«Yani, işte öyle, ya gitmezsem, diyorum.»

«O zaman düşünürüz. Belki gene de çalışırım.»

«Sen çalışınca köpeğimiz olacak mı mutlaka?»

«Olacak.»

«Ne iyisin sen anne!»

Duruyor, kalabalık kaldırımın ortasında Hatice'ye sarılıyor, onu yanağından öpüyordu.

«Gençlik Parkına gidelim anne...»

«Uzak değil mi?»

«Olsun, uzak olsun varsın... Ağaçları görmek istiyorum. Ne kadar çok ağaç var orada. Belki havuzu da doldurmuşlardır.»

«Eh, bu kadar çok istiyorsan...»

Tanrım, sana şükürler olsun! Hayat ne kadar güzel, yaşamak!.. Küçük bebekler, köpekler, kediler, ağaçlar... Herşey ne kadar güzel! Mehlika hepsini seviyor. O sevince ben de seviyorum. O seviyor diye ben de seviyorum yaşamayı.

«Gör bak, neler neler olacak Gençlik Parkında!»

«Neler olacak ki yavrum?»

«Mutlaka olur birşeyler... Çünkü orası PARK! Ne güzel değil mi? Park demeğe bayılıyorum. Köpeğime de Park adını takacağım. Sonra onu tasmasından tutup parklara götüreceğim.»

Sevgi Koçak arkadaşlarıyla çay içiyor ve kendisine sorulmuş olan bir sorunun cevabını veriyordu. Aslında konuşkan bir kadın sayılmazdı. Hele yorucu ders saatlerinden sonra dinlenmeyi, ya da ağzını açmayıp başkalarının konuşmalarına kulak vermeyi yeğlerdi.

«Önemli olan yalnızca okuldaki başarı değil elbette,» diye anlatıyordu oldukça isteksiz. «Çocuklara şimdiden öğrenme tutkusunu, araştırma tutkusunu ve disiplini verebilmekte asıl iş. Ciddi bir eğitim ve öğretim sorunuyla karşı karşıyayız. Geleceğin insanını hazırlamak için bu kadarı bile yeterli değil. Gelişen teknolojiye hırslı, tuttuğunu koparan, becerikli, dahası bir türlü yetinmeyen insanlar ayak uydurabilirler ancak. Teknik denen şey acımasızdır; durmaksızın gelişen, durmaksızın, gelişimleri izleyebilen, değişikliklere hemen ayak uydurabilen kişiler ister. Teknolojinin egemen olduğu dünyada...»

«Amaan Sevgi,» diye sözünü kesti, iyi giyinmiş, makyajını kendisine çok yakıştırmış genç bir kadın, «böyle tatsız konuları kapat Tanrı aşkına. Tekna... —neydi o?— her neyse işte, öyle bir dünya içimi karartır benim. Hiç birimiz makinalaşmak zorunda değiliz. Öyle değil mi ama? Onaylanmak için, nerdeyse yalvararak arkadaşlarının yüzüne baktı.

«Senin çocuğun yok ki,» dedi bir başkası. «Geleceği bizim kadar düşünmek zorunda değilsin sen.» Çocuğu olduğu için duymakla yükümlü bulunduğu sorumluluktan ötürü içini çekti.

«Üstelik yabancı dil öğrenmeleri de gerek. Bakalım kolejlerden birini kazanabilecek mi bizimki? Tabiî ben Cem'e olasılıklardan söz

etmiyorum; kazanacaksın, diyorum, o kadar. Kazanmak zorunda olduğunu hiç aklından çıkarmamalı.»

«Yabancı dil yalnızca bir olanak.» dedi Sevgi Koçak, fazla bilgiç görünmemeğe çalışarak.

«Aa, tabiî, elbette canım, biliyoruz.»

Kocaman bir tabakla içeri giren ev sahibi,

«Kızlar, bakalım çikolatalı pastamı beğenecek misiniz?» diye sordu. «Bu pastaya 'Halûk pastası' diyoruz biz. Çünkü Halûk hafta içinde iyi notlar almışsa, cumartesileri bu pastadan yapıyorum. Eh, aşağı yukarı her cumartesi de yapmam gerekiyor yani. Kakaonun bunca pahalı olduğu günümüzde düşünün artık. Ama kakaonun parasını ayrıca alıyorum kocamdan. Çünkü bu pasta işi onun icadı.»

Şen kahkahalar atıyordu. Ev kadınlığından çok, anneliğiyle övünerek, kendi aile mutluluğunun tadını çevresindekilere duyura duyura, üzerindeki beyaz kremadan süslerle görkemli görünen pastayı üçgen dilimlere ayırıyor, tabaklara koyuyordu.

Sevgi Koçak, yüzünde tembel öğrencilerin (çoğunluğu kapıcı çocuklarının oluşturduğu tembel öğrencilerin) velilerine duyduğu sonsuz horgörüyle pastasını yemeğe başladı.

SANAT EMEĞİ Her Ayın Başında Bayilere
Dağılmadan Elinize Ulaşsın İsterseniz ABONE OLUN!

ismail uyaroğlu

BEN KÜÇÜK BİR ŞAİRİM

Ben
Küçük bir şairim
Ama şiirim
Kanlı arazidedir

Pembe, mayhoş imgeler
Harcım değildir benim, beceremem
Hiç girmez dizelerime hele
İnce, okurken dağılan kelimeler
Şiirim siyah beyazdır benim
Ve demirden ve tunçtandır kelimelerim

Ben küçük bir şairim
Denize ve yıldızlara
Kafiye düşürmeyi bilmez şiirim
Ama bilir kavga etmeyi
Denizin dalgalarıyla boğuşup
Soyuzla yıldızlara gitmeyi

Andre Gide'de
Mistisizm mi ağır basar, nihilizm mi?
Schopenhauer ne kadar etkilemiş Neitzsche'yi?
Oyalanmaz dünyayı değiştirmeye
Yaramayan hiç bir şeyle
Ama okumaz, yutar
Ustaları ve diyalektiği

Yenilirse kedere arada bir
Meyhane meyhane dolaşmaz geceleri
Oturur, rakısını evinde içer
Ve sarhoş ağızla faşizme karşı
Savaşmanın gereğini tartışmaz masalarda
Beklemez, savaşa girer

Yüksek şiirler
Uyurken sırça köşklerinde
Afişlemeye çıkar o, gece üçten sonra
Fabrika önlerinde bildiri dağıtır
Yürüyüşe katılır, coplanır
İşkenceden geçer, kan bulaşır dizelerine
Göz altında kalır, tutuklanır
Bir an geri durmaz ama kavgadan
Ne yapar yapar
Duvarları aşar
Ve saflardaki yerini alır

Ben
Küçük bir şairim
Ama antetli kağıtlarda değil
Kanlı arazidedir şiirim

AYIN BİLMECESİ

— ikramiyeli —

Bu ayın bilmecesini hazırlayan: Ali Taygun

(Bundan böyle her ay okurlarımıza bir bilmece soracak; onlardan bunlara bir karşılık bulmalarını isteyeceğiz. Bilmecenin yayınlandığı ay başından sonraki 45 gün içinde elimize geçen karşılıklardan en doğru üç tanesini yayınlayacak ve bu karşılıkları verenleri SANAT EMEĞİ'ne altı ay abone edeceğiz. Yanıtların kısa ve nedenini içerir olmaları da koşulumuz.
Bir ikramiyemiz daha var! Bize sorulmaya değer bilmece gönderenleri bilmecenin basıldığı sayıdan başlayarak bir yıl süreyle SANAT EMEĞİ abonesi kabul edeceğiz. Gönderilen bilmecelerin zorluğuna göre soruyla birlikte en çok üç ipucu da verilebilir.)

BİLMECE No: 1

Kapalıçarşıda kapalı olan nedir?

İpucu - 1 Bakkallık etmek istiyorsunuz. Kiralık iki dükkan buldunuz. Birinin yanıbaşında bir bakkal daha var. Birinin ise yakın çevresinde yok. Siz hangi dükkanı tutardınız?

İpucu - 2 Kapalıçarşıda aynı malı satan dükkanlar hep aynı sokaktadır. Kuyumcular, yorgancılar vb. gibi.

sennur sezer

PAZAR YERİNDE BİR ÖĞLE ÜSTÜ

Pazar yerinde vurdular onu
Yedi yaşındaydı.

Yarınki derslerini düşünüyordu belki
Belki hiç tatmadığı muzları.
Omuzları bir an titredi
Yavaşça düştü yere
Çamura bulandı elindeki file.

Saçları kırpık
Ürkekti gözleri biliyorum
Cin gibi bakardı ya, ürkekti.
Soluk kazağı biraz dardı
Yanakları hiç elmalaşmadı
Portakallar gibi,
Dikkatle bakılınca sezilirdi
Güzelliği.

Kazak başlamıştı annesi
Danteller örerken
Her cuma pazarda satılan dantellerden
Bitirememişti.
Pantolon grev sonuna ertelenmişti
Ertelenmişti suluboyayla dolmakalem.

Kazağı lekelendi diye üzüldü
Sonra soluğu hafifledi.
Babasını hedefleyip onu vurdular
Babası kurturdu diye sevindi
Her çocuk gibi
Babam kucağına alır
"Aslan oğlum" der diye
Gülümsedi.

Pazar yerinde vurdular onu
Bile bile yedi yaşında olduğunu.

ahmet ada

HASRET İZİ

— Ahmet Gayretli'ye —

İlkyaz sabahının güzel delikanlılığı
Gibiyiz bre dilber aman
Biziz tepeden tırnağa gül dalı
Ve bizden sorulur ufkun ağarışı

Böyle uçsuz bucaksız ovada
Kanadı kırık kuştan haber bekledik
Yüzyıllar doru bir at gibi geçti
Türküler geçti gözlerimizden

Hey yüreği karartılmış ülke
Düşün bir bre ceylan aman
Zindanlar geçti gözlerinden
Sağnaklar uçarı yağmurlar
Merakla açılan mektuplar

Civan kızların oğulların
Dayatmışsa işkenceye bunca zaman
Ve küfre bre canım aman
Bu yürek kanat çırpsın diyedir
Gelecek bayram günlerine

Seni nar çiçeği seni bahar
Nasıl bekledik bre gülüm aman
İşçi - köylü ayak seslerini
Ay dolandı karanlıktı zamanlar

NAZIM HİKMET'İ
YİTİRİŞİMİZİN 17. YILINDA SAYGIYLA ANIYORUZ

ANI

SONSUZA KADAR SÜRECEK BİR DİALOG

RADİY FİŞ

Türkiye'ye ilk kez gitme olanağı bulduğumda Nâzım Hikmet artık hayatta değildi. Ama Boğaz'ı seyrederken, Galata köprüsünde yürürken, dolmuş şoförlerinin bağırışlarına kulak verirken, yazarlarla sohbet ederken, Bolu pazarında boyalı tahta kaşıklar alırken bir duygu yakamı bırakmıyordu: Moskova'ya dönünce onun Pesçanaya sokağında yüksek bir yapının üçüncü katındaki dairesine gidecek, dünyanın her yanından gönderilmiş olan yüzlerce halk oyuncağının arasındaki divana oturup özlemini biraz olsun giderebilmek için görüp işittiklerimin tümünü Nâzım'a anlatacaktım. O bu özlemden hiç söz etmezdi. Anlaşılan, bir duygu ne kadar güçlü ve derinse onu kelimelerle anlatmak da o kadar zor oluyor. Ama Nâzım'ın kendisini hiç kimsenin izlemediğini sandığı zamanlarda duvardaki Türkiye haritasına yaklaştığını, dünyadaki her şeyi unutup dudaklarını sessizce kımıldatarak, uzun uzun haritaya baktığını görmüştüm. Sadece şairin tüm yaşamı boyunca son derece büyük bir içtenlikle yaptığı gibi kendi kendiyle konuşurken, yani şiirlerinde onun adını anarken:

Memleketim, memleketim.
Ne kasketim kaldı senin ora işi

Sen şimdi yalnız saçımın akında
infarktında yüreğimin
alnımın çizgilerindesin memleketim
Memleketim,
memleketim.

Onu ilk kez şimdi uzaklarda kalan 29 Haziran 1951 günü Podmoskovye'deki Vnukovo havaalanında görmüştüm. Nâzım yurdundan zorunlu olarak ayrıldıktan sonra gelmişti oraya.

Nâzım Hikmet'in sözünü işitmiş ve daha önce Moskova Doğu Bilimleri Enstitüsü öğrencisiyken şiirlerini okumuştum, verdiği savaşımı biliyordum.

Onu kurtarmayı amaçlayan uluslararası kampanya başladığında Moskova Radyosunun Türkiye için yaptığı yayınların redaksiyonunda çalışıyordum. Şair açlık grevine başlamıştı. Bilimler Akademisinde bir toplantı düzenlenmişti. Sovyet bilim adamları adı Türk kültürünün övüncü olan şairin derhal serbest bırakılmasını istiyorlardı. Toplantıda Nâzım Hikmet üzerine konuşmayı akademi üyesi Gordlevskiy yaptı.

Yüzyılımızın başında Lazarev Enstitüsünün (Moskova'daki Yaşayan Doğu Dilleri Enstitüsünün o zamanki adı böyleydi) genç bir doçenti olan Gordlevskiy tatillerde Türkiye'ye gidip ülkeyi geziyor, Konya'da bilginlerle konuşuyor, meddahların sözlerini kaydediyor, atasözleri ve bilmeceleri topluyordu. Ülkenin halkına âşık olmuştu. 1912'de «Oçerki novoy osmanskoy literaturı» (*) adlı eserini yayımlamış ve bu eserde daha sonra klasikleşen —aralarında Tevfik Fikret'in de bulunduğu— birçok Türk edebiyatçısını ilk kez okuyuculara tanıtmıştı. Ülkelerimiz arasındaki ilişkiler ne kadar güçleşirse güçleşsin, Gordlevskiy bağlılığına hiç bir zaman ihanet etmemişti. O komşuların birbirlerini tanımaları ve anlamaları gerektiğine inanıyordu.

Ekim Devriminden sonra Gordlevskiy insanlık tarihi boyunca çeşitli halkların dehaları tarafından yaratılan zenginlikleri Sovyet halkına tanıtmayı düşleyen Maksim Gor'kiy tarafından kurulan «Vsemirnaya literatura» («Dünya Edebiyatı») yayınevinde sürekli olarak çalışmaya başlamıştı. Gordlevskiy Türkiye edebiyatını üstlenmişti.

Yetmiş üç yaşında olan bilim adamı Nâzım Hikmet konulu konuşmayı bağırmayan, akademik bir sesle yaptı. Sadece sıra zindancıların zorbalıklarına gelince dudakları bir acı ve küçümseme ifadesiyle büküldü.

Moskova Radyosu bu toplantıda kaydedilen reportajı Türkiye için yayımladı.

Gene aynı günlerde ben Edebiyatçılar Merkez Evinde düzenlenen protesto toplantısında reportaj yapıyordum. Resmi makamlardan Nâzım Hikmet'in derhal serbest bırakılmasını isteyen karar kabul edilince herkes ayağa kalktı. Şair Sem'on Kirsanov'un tüm salonu peşinden sürükleyen, gür, öfkeli sesi hâlâ kulakla-

---

(*) Yeni Osmanlı Edebiyatı üstüne Denemeler (Rusça). Çevirenin Notu.

Nazım Hikmet'in 1951'de Türkiye'den ayrıldıktan sonra Moskova Havaalanında karşılanışı.

rımda çınlıyor:

«Nâzım Hikmet'e özgürlük! Nâzım Hikmet'e özgürlük!»

Vladimir Mayakovskiy'in genç savaş arkadaşı, Nâzım Hikmet'in şiirlerinin çevirmeni Sem'on Kirsanov, Konstantin Simonov, Nikolay Tihonov, Mamed Rahim ve başka yazarlarla birlikte 29 Haziran 1951'de Vnukovo havaalanında Nâzım Hikmet'i karşılayanlar arasındaydı.

Bir yaz günü öğle saatlerinde Moskova'nın kızgın göğünde Bükreş'ten gelen uçak nihayet küçük bir nokta halinde göründü. Herkes bekliyordu: on iki yıllık hapisliğin yenemediği, ama yorgun, bitkin olan insan şimdi merdivenlerde görünecekti. Nâzım Hikmet çıktı. Uzun boylu, yakışıklı, zarifti. Ona her taraftan çi-

çekler yağmaya başladı. Nâzım Hikmet bunları elinde tutamıyor, çiçekler ayaklarına dökülüyordu. Nâzım heyecandan tek söz söyleyemiyordu. Sonunda kendisiyle birlikte özgürlüğüne kavuşan yüzlerce mahkûmun özgürlüğü için mücadele veren herkese sadece kendi adına değil, aynı zamanda halkı adına da teşekkür etmek için mikrofonu aldı.

Uzun boylu, kır saçlı, beyaz yüzlü bir kadın Nâzım'a yaklaştı: «Güzel şiiriniz için, kızım Zoya'yı unutmadığınız için size çok teşekkür ederim!» dedi. Nâzım kadının sesinde kendi annesi Celile Hanımın sesini duyuyordu: «Nâzım, bunu bilmelisin!»

1945 Şubatında Celile Hanım Bursa'ya Nâzım'ı ziyarete gelmiş ve bir Fransız gazetesinden kestiği kupürü ona vermişti. Nâzım Hitlercilerin astığı, kendini Tan'a olarak tanıtan Zoya Kosmodem'anskaya'yla ilgili yazıyı okuyup beyaz, ince boynunda ilmek olan genç kızın fotoğrafına bakarken Celile Hanım gözlerini ondan ayırmıyordu.

«Kimbilir annesi ne haldedir!»

Nâzım aynı gece daha sonra «İnsan Manzaraları»na giren Zoya Kosmodem'anskaya'yla ilgili şiiri yazmaya başlamıştı. Hapishaneden dışarı çıkarılan bu şiir Fransa'ya götürülmüş ve daha sonra da Moskova'ya ulaşmıştı. Biz bu şiiri Mark Maksimov'la birlikte Rusça'ya çevirip «Komsomol'skaya pravda»da yayımlamıştık.

O sıralarda Nâzım İstanbul'da Cerrahpaşa Hastanesinde zindancıların gözetimi altında yatıyor, ölüme her gün biraz daha yaklaşıyordu. O günlerde Celile Hanım elinde bir pankartla Galata köprüsüne çıkmıştı. Pankartta: «Oğlum haksızlığa karşı açlık grevi ilan etti. Ben de ona katılıyorum. Onu kurtarmak isteyenler dilekçeye imza atsın» yazıyordu.

Ben bunu gazetelerden öğrenince Zoya Kosmodem'anskaya'nın annesine telefon ettim. Kadın radyoda Türk halkına hitaben bir konuşma yapmak istedi. Celile Hanım'a umutla: «Oğlunuz yaşayacak!» diye sesleniyordu.

Dilekler o kadar sık gerçekleşmez, bunu milyonlarca insan tutkuyla istese bile. Ama Zoya'nın annesinin sözleri gerçekleşti.

Aradan bir yıl geçti ve Nâzım Hikmet bir Rus kadının eski bir parşömen gibi buruşmuş elini öpüp ülkesindeki geleneğe uyarak, bir sevgi ve saygı belirtisi olarak alnına koydu.

Üç gün sonra Aleksandr Fadeyev Nâzım Hikmet'i meslektaşlarıyla tanıştırıyordu. Dışarıdan Gertsen Caddesinin uğultusu geliyordu ve pencereler bu nedenle sıkı sıkıya kapalıydı. Yazarlar

Birliği'nin konferans salonunda sarı bir temmuz sıcağı vardı.

Nâzım Hikmet ceketini çıkarıp iskemlenin arkalığına astı, gömleğinin kollarını sıvadı.

Uzun masanın çevresinde oturan eski kuşak yazarların yüzüne yarı yarıya unutulmuş, ama iyi bildikleri bir rüzgâr çarpmıştı. Vladimir Mayakovskiy sahneye çıkarken böyle, sanki ağaç kesmeye hazırlanıyormuş gibi, ceketini çıkarır, kollarını sıvardı.

Dünya ölçüsünde üne sahip bir şair olan Nâzım Hikmet burada, kendisi gibi düşünenlerin yanında kendini eşit bir kişi hissediyordu ve buraya saygıları kabul etmeye, kibar bir tavırla kayıtsız iltifatlar yağdırmaya değil, çalışmaya gelmişti.

Herkesin adı söylendikten sonra:

«Evet, haydi, çalışalım!» dedi.

Ve ne oluyor demeye kalmadan bir Sovyet şairinin şiirine yüklendi, bu şiiri Bükreş'te okuma fırsatı bulmuştu:

Sevgiye değer vermeyi bilin.
Yıllara iki kat fazlasını.
Sevgi bir bankın üstünde iç çekmek.
Ve mehtapla gezmek değildir.

Bu bayağılık onu öfkelendirmişti. Onun düşüncesine göre, Sovyet okuyucusu böyle bir liriğe layık değildi. Soyadını hatırlamadığı şairin bu masanın başında oturuyor olabileceği Nâzım'ın aklına bile gelmiyordu. Zaten bunun onun için bir önemi de yoktu. Şiir söz konusu olduğunda hoşgörü nedir bilmezdi. Onun için bu iş fazlasıyla önemliydi.

Nâzım Fadeyev'in ricası üzerine Türk edebiyatından söz etmeye başladı. Hapishanede birlikte bulunduğu genç bir yazarın hikâyelerine hayrandı. Şairin kanısına göre bu yazar işçileri çok iyi tanıyor ve fevkalade bir usta olmayı vaad ediyordu.

Ben:

«Orhan Kemal'den mi söz ediyorsunuz?» diye sordum.

Nâzım şaşkınlıkla benim bulunduğum tarafa baktı. Nasıl oluyor da edebiyata yeni başlayan öğrencisi burada tanınabiliyordu? Ve benim tahminimi doğrulayıp sözlerini sürdürdü.

Sovyet insanlarıyla olan dialogu o günden ölümüne kadar kesilmedi. İşçiler, tezgâhtarlar, ve üniversite öğrencilerinden davet alıyordu. Zaman zaman birkaç gün süren konuşmalar birbirini kovalıyordu. Moskova'da, Leningrad'da, Bakû'da, Tiflis'te, Novosibirsk'te. Ellili yılların az çok tanınan hemen tüm şairlerinin

yaptığı şiir çevirileri dergi ve gazetelerde yayımlanıyordu. Radyo ve televizyonda; klüplerde, okullarda, fabrikalarda ve kolhozlarda; kültür adamlarının uluslararası toplantılarında ve yazarlar kurultaylarında; ağırlama günlerinde ve oyunların tartışıldığı toplantılarda konuşuyordu. Oyunları çeşitli Sovyet Cumhuriyetlerinin birçok tiyatrosunda oynanıyordu. Evi her zaman insanlarla dolup taşıyordu: şairler ve öğrenciler, işçiler ve üniversiteliler. Hepsine kendinden fazla Türkiye'den, onun halkından, gittiği tüm ülkelerde kendini bir elçisi saydığı kültüründen söz ediyordu.

Anlaşılan, büyük bir şair için sadece bir manzumeci olmak az şey. Puşkin Dekabristlerin onun şiirlerini okudukları halde sırlarını kendisine açmayışlarından kahırlanıyordu. José Marti Kuba halkının ulusal kurtuluş savaşma öncülük etmişti. Pötefi barikatlarda ölmüştü. Mayakovskiy «bir ajitatör, gür sesli bir adam, bir elebaşı» olmuştu. Nâzım Hikmet de böyleydi.

Pesçanaya'daki evinde telefon sürekli olarak çalardı. Nâzım zaman zaman homurdanır, bir dakika bile rahat edemediğini söyler ve hemen arkasından ahizeye sarılırdı:

«Dinliyorum, birader!»

Herkese böyle derdi: yaşlısına, gencine, tanıdığına, tanımadığına, hatta kadınlara bile. Onu telefon zilleriyle ziyaretçilerden ayırmak istedikleri zaman kızar:

Bunun bana gerekli olduğunu anlamıyor musunuz?» derdi.

Konuklarla konuşurken birden kalkıp çalışma odasına giderdi. Yazı makinasıyla birkaç satır yazdıktan sonra hiç bir şey olmamış gibi geri gelir, sohbeti sürdürürdü. Ondaki iç çalışma her zaman devam ederdi.

Bir gün bir taksi şoförü bana birden bire:

«Ben sizi tanıyorum» demişti. «Hatırlıyor musunuz, Türk Nâzım Hikmet'le birlikte Peredelkino'ya götürmüştüm sizi. Aynı masada birlikte yemek yeyip Moskova'ya dönmüştük».

Gerçekten de, Nâzım elli yılların ortalarında Podmoskovye'deki Peredelkino kasabasında Edebiyat Fonunun yazlık bir evinde oturuyordu. Arabasında allah bilir kimleri taşımış olan şoförün on yıl geride kalan bu yolculuğu tüm ayrıntılarıyla hatırlayabilmesi için Nâzım onun üstünde nasıl bir izlenim uyandırmış olmalıydı?

Moskova'ya gelen Türk yazarları şaşırırlar: «Türk olduğumuzu söyler söylemez trendeki, uçaktaki yol arkadaşlarımız, masa komşularımız, fabrikadaki işçiler hemen Nâzım'ın adını söylüyorlar».

Bir halk üstüne, onun şairleri üstüne doğru akıl yürütülüp yürütülmediğini bilmiyorum, ama ülkemizde birçok kişi Türkleri gözlerinin önüne getirirken Nâzım Hikmet'i görür.

Nâzım'ın Moskova'ya gelişinden kısa bir süre sonra gençler onu Sokol'niki parkına çağırmıştı. Nâzım yolda giderken Rusçayı unuttuğundan yakınıyordu, 929'dan beri konuşmamıştı. Genellikle «lanetli unutkanlığından» yakınırdı. Tarihleri hatırlamaz, isimleri karıştırır, şiirlerinin çoğunu ezbere bilmezdi, tüm çocukluğundan aklında topu topu birkaç tablo kalmıştı. Doğum gününü bile hatırlamıyordu. Onun kuvveti belleğinde değil, hayal gücündeydi. Nâzım'ın şiirleri geçmişi tutma isteği değil, anılar değil, kehanettir. Hayal gücü sayesinde ölmeden üç ay önce kendi cenaze törenini şaşırtıcı ayrıntılarla anlatmıştır.

Ama o gün, Sokol'niki parkına konuşma yapmaya giderken ölüm henüz uzaktı. Nâzım sanki henüz yaşamaya başlıyor gibiydi, canı ne isterse yapabilir, düşündüğünü söyleyebilirdi.

Belorusskiy istasyonunun önünde bir milis düdüğü arabayı durdurdu. Şoför İvan —ilk zamanlarda Barışı Koruma Komitesi Nâzım'a bir arabayla şoför vermişti— arabayı kaldırıma yanaştırdı ve konuşmak için koştu. Nöbetçiye ne anlattığını biz duyamıyorduk. Nöbetçi yaklaştı, pencereden içeri baktı ve selam verdi.

Nâzım ilgilendi:

«Ne oldu? Ne söyledi?»

Şoför kızgın kızgın elini salladı:

«Böylesiyle ne konuşursun? Türkün biri!»

Ve aynı anda Nâzım'ı canı gibi seven İvan alışkanlıkla kullandığı deyimin anlamını kavradı. Rusça «Türk» demek olan «turok» kelimesi tıpkı Türkçedeki «Moskof» anlamına gelir İvan elini ağzına kapatıp başını öteye çevirdi. Yanakları kıpkırmızı olmuştu.

Nâzım gülümseyerek onu avutmaya çalıştı:

«Önemli değil, önemli değil. Anlıyorum: gelenekler, savaşlar, tarih...»

Ama İvan avuntu bulmak bilmiyordu, akşama kadar sustu.

Yarım yüzyılı aşkın bir süredir Türkiye'de ne sultan, ne de harem var. Kadınlar çarşaf, erkekler de fes, sarık giymiyorlar. Ama müzelik olan bu şeyler deyimlerde, belleklerde kaldı, birer önyargıya dönüştü, tıpkı Türklerin belleğinde kalan Rus mujiğinin yağlı çizmeleri, koyun postu gocuğu ve örgü çarıkları ve Batının «uygar» devletlerinin kışkırtmasıyla Osmanlı ve Rusya imparatorlukları arasında çıkan savaşların getirdiği yenilgiler gibi.

Tek bir insanın asırlık önyargı ve kör inançları yıkmak için

Nâzım Hikmet'in ülkemizde geçirdiği yıllarda yaptığı kadarını yapabileceğini düşünmek zor.

Nâzım dünyaca tanınmış bir kişiyle olsun, adını sanını hiç kimsenin bilmediği bir şoförle, bir yazarla olsun, ilişkilerinde gayet yalındı. Onunla ilişki kurmak mutluluğuna erişen, onun enerji alanına giren herkes ondan olağanüstü bir güç alırdı —düşündüğü herşey mümkün, erişilebilir gibi görünür ve Nâzım gibi yaratıkların cinsinden olmanın, adına «insan» denen türden olmanın verdiği gurur duygusu içini doldururdu.

Bir şey gençleri bir efsane insanına, bir devrim insanına çeker gibi çekiyordu ona. Şairler onu yaşayan bir Mayakovskiy, Mayakovskiy'in bugünkü bir görünümü olarak görüyordu. —Ellili yıllarda bu iki isim zaman zaman gereğinden fazla katı bir biçimde bağlantılandırılıyordu—. Nâzım'a «Türk Mayakovskiy'i» deniliyordu. O dinliyor ve teşekkür ediyordu. Ama bir keresinde konuşmacıların Mayakovskiy'le Nâzım Hikmet'in şiirinin yakınlığını abarttıkları bir akşam toplantısından dönerken Nâzım kurnaz kurnaz gülümseyerek yol arkadaşlarına döndü:

«Belki bilimsel açıdan bu doğrudur. Ama o yıllarda ben Mayakovskiy'i anlıyamıyordum: Rusçam çok kötüydü».

Büyük sanatçılar, elbette, taklit etmezler. Ama kendinden önce gelenlere dikkat ve sevgiyle davranan bir yazarın şu ya da bu eserinin derinliğinde her zaman onun, uzaklaşanın ışığı görünür.

Nâzım Hikmet en önemli şeyi, yani Mayakovskiy'in şiirde gerçekleştirdiği devrimi anlıyordu. Ve Nâzım'ın şiirinin derinliklerinde de Mayakovskiy'in yansıyışı parlar.

Yevgeniy Yevtuşenko ve Andrey Voznesenskiy'den S'ar Vatsistis ve Oljas Suleymanov'a kadar birçok Sovyet şairi üzerinde de Nâzım Hikmet'in büyük etkisi olmuştur. Sadece Nâzım'a adanan ve Rusçadan Altaycaya, Letoncadan Başkırcaya dek Sovyet halklarının çeşitli dilleriyle yazılan şiirlerden koca bir kitap oluşturmak mümkündür.

Nâzım hiç bir zaman ne otoritesiyle, ne ünüyle övünmez, kendini örnek göstermez, kendi yaptığı her şeyin başkalarınınkinden daha iyi olduğunu düşünmezdi. Şiirleri tek kopya yazar ve, ne yazık ki, bunları sık sık kaybederdi. Ona birçok kez:

«Makinayla yazıp hiç olmazsa bir kopya kâğıdı koyun» diye rica ederdim.

Nâzım bir şakayla geçiştirirdi:

«Yazınbilimcilere benim ölümümden sonra da iş çıksın!»

Nâzım yarattıklarının üstüne titremez, gelecek kuşaklar için arşiv oluşturmazdı. Onda gerçekten büyük bir insanın alçakgönüllülüğü vardı.

Alçakgönüllülükte bir halkın ahlaksal gücü ve temizliği, böbürlenmede ise onun akıl zayıflığı ve hiçliği dile gelir.

Ancak Nâzım Hikmet, her gerçek sanatçı gibi, kendi değerini bilir ve bununla gururlanırdı. Bazan kimi talihsiz ziyaretçi onun demokratlığını ilkel basitlikle karıştırır, bunun üzerine Nâzım'ın içindeki gerçek İstanbul aristokratı öyle bir uyanırdı ki onun omzuna şaplak indirmek için kalkan el havada kalırdı.

Nâzım çok gururlu bir insandı. Kendisine yapılanlardan hiç bir zaman söz etmezdi.

Senin yapmadığın iğrenç bir şeyin sana yapılması ve senin güçsüz olman alçaltıcı bir şeydir. Bana kalırsa bu gurur da çok ulusal bir çizgidir.

Hayatı boyunca şovenizm denen vahşetle, en başta da Türk şovenizminin vahşetiyle savaşmış olan Nâzım kendisinin uğradığı canavarlıkları hiç bir zaman anlatmazdı.

Nâzım geniş, sabırlı bir insandı, kişileri fazla ince eleyip sık dokumaz, bazılarına bağışlanmaz görünen bir davranışa bir özür bulmaya çalışırdı. Ama yanında ima yoluyla da olsa herhangi bir halk üstüne —Rus olsun Yahudi olsun, Ermeni olsun, Hint halkı olsun— herhangi bir halk üstüne saygısızca laf edilmesine dayanamaz ve bunu bağışlamazdı. Cevabını hemen yapıştırırdı.

Dünya halklarından herhangi birinin acısı ya da sevinci onun için kendi halkının acısı ve sevincine eşitti. Sovyet dostları onun bu özelliğini özellikle yakın bulurlardı.

Bir keresinde Nâzım'ın Moskova'daki evinde söz yeni şairlerden birinden açılmıştı. Nâzım bu şairin şiirlerinin «Literaturnaya Gazeta»da basılmasını sağlamış ve onun şiirlerine bir önsöz yazmıştı.

Birisi genç şairin gerçekten de yardıma ihtiyacı olduğunu, çünkü yetenekli, ama mutsuz bir insan olduğunu söyledi.

Nâzım gözlerini bir an için karşısındakine dikti, sanki bu sözlerin altında yatanı elektronik bir sondayla anlamak istiyor gibiydi. Sonra kendi kendine konuşur gibi:

«Oysa mutlu olmak o kadar kolay ki» dedi. «Bir şey yaparken karşılığında ne takdir edilmeyi, ne ödüllendirilmeyi ne de adaletli davranılmasını beklemek gerek. Ne yazık ki, bizim içimizde dinsel bir bilincin kalıntısı var: iyilik eden mutlaka karşılığını görür, gibilerden. İşte insanlar da kayıp ve kazançlarını

sürekli olarak içlerindeki terazide tartarken kendilerini mutsuz hissediyorlar».

Nâzım karşısındakine tekrar kısa, ölçen bir bakış fırlattı:

«Benim tecrübemden yararlanmak ister misiniz? Hiç bir karşılık beklememeyi öğrenin, rastlantı olarak gelen her yankı sizin için bir sevinç olacaktır».

Nâzım Hikmet çok mutlu bir insandı.

1961 yazında Nâzım'la birlikte Peredelkino'nun iki yanı ağaçlı yollarında dolaşıyorduk. O zamanlar Nâzım Arkadiy Raykin için bir oyun tasarlamıştı. Raykin'i büyük bir aktör sayıyor ve çoğu kez Chaplin'le karşılaştırıyordu. Her zamanki gibi, kendini kaptırmış, çeşitli variantlar anlatmaya başlamıştı.

Nâzım'ın bir oyun ya da hikâye tasarladığında bunu konuştuğu herkese anlattığını, tamamladığını, değiştirdiğini, zenginleştirdiğini birçok kez gözlemiştim. Kendini dinleyicilerin üzerinde sınardı.

Anlaşılan, onda yüksek sesle çalışma alışkanlığı yurtlarda ve hapishanelerde, dostlarının ve düşmanlarının arasında oluşmuştu. Bütün hayatı başkalarının arasında geçmişti. Hiç bir zaman sakin bir çalışma odasında oturacak, kitaplıklarda çalışacak vakti olmamıştı.

Şair sözünü ettiği piyesi (ne yazık ki bu piyes yazılamadan kaldı) bir fars olarak düşünmüştü. Ama konu son derece ciddiydi: insanda hem pislik, kir, hem de temizlik ve yücelik olduğunu ve birinciyi ikinciden ayırırsanız yeni, mükemmel bir insan elde edeceğinizi söyleyen bayağı, duygusal görüş ele alınacaktı.

Nâzım'ın anlattıklarında ilk tasarıda olmayan birçok düşünce vardı. Bir değil, birkaç piyes yazılabilirdi. Bunu ona söyledim.

«Keşke tasarladıklarımdan onda birini gerçekleştirecek zamanım olsa» dedi. Sesinde hüzün vardı. Kalp krizinden sonra daha yeni ayağa kalkmıştı. Yaşamak için önünde sayılı yıllar olduğunu anlıyordu.

Nâzım'la ilişkisi olanlar bilirler: onun tüm tasarılarını gerçekleştirmek için belki de koca bir şair ve dramaturglar birliği gerekliydi.

1963 yılıydı. Bir yayınevinden eve döndüğümde Nâzım'ın telefonla beni aradığını, onunla hemen bağlantı kurmamı istediğini öğrendim.

Peredelkino'daki yazlık evi Edebiyat Fonuna geri vermişti. Mayıs sonuydu, boğucu, sıcak günler geçiriyorduk. Nâzım çalış-

mak için Podmoskovye'deki Ruza kasabasına gitmişti.

Ruza'ya telefon ettim. Bağladılar, Nâzım gezintiye çıkmıştı. Güç bela bir kez daha telefon ettim. Sonuç aynıydı. Akşam uçakla Riga'ya gittim.

Nâzım'ın ölüm haberi beni orada yakaladı.

Cenaze törenine gitmedim. Nâzım benim belleğimde canlı kalmalıydı.

Ne söylemek istediği, ona neden o kadar acele gerekli olduğum benim için bir sır olarak kaldı. Ve bu sır bana uzun süre bir suçluluk duygusu gibi acı verdi. Sanki o gün onunla telefonla konuşabilsem düzeltilmesi mümkün olmayan şey olmayacaktı.

Şimdi geçip giden yıllara bakarken bunların tümünün şu ya da bu biçimde Nâzım Hikmet'le bağlantılı olduğunu görüp şaşırıyorum. Benim ilk kitabım olan «Türkiye Yazarları. Kitaplar ve Yazgılar»ı ilk kez o okumuş ve basılmasını önermişti. Bana Orhan Veli ve Melih Cevdet'ten sevecenlik ve heyecanla söz etmişti. Onların şiir kitaplarını çevirdim. Nâzım'ın «hapishane üniversitelerinden» öğrencisi olan Kemal Tahir ve Orhan Kemal'in Türk edebiyatının klasikleri olduğu bugün kabul ediliyor. Ben onların hikâye ve romanlarını Rusçaya çevirdim.

Ortaçağın büyük humanisti, şair ve düşünür Celaleddin-i Rumi'nin hayatını ve sanatını konu alan bir araştırma - roman düşüncesi Nâzım Hikmet'le sohbet ederken uyanmıştı. Bu kitap «Dikkate Değer İnsanların Hayatı» dizisinde, Nâzım Hikmet'in ölümünden on yıl sonra yayımlandı. Nâzım'ın hayatı ve savaşımı konusunda o hayattayken çıkan kitabımda bilmediklerimi, söyleyemediklerimi aynı dizi içinde 1968 yılında yayımlanan kitapta ve onun şiirini konu alan «Razum serdtsa» («Yüreğin Sağduyusu») (1977) adlı denememde anlatarak tamamlamaya çalıştım.

İşte şimdi de XV. yüzyılda Şeyh Beddettin'in önderliğinde gerçekleşen antifeodal halk ayaklanmasını konu alan bir kitap üzerinde çalışıyorum. Bu kitapla ilgili ilk, belirsiz düşler 1951 yılında, Nâzım Hikmet'in «Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı» adlı eserini onunla birlikte Rusçaya çevirirken mayalandı.

Aslında Kuba, deniz ya da Buhara Devrimi üstüne olsun, tüm yazdıklarımda, edebiyatla ilgili düşüncelerimde, hayatı algılayışımda dikkat ettiğim zaman derinlerde bir yerde onun şiirinin, onun kişiliğinin yansıyışlarını görürüm.

Elimi kitaplığa uzatıp, Nâzım'ın sağlığında son kez Rusça olarak basılan şiirlerini alıyorum. Başlık sayfasında eğri büğrü

bir kurşunkalem yazısıyla şunları söylüyor bana: «Fiş'e, Türk edebiyatına yaptığı iyilik için».

Demek ki, onunla olan dialog hiç kopmamış, önümde kalan yıllarda kopacağını da pek sanmıyorum.

Nâzım Hikmet halkıyla, tüm kıtalardaki okuyucularıyla dialogunu sonsuza kadar sürdürecek.

Çev. Metin Alemdar

uzun bir aradan sonra
öykücülüğümüzde
yepyeni bir ses...

ayhan bozfırat

SOKAK
LAMBALARI

öyküler

okar yayınları

Çatalçeşme Sok.No.40 - Cağaloğlu
Tel: 22 69 70 - İstanbul

müştak erenus

SERMAYE'den(*)

Osmanlı büyük marifetiyle
Savaş demektir.
Eli bayraklı gaza
Talan demektir.
Bir Yağma Beyliğidir Osmanlı
Bir Savaş Kumpanyasıdır gerçekte.
Ölümdür ham maddesi
Ganimet talan peşinde.

Haraç aşâr öşür
Bac ağnam
Yağmaya hazır olmalı ürün
Üretmeden üremeli Osmanlı
Yürümeli sınırların üstüne
Koparmalı hazırı
Ülkeler ülkeler
Savaşlar içinde.

Sarınca üç kıtayı bu döğüşken sınırlar
Zora geldi Kerim Devlet Osmanlı
Memaliki Mansure
Zaferler beldesi
Büyüdü kan ve belâ
Muhteşem Süleymana bol geldi ülke
Tüfek Icadoldu
Tükendi mertlik
Kılıç kalkan elde kaldı
Küstü serhat türküleri
Söylenmemişe döndü.

Yine de şahlanıyor aman
Kol başının kır atı
Görünüyor yine de aman
Bize sefer yolları.

Ve bu kez
Gaziler şehitler döndü tersyüzü ülkeye
Yürecikleri ellerinde
Sivastopol önünde batan gemiler
Atar da islâm topunu
Yer gök inilder.
Memleket türlü acılar içinde.

Rüzgârdı sanki yüzyıllar
Kattı önüne kanlı yıkımları
Yine o savaşlar savaşlar
Osmanlı dikemedi talanı toprağa
Dokuyamadı tezgâhta yağmayı
Ve yirminci yüzyılda
Dibi delik bir Devlet
Kurgusu biten
Fesli püsküllü bir oyuncak gibi
Durdu kaldı.
Dama dedi Osmanlı.
Ve batan geminin Bizans keyifli fareleri
Saraylı paşalar vesairesi efendilerimiz
Borç aradı hemen
Körolası işretlerine bezirgândan.
Şahidimizdir Boğazdaki yalılar.
Ve kocaman Devleti Âli Osmanide
Bizzat ve de şahsen düştü sarrafa
Döndü bir utanmaz pazara halimiz
Pişti bozası ensemizde leş kargası sermayenin
Ve üç kıtada sınır koşturan o cengâver Osmanlı
Küçüldü küçüldü
İstanbulda bir büyük ayıp oldu
Yedi haracını halkının
B i t t i .

Bugün 980 yılının
Yine o tek düze kahırlı günlerinden birl.
Sermayenin yatığı memleketim Türkiye
Çaresizmi zavallımı
Ama tarifli kederler içinde

Taksimde susuyor
Islak bir akşamın vakti
Doldurmuş Cemseleri bi yabancı Memetler
Nöbete dönüyorlar.
Akşamın bu saatinde
Asılı bir şey ortamızda
Ne bizim onlardan
Ne de onların bizden
Soramadığı bir şey.
Nerden nasıl geldiğimiz besbelli
On yılda bir Sıkıyönetime

Anam beni yetiştirdi
Ne günlere yolladı
Boşoturma çalış dedi
Hizmet eyle vatana.

Bankaları bekler oldu Memetler.

(*) Müştak Erenus'un yakında kitap olarak yayınlanacak (Sermaye) adlı epik destanından bir bölüm.

ANI

ORHAN KEMAL

ŞAHAP BALCIOĞLU

Okulda bir hocamız vardı: Ethem Şinasi Bey. Sert adamdı. Derste öğrencilerden birinin en basit gerçeği görmeyişine fena halde bozulur, bağırırdı: «Gözleri var, görmez! Kulakları var, işitmez!»

Yıllar sonra bu sözler, gazetecilik mesleğinde bize yol gösteren trafik işaretlerinden biri oldu. Bakmayı değil görmeyi; işitmeyi değil, beyin yoluyla anlamayı, duymayı deneylerle öğrendik.

Orhan Kemal böyle bir adamdı. Yazardı, öykücüydü, romancıydı, ama iyi bir röportajcı olmak için gerekli bütün yetenekler onda vardı. Tipi, kılık kıyafeti elverişliydi, halk arasına çevrede hiçbir tedirginlik yaratmadan kolayca girer, kahvede, meyhanede, parkta, vapurda, kalabalığa karışıp olayları içerden izler, onları yaşardı. Gerek hapislik yıllarında Nâzım'dan aldığı uyarıcı bilgiler, gerekse kendi kafasıyla hayattan aldığı deneyler onu, görüp işitince anlayan, anladıkça izleyen ve insan sevgisi dolu kafasıyla bütün bu birikimleri kâğıda dökebilen bir yazar yapmıştı. Buna elbette ki içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıları, kopmadığı sosyal ortamı eklemek gerek.

O ezilesi ekonomik koşullar ömür boyu yakasını bırakmadı. Gazetelerle, dergilerle, yayınevleriyle, sinema endüstrisiyle boğuştu durdu. Amma sevimli ve alaycı gülümseyişini hiç yitirmedi. Çok bunaldığı zamanlardaysa bu gülümsemeye yüzündeki yorgun ifade eklenir, çoğu zaman da ağır basardı. Fötr şapkası onun kişiliğinin ayrılmaz bir parçasıydı. Ne de güzel oturturdu başına o şapkayı.

Evliya değildi. Peygamberlikte de hiç iddiası yoktu. Kalkıp da bugün onun kişisel bazı kusurlarından dem vurmanın anlamı yok. Orhan, sizin, benim gibi bir insandı. Ellisine merdiven dayadığında 16 yaşında bir sevgilisi olduysa, içinden geldi de onun için oldu demek gerekir. Orhan Kemal'i konuşurken, onu Türk edebiyatı içinde incelememiz doğru olur. Muhammet'in az karısı mı vardı? Her biri için bir âyet düşürüp dâvayı halletmedi mi? Orhan'da bir roman ya da bir öyküyle aynı işi gördü. Küçük hesaplara girmeyelim. Çoğumuz zararlı çıkarız sonra. Örneğin Nazım Hikmet yıkanmayı sevmezmiş. Sevmesin! N'olur sevmezse? İçi, kafası temiz mi, değil mi. Ondan haber ver. Aziz Nesin'in cebinden para kolay çıkmazmış. Bu sözün gerçeklik payı çok, hem de pek çok tartışma kaldırır. Kaldı ki Aziz'in cebinde akrep olsa ne yazar? Dostumuzun kolay kazanmadığı ne kadar doğruysa, bol ve kalıcı yapıtlar verdiği, sağlığında edebiyata damgasını bastığı da o kadar doğrudur.

Orhan'ın genellikle tezgâhı (İkbal Kıraathanesi)ydi. Nuruosmaniye caddesinde şimdi halıcı dükkânı olan bu kahveye girdiniz mi onu cam kena-

rında nargile içerken, çayını yudumlarken görebilirdiniz. Karşıda Asaf Ertekin'in (İstanbul Matbaası) vardı. Oraya da sık sık Kemal Tahir gelirdi. Birbirlerini pek sevdiklerini söyleyemem. İnsanlara ve sanata bakış açıları ayrıydı. Amma Orhan Kemal, Yaşar Kemal'i pek severdi. Yaşar'da ona her zaman (ustası) gözüyle baktı. Bu bir kadirbilirliktir. Bu 3 Kemal'den şimdi Yaşar hayatta. Ömrü uzun olsun.

1959'da biz de (İkbal)in bitişiğindeki Emek işhanı'nın üçüncü katında (Kim) dergisini çıkarıyorduk. Devrin Demokrat Parti hükûmetiyle amansız bir savaşa girmiştik. Başbakan Adnan Menderes kalabalık bir heyetle, bir gün uçağa atlayıp Londra'ya gitti. Günlerden sanırım pazartesiydi. Ertesi gün (Vatan)ın rotatiğinde dergi basılacaktı. Akşamdan (hareket haberini) dizgiye verip eve gittim. Sabah kalkıp radyoda meşhur uçak kazasını öğrenince, ok gibi fırlayıp Bâbıâli'ye koştum, son durumu baskıya yetiştirmek için. Emek Han'a girerken (İkbal)in camında oturan Orhan'ı gördüm. El ediyordu. Selâm sabahtan sonra «bu işe ne dersin?» diye sordu. «Aga, dedim, bunda bir iş var.» «Yani?..» «Yani'si şu: Hazret bu kazadan kurtulduğuna göre ipte can verecek!.» Yıllar sonra bana sık sık bu konuşmamızı hatırlattı. Buruk buruk gülüşürdük.

Bildiğime göre Orhan Kemal'in eline ömrü hayatında tek toplu para, Tepebaşı'ndaki —Şimdi yanmış olan— Dram Tiyatrosu'nda oynanan (Eskici ve Oğulları)nın gişe payından geçti. Beş bin küsür lira kadar bir paraydı bu. Bir gün bana geldi. «Yahu dedi, ben bu kadar parayı nasıl alırım be». Hadi birlikte gidelim. «Merkez Bankası»na gittik. Para oradan veriliyordu. Aldık. Saydı. Katlayıp cebine koyarken: «Eh, dedi, bu da bir şey. Şu oyunu sahneden o kadar erken kaldırmasalardı olmaz mıydı sanki?» Borçlarını hemen ödedi. Gene yaşam kavgasına daldı.

Borç harç, Çekmece'de Gazetecilik Sitesi'ndeki eve yerleşene kadar hep Cibali'de oturdu. Tütün işçileri ve halk arasında yaşadı. Onlardan hiçbir zaman kopmadı. Sabah saat 4'te kalkıp masa başına oturur, habire yazar, iş saatlerinde Babıâli'de, Yeşilçam'da dolanırdı. Buralar onun ekmek piyasasıydı. Üretimini pazarlar, gece gene çalışmaya otururdu.

Yapıtı için yeni bir konu, yeni bir tip buldu mu, çocuk gibi sevinir, onu yaşamaya başlardı. Bir gün büroya daldı. Gözleri ışıl ışıldı. Kahkahasından geçilmiyordu. (Müfettişler Müfettişi)ndeki tipi yakalamıştı. Ayakta tur attı, bütün mimikleri ve konuşmalarıyla yarattığı tipi oynamaya başladı. Karşımda bir Chaplin duruyordu. Ben de katıldım oyuna. Severek katıldım. Sonra gidip, bir güzel içerek olayı kutladık.

Sanatçı dostu geçinenlerle, sahte ilericilerle, düzmece devrimcilerle ince ince alay ederdi. Bir de dayı geçinenlere fena bozulurdu. Onlar için ünlü (efe) fıkrasını anlatır, anlattıklarına kendisi de kahkahayla gülerdi.

Yalnız köyü, köylüyü, yalnız şehri, şehirliyi işlemek gibi bir saplantısı olmadı. Hep çalışanları ya da toplum şartlarının çarpıttığı kişileri işledi. yapıtlarında. Hiç bir zaman büyük paralar için uğraşmadı. Ayakta kalmak, namerde muhtaç olmamaktı amacı. Yapıtlarının kitap halinde basılması eline geçecek paradan daha önemliydi. Galiba doğrusu da bu oldu.

Bugün bir Orhan Kemal var. Aramızda yaşayan Orhan Kemal. Onu kahredenler, ekmeğine, ayağına çelme takanlar var mı? Yokolop gittiler.

Son yıllarında biraz nefes alacak gibi oldu. O zaman da son nefesini verdi. Bir (Yorgun Savaşçı) gibi.

Onu vakitsiz öldüren şartların, Azrail'in Allah belâsını versin.

Gözlerinden öperim Orhan Kemal.

OLAYLAR_YORUMLAR

BULGAR YAZARLARINDAN TÜM DÜNYA YAZARLARINA ÇAĞRI

Çok eski zamanlarda; şairlerin, müzisyenlerin atletlerin yanıbaşında olimpiyatlarda yeraldığı çağlarda Pindar, «yürekten gelen söz eylemden uzun yaşar» demiş.

İşte bu yüzden biz, sizlere —yüreklerden gelen sözleri kaleme alan tüm insanlara— hayat adına, barış adına bu çağrıyı çıkarttık.

Olimpiyat ülküsü yüzyıllar boyu yaşamış ve günümüzde insan kültürünün, uygarlığının kopmaz bir parçası olmuştur. Olimpiyat meşalesi, çok eski zamanlardan bugüne insanlığın gözettiği en güzel geleneklerinden birinin simgesidir. Olimpiyatlar, bütün halkların umutla, sevinçle gözlediği şenlikler olagelmişlerdir. Halklar, insanlığın uyum içinde yetkinliğe ulaşma çabasının sonsuz özlemi olarak görmüşlerdir olimpiyatları.

Eski zamanların olimpiyatlarından günümüze kalan en önemli miras, değişik ülkelerden gelen insanlara dostça, soylu bir vekalet duygusu içinde karşılaşma fırsatı veren bir barış istemidir.

Bu ışık altında bizlere, Moskova Olimpiyatlarına boykot kışkırtması çıkaran ABD başlarına karşı durmaktan başka alınacak bir tutum kalmıyor. Barışın bölünemez olduğu dünyamızda yapılan bu kışkırtma yalnız olimpiyat hareketinin soylu ülküsüne yönelik olmakla kalmıyor, barışsever insanlığı da kapsamı içine alıyor.

Onyıllar boyunca Sovyetler Birliği spor alanında en etkin ülkelerden biri olmuş, özellikle olimpiyatlarda bu etkinliğini hep göstermiştir. İnsanlığın, olimpiyat hareketinin ülküsüne, spora, uluslararası karşılıklı anlayışa bağlılığına yönelik bu müdahalenin ardında ne biçim bir düşünce, nasıl bir vicdan yatıyor?

Bu çaba, gelenekleri yoketmeye, kurulmuş köprüleri atmaya ve Helsinki Nihai Belgesinin temellerine lağım açmaya değilse neye yarar?

Bizler, eski çağ stadyumlarının beyaz mermer harabeleriyle süslenmiş bir ülkede yaşayan Bulgarlar olarak çevremizde insanoğlunun ruhsal, fiziksel güzelliğe özlemini simgeleyen böyle merkezleri yakıp yıkan zalim savaşların görüntülerini silip atmış değiliz.

Yalnız şu yakın geçmişte Sofya, «Barış Gezegenimizin Umudu» belgisi altında iki uluslararası yazar toplantısına sahne oldu. İşte bu yüzden biz, sizleri; edebiyatçıları, dünyanın her yöresinden iyiniyetli yazarları Olimpiyatları desteklemeye çağırıyoruz. Çünkü olimpiyatlar yalnız spor açısından değil, evrensel insan değerleri açısından da önem taşırlar.

Olimpiyatların yüce ülküsünü savunmak için duyuralım sesimizi! Bu da bizlerin katılımı olsun olimpiyatlara!

Sofya, Mart 1980

SAİT FAİK ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE ANILDI

Hikayeciliğimizin en büyük ustalarından Sait Faik, ölüm yıldönümü olan 11 Mayıs günü Burgazada'da yapılan bir törenle anıldı. Törende bir konuşma yapan Burgazada muhtarı Güngör Yıldırım her yıl düzenlenen Sait Faik'i anma törenlerini uluslararası boyutlara ulaştırmayı tasarladıklarını, bu amaçla da bir dernek kuracaklarını açıkladı.

Daha sonra sözalan Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Sekreteri Ataol Behramoğlu da TYS olarak, Güngör Yıldırım'ın görüşlerine katıldıklarını ve törenlerin uluslararası boyutlara ulaşabilmesi için tüm güçleriyle yardımcı olacaklarını ve gerekli entellektüel potansiyeli sağlayacaklarını söyledi. Daha sonra CHP İstanbul Milletvekili Metin Tüzün, Vedat Günyol, Afşar Timuçin, bu yıl Sait Faik Hikaye ödülünü kazanan Tomris Uyar, aynı ödülü 1976'da kazanan Selçuk Baran, 1962 ve 1978 de kazanan Adnan Özyalçıner ve Kemal Sülker birer konuşma yaptılar.

Aşağıda Vedat Günyol ve Afşar Timuçin'in konuşmalarını bulacaksınız.

Sıcak İnsan, Sait Faik

VEDAT GÜNYOL

Sait Faik, dünyamızdan ayrılalı 26 yıl olmuş. Aramızdan ayrılalı demiyorum. Çünkü aramızdan derken, sanki biz hep bu dünyada kalacakmışız, dünyaya kazık kakmışız gibi, bir safca anlam çıkıyor ortaya, avuntularla yüklü gülünç, biraz da acıklı, acınılası bir anlam.

Evet, Sait Faik dünyamızdan 26 yıl önce ayrıldı, genç denecek bir yaşta, çoğu sanatçılar, üstün yetenekli sanatçılar gibi, diyelim bir Orhan Veli, bir Cahit Sıtkı, daha niceleri gibi.

Bugün, bu 11 Mayıs gününde, Sait Faik'i anmak, daha doğrusu hâlâ yaşadığını, yaşamakta olduğunu, içimizde bir soluk, bir nefes tazeliğinde yaşadığını kanıtlamak, birbirimize bunu ispatlamak, hatta hatta yarışırcasına ispatlamak için toplandık. Bunda yanılmadığımı sanıyorum.

Mümtaz Soysal, Milliyet Gazetesinin 7 Mayıs tarihli sayısında, Tito'nun ölümü dolayısıyla yazdığı *Tito Yaşamaya Başlarken* adlı yazısında şunları diyor: «İnsanların gerçekten 'yaşayıp yaşamadıkları' ölümlerinden sonra belli olur. Canlıyken yaşamak pek o kadar önemli değil. Solucandan kartala kadar her yaratık yaşıyor. İnsanoğlu da, ne yaparsa yapsın, hemcinslerinden yirmi otuz yıl farkla, aşağı yukarı hep aynı süre içinde ömrünü tamamlayıp gidiyor. Gerçek yaşayış galiba ölümden sonra. Ama, öbür dünyada değil de, burada.»

Bu açıdan bakarsak, Sait Faik Yaşıyor, ta 26 yıl öncesinden yaşamaya başladı asıl, tam anlamıyla başladı diyebiliriz rahatça.

Sait Faik, bir sanatçı, her şeyden önce de bir insan olarak mutlu bir yaşam sürdü mü diye düşünürsek, buna verilecek tek karşılık «Evet» ten başka ne olabilir, oluşturduğumuz bu dost topluluğuna bakarak.

Sophokles: «Hiç kimseye ölümünden önce mutlu demiyelim» diyor. Bu açıdan Sait Faik, demek, mutlu bir insandı. Neden mi? Ölümünden sonra sevgiyle, saygıyla anılıyor da ondan.

Nedir aslında Sait Faik'in mutluluğu, yaşamından, yapıtlarından bizlere, aşıladığı bizden sonrakilere ve daha daha sonrakilere, aşılıyacağı insan sıcaklığından kaynaklanan bir güzel dünya umudundan başka?

Ben kendi halinde bir okur olarak, kendi halinde bir müzik dinleyicisi, bir resim seyircisi olarak, okuduğum yapıtta, dinlediğim müzikte, seyrettiğim resimde insanın içine umutlar salan bir insan sıcaklığı ararım. Bir saplantı bu bende.

Sanat dünyamıza insan sıcaklığı, öz varlığımızın sanat kaynağını oluşturan halk çocuğu Yunus, Pir Sultan, Köroğlu, Karacaoğlan gibi halk ozanlarının, ozanlarımızın bağlama eşliğinde dile getirilen dizeleriyle girmiştir diyebilirim. Onlardan sonra, yazın dünyamıza, Ahmet Rasim getirmiştir insan sıcaklığını, *Şehir Mektupları, Falaka* adlı yapıtlarıyla. Ama, Cumhuriyet döneminde, insan sıcaklığı, ilk kez 1936 yılında Sait Faik'in *Semaver*'iyle girmiş ve onu izliyen sayısız yapıtlarıyla sürüp gitmiştir, sürüp gitmekte de.

Sait Faik'in başlangıç noktası insan sevgisidir. «Bir insanı sevmekle başlar her şey», onun amentüsüdür. Başlangıç noktası diyorum, yanlış. Nokta değil, noktalar, sonsuza dek uzanan, sonu gelmiyen noktalar.

Bir öyküsünde şöyle der Sait Faik: «İnsansız hiçbir şeyin güzelliği yok. Herşey onun sayesinde güzel.» Sonra şöyle ekler: «...Hayır sevgilimden bahsetmiyorum. Onunla beraber, burası Allahın yaratamıyacağı bir cennettir.»

Yunus da demiş, Pir Sultan da demiş, yeryüzünde varsa var cennet, onu başka yerde aramayın diye. Dağlarca: «İki kez mutluyuzdur, biri bizi severken» demiyor mu, bu gerçeği somut bir anlama bağlıyarak. Ama Sait Faik daha öteye geçiyor, birini severken mutlu olmaya çalışırken.

Sait Faik'in öykülerinde, sevgiye hazırlığı olmayan okuyuculara gözdağı verir. İçlerinde taş gibi, ağır su gibi bir sevgi oturmamış olanlar okumasınlar öykülerimi der. Tıpkı «Kafasını işletmiyenler, işletmek istemiyenler okumasınlar kitabımı» diyen Rousseau gibi, «içinde sevgi birikimi olmayanlar benden uzak dursunlar» diyor Sait Faik.

Peki, kim bu insanlar, Sait Faik'in sevdiği ve bize sevdirdiği insanlar? Onaltı onyediden, birden bire elliye altmışa yetmişe uzanan, henüz kişiliğini bulmamış gençlerle, kişiliğini bulmuş, ekmek parasına başveren namuslu balıkçılar, ayakkabı boyacıları vb.

Bu insanlar, kimi zaman yanlarında yörelerinde yaşadığı, etleri kemikleriyle tanıdığı, kan can dolaşımlarında özümsediği genç yaşlı, parasız pulsuz küçük insanlar. Adalılar, kentliler, ırgatlar, zanaatçılar. Kimi zaman da uzaktan uzağa gördüğü, düşsel bir yaklaşımla ruhunda ciğerinde sevgilere çağırdığı insanlardır bunlar. Bunlar, onun deyimiyle *muhayyel* arkadaşlardır. Onlardan içine dur-

madan yağmur gibi bir şeyler yağar.

Sait Faik bu işte.

Bugün, Burgaz'da toplanmamızın bir başka anlamı var. O da şu: Burgaz deyince Sait Faik gelir akla, Sait Faik deyince de Burgaz gelir. Ama, biz Sait Faik deyince, her şeyden önce, Türk yazın yaşamına insan sıcaklığı getiren büyük bir usta sanatçıyı anımsarız. Sait Faik'siz bir Türk sanat yaşamı, hattâ hatta uluslararası bir sanat yaşamı düşünülemez, diyorum. Bilmem siz ne dersiniz.?

SAİT FAİK İÇİN

AFŞAR TİMUÇİN

Sait Faik'i salt öykücü diye alırsak sanatının önemli bir yanını, sanatındaki o coşkun şiiri gözden kaçırabiliriz. Çok yerde Sait Faik öykücü yanından çok şair yanıyla sarar bizi. Şiiri öykü gibi söylemeyi ustalık edinmiş güçlü bir şairdir o. Gerçekte sanat türleri hep birbirine karışır. bir sanatta bir başka sanatı görmek usta yapıtlarda şasırtmaz bizi, ham yapıtlarda hem şaşırtır hem kızdırır. Kimi yazarlar şiirlerindeki öyküyle, kimi yazarlar öykülerindeki şiirle, kimi ressamlar resimlerindeki müzikle, kimi müzikçiler ezgilerindeki resimle öne geçerler. Sait Faik de deyim yerindeyse öykünün şairidir.

Onun bu yanları açıklıkla ve ayrıntılarıyla ortaya konmadı. Birçok konuda olduğu gibi bu konuda da olağanüstü geç kalınmıştır. Sait Faik'le oyalanmak değil de Salt Faik'le insanlık durumlarının ve toplumsal durumların anlamlarına varmaksa amaç, bugünden tezi yok derinlikli bir Sait Faik araştırmasına başlamak gerekir. Yalnız Sait Faik'in öykülerindeki şiir yükü sorununda değil Sait Faik'le ilgili her konuda dişe dokunur çok az şey söylendi ne yazık. Onu anlamakta geç kalındığı bir yana, onu anlamakta ters yollara da sapılmıştır. Neredeyse, hani sıkılmasak, Sait Faik sanatıyla egemen sınıflara hizmet etmiştir diyecektik.

Dağınık sanatı bize önce batılı tipte bir özgürlükçünün bölük pörçük notları gibi geldi. Sanki biraz uğraşsak onda toplumsallığa aykırı düşen bir ruhu, evrime yabancı kalan bir kafayı, iyiye kötü kötüye iyi demekten tedirgin olmayan bir yüreği bulacaktık. Tüm bunlar ondaki yeninin kaba sezgilere yabancı, gelişigüzel yaklaşımlara kapalı, sanatı eğlence sayanlara bir çırpıda kendini bırakmayacak kadar incelikli olmasından geliyordu. Bizim kaba gerçekçiliğe ya da doğalcılığa açık duyarlılığımız ondaki toplumcu insan anlayışını kavramakta epeyce geç kalmıştır. Kısacası, Sait Faik'in usta sanatçı kavrayışı, toplumcu dünya görüşüne bağlı filozof bakışı düşünce dünyamızda ve sanat dünyamızda yapması gereken etkiyi henüz yapmış değil.

Kaba gerçekçiliği ya da doğalcılığı toplumculuğun zorunlu sanat anlayışı sayanlar ve onu toplumcu gerçekçilik yerine alanlar Sait Faik'in sanatını toplumcu dünya görüşü için bir tehlike saymışlardır. Çünkü o yaşadığı dünyayı kağıda olduğu gibi geçirmiyor, yaşadığı dünyada insan için önemli bulduğu anlamı dünyayı değiştirici bir biçimde sanatlaştırabilmek için kendi yöntemi olabilecek etkin ve özgün bir anlatım düzeni getiriyordu. Sait Faik hemen her öyküsünde ne yapacağını çok iyi bilen ilerici bir aydın tutumu içindedir, hemen her öy-

küsünde gerçekçi bir yarın tasarısı içinde insanın gücül güçlerini edimliliğe dönüştürebilmek için hep olandan olması gerekene doğru olasılık hesapları çıkarır. Bir kaba gerçekçinin gözünde böyle bir çaba herhangi bir bozgunculuk çabasıdır ve burjuva özgürlükçülüğünün kendi iç çelişkileriyle ilgilidir. Bir kaba gerçekçi özgünü her zaman toplum için bir tehlike sayacaktır.

Toplumcu dünya görüşünü kabasabalığın dünyadaki açınımı olarak görmek isteyenler için Sait Faik sıradan bir burjuva sanatçısıydı, sanatındaki halk insanları da zoraki bir halkseverlikle yaratılmış birer süslemeden başka bir şey değildiler. Onlara göre Sait Faik herkesin vur patlasın çal oynasın yaşayabildiği bir dünyanın özlemini çekiyor, böylesi bir dünyanın öncülüğünü yapıyordu. Ülküsü olsa olsa herkesin kendini dağıtmaya hak sahibi olduğu bir dünya ülküsüydü. Sait Faik'i böyle anlamak en azından ona haksızlık etmektir. Salt Faik'i böyle anlamak demek onu hemen hiç anlamamış olmak demektir. Sait Faik'in sanatında burjuva sınıfı tüm değerleriyle açık ve kesin bir biçimde eleştirilir. Diyebiliriz ki, Nazım Hikmet'i saymazsak, edebiyatımızda ondan önce ve ondan sonra hiçbir yazar burjuva sınıfının değerlerini halk değerleri açısından böylesine etkili bir biçimde eleştirmemiştir. Salt Faik burjuva sınıfının değerlerini eleştirmekle kalmaz, bu değerlerin uygulamadaki yansılarını da irdeler. Gerçekte Sait Faik bir halk adamı olarak halkın yaşamını yansıtırken halk kesiminde gördüğü insani tutarsızlıkları da bir hekim gözüyle anlamaya ve açıklamaya çalışır.

Çünkü onun yaşama biçimi dünyadan maddi olarak çok az şey bekleyen sıradan bir insanın yaşama biçimi olmakla ödünlere kapalı bir yaşama biçimiydi. Sait Faik ne sermayeye yaltaklanmak ne devletten onur payeleri almak zorunda duyuyordu kendini. Haçı koltuğunda meslektaşları renksiz ve kokusuz ödün ilişkileri içinde günlerini ve geleceklerini kurtarmaya bakarken o yazarlık denilen ağır işin gereklerini yerine getirmeye bakıyordu. Burjuva sınıfı kendi değerleri açısından Sait aFik'e hoşgörür davranmakla büyük bir yanılgıya düşmüştür.

Sait Faik'in sanatında toplumcu gerçekçi bakış açısı çerçevesinde ortaya konulan insan yorumlarının sereserpeliği, iğneleyici ve hatta öldürücü gücü işte bu ödünsüz yaşama biçiminden beslenir. İyi bir gerçekçi sanatçıyla biz insanın evrensel boyutlardaki doğrularını öğreniriz, iyi bir toplumcu gerçekçi sanatçıyla da bu doğruların toplumsal ve tarihsel boyutlarına ulaşırız. Toplumcu gerçekçilik ayağını yere basmış, yere ve zamana uyarlanmış, böylece tarihsellik değeri kazanmış gerçekçiliktir, demek ki zorunlu olarak sınıfsaldır.

Bu sınıf bilinci Sait Faik'in sanatının özünü oluşturur. Dünya savaşlarının şişirdikçe şişirdiği karaborsacı esnafı onun sanatında dünyanın en sefil yaratığı olmuşsa bu ne bir rasiantıdır ne bir süslemeciliktir, bu doğrudan doğruya bir toplum eleştirisidir. Onun teknesinde avantacılar, sömürücüler, hazır hazır yiyiciler bir yana ayrılır, dünyanın gerçek yaratıcıları yani işçiler, emekçiler, balıkçılar bir yana. Onun her kişisi toplumsal yeriyle ve tarihsel konumuyla karşımızdadır. Onun öykü biçiminde yazılmış olan şiiri çağdaş toplumcu dünya görüşünün gereklerine bağlı bir şairin şiiridir.

MEHMET AKSOY'UN HEYKEL SERGİSİNİN AÇILIŞINDA BARIŞ KOMİTESİ GENEL BAŞKANI MAHMUT DİKERDEM'İN KONUŞMASI

14-28 Mayıs tarihleri arasında DGSA Osman Hamdi Salonunda açık kalan Mehmet Aksoy'un heykel sergisinin 14 Mayıs günü yapılan açılış töreninde Türkiye Barış Komitesi Genel Başkanı Mahmut Dikerdem bir konuşma yaptı. Aşağıda Dikerdem'in konuşmasını okurlarımıza sunuyoruz.

Değerli Konuklar,

Bundan 32 yıl önce, Polonyanın yıkıntılar içinde bulunan Wroclav kentinde, aralarında Picasco, Neruda, Joliot - Curie ve İlya Ehrenburg gibi çağımızın en seçkin sanat ve bilim adamlarının bulunduğu yüzü aşkın insan bir araya geldiler. O tarihte dünyada soğuk savaş denilen dönem başlatılmıştı. Bu seçkin sanatçı ve aydınlar soğuk savaşın geriletilmesi ve insanlığın yeni bir savaş dehşetini yaşamaması için tüm sanat, kültür ve bilim adamlarını eylem birliğine çağırmaya karar verdiler ve bu kararlarını 1949 yılının yine böyle bir Nisan günü Pariste yaptıkları toplantıda bir bildiri ile dünya kamuoyuna duyurdular. Paris Manifestosu diye anılan bu belge ile dünyada barış, özgürlük ve demokrasi savaşımı başlatılıyordu.

Neden Picasso Matisse Neruda, Ehrenburg gibi sanatçılar dünya barış hareketinin öncülüğünü yapıyorlardı? Hükümetlere, politikacılara, diplomatlara özgü diye bilinen sorunlar üzerinde dünya halklarına yapılan çağrının başını çekenler neden sanat, kültür, bilim adamları idi? Çünkü onlar biliyorlardı ki sanat, özündeki insancıl niteliğiyle insanlar arasında yapay olarak yaratılan düşmanlıklara, savaşlara karşıdır. Çünkü sanatçı çağının yüklediği sorumluluğun bilincine vararak insanların daha onurlu, daha güvenli ve özgürce yaşayabilmesi için çaba harcamaya kendini adamış olandır. Ve çünkü sanatçı, insan emeğinin yarattığı en yüce değer olan sanat yapıtlarının yıkılıp yokolmasına razı olamaz.

Ne var ki, insanlığın tarihi kadar eski olan evrensel barış özlemi «İnsanlar barış içinde yaşamalı» demekle ve bunun için Tanrıya yakarmakla gerçekleşmez. Barış edilgen (pasif) bir kavram değildir. Barış, savaşa karşı olduğu kadar, savaşları doğuran nedenlere, emperyalizme, faşizme, sömürü ve baskı düzenine, ırkçılığa ve ırk ayırımına, ulusların bağımsızlığına yönelen tehditlere karşı da verilen sürekli bir uğraş, bir savaşımdır. Bunun içindir ki, barış savaşımında onurlu yerini alan çağdaş sanatçı, barışı yücelten şiirler yazmak, güvercin resmi çizmek ya da ahenkli biçimler yontmakla yetinemeyeceğinin bilincine varmıştır. O, yapıtlarıyla kitlelere en kolay ulaşan, geniş yığınları en iyi etkileyen kişi olarak, toplumun yazgısından, halkının esenliğinden belki herkesten çok sorumlu olduğunu bilmektedir.

Değerli sanatseverler,

Bugün dünyamız Paris Manifestosunun yayınlandığı günlere göre daha ağır bunalımlar, daha büyük tehlikeler içerisindedir. Ama barış hareketi de bugün otuz yıl öncesinden daha yaygın daha etkindir. Halkların ortak özlemi doğrultusunda önemli kazanımlar elde etmiştir. Otuz yıl öncesine gö-

Mehmet Aksoy «1 Mayıs 1977» heykelinin önünde. Fotoğraf İsa Çelik

re değişmeyen tek şey, o zaman olduğu gibi bugün de barış hareketinin içinde sanatçıya düşen görevlerdir.

İşte bugün açılışında bulunduğumuz sergi, barış savaşımında yerini almış, çağına ve toplumuna karşı sorumluluğunun bilincine varmış bir sanatçının emeğinin değerli ürünüdür. Mehmet Aksoy'un seçtiği konular onun barış anlayışının gerek yurdumuzda gerek dünyada yürütülen barış ve demokrasi savaşımıyla tam bir uyum içinde olduğunu göstermektedir. 1 Mayıs 77, İşsiz, Güney Afrikalı Zenci Kardeşim heykelleri bunun canlı kanıtlarıdır.

Mehmet Aksoy'u bu soylu uğraşından ötürü yürekten kutlarken, soğuk savaşın ve giderek sıcak savaş tehlikesinin yeniden yaşandığı günümüzde tüm sanatçılarımızı barış savaşımına katkıda bulunmaya çağırmayı görev sayıyorum.

DÜZELTME:

Dergimizin 24. sayısında yayınlanan Server Tanilli'nin «İki Adım Daha» adlı şiirinin 19. dizesi iki kez tekrarlanmıştır.

«Leningradlı Delikanlılar» şiirinin «ama biliyor ki yarın» biçimindeki 13. dizesi «ama biliyorlar ki yarın» biçiminde olacaktır. Düzeltir, okurlarımızdan ve yazardan özür dileriz.

Dergimizin 27. sayısında AST tarafından sahnelenen «Ferhat ile Şirin» oyununun yönetmeni olarak Ergin Orbey'in adı geçmiştir. Bu yanlıştan dolayı da özür dileriz

İŞÇİ-FOTOĞRAFÇILAR

İBRAHİM AKYÜREK

Maden - İş Sendikası Basın Yayın ve Tanıtma Dairesi Foto Film Merkezi birbuçuk yıl önce «Fotoğraf Emekçisi Ağı» adı altında bir çalışma başlattı. Bu çalışmanın ilk adımı, sendika üyesi işçiler arasında fotoğraf çekenleri saptamak ve Bölge Temsilciliklerinde «Fotoğraf Kursu» düzenlemek oldu. Bu kurslarda fotoğrafın temel bilgilerini «Kurs Slayt Dizileri» ile kısa sürede alan işçilerin çoğu Bölge ve Fabrika Basın - Yayın Komiteleri'nde (BYK) görev aldılar.

Sayıları 25'i aşan çoğu militan çalışmaya yatkın olan işçi fotoğrafçılar Bölge ve Fabrikalarına bağlı sorunlarda, anti-faşist eylemlerde, grevlerde, direnişlerde çevrelerini işçi gözü ile yorumlayarak fotoğraf çekerler. Fabrikalarda, tezgah başlarında çalışan arkadaşlarının zor çalışma koşullarını, iş kazalarını belgeleyen fotoğraflar çekerler.

Çekilen filmler foto film merkezine ulaştırılır, kontaktları çıkarıldıktan sonra arşivlenir. İstenilen fotoğraflardan bölge veya fabrika «Duvar Gazeteleri» için basılır. Yine bu fotoğraflar sendikanın haftalık gazetesinde kullanılır. Sendika gazetesinde yer alan fotoğrafların yaklaşık üçtebirine yakın kısmı işçi fotoğrafçıların çalışmalarından oluşmaktadır.

FOTOĞRAF SERGİLERİ FABRİKALARDA

İşçi - fotoğrafçıların zamanla artan çabaları, sendika foto - film merkezini gezici bir sergi hazırlamaya iter. Bu amaçla Ekim 1979'da

Fotoğraf: Osman Yıldız. TEZSAN Fabrikası, Üretim Başında Bir İşçi.

açılan «Savaşım Sürüyor» konulu, değişik işyerlerinden 15 işçi - fotoğrafçının, 40'a yakın fotoğrafının yer aldığı sergi, fabrika, fabrika dolaşarak yemekhanelerde, koridorlarda işçilerin izlenimine sunulur.

Fotoğraf, Basın - Yayın çalışmalarında, işçi sınıfının savaşımını, haklıyı, doğruyu göstermede kolay anlaşılır bir araçtır. Sendikanın bölge ve fabrika BYK'larının düzenlediği duvar gazetelerinde fotoğrafa bu nedenle geniş yer verilir. 15-16 Haziran, 1 Mayıs, DGM direnişi, Nazım Hikmet'i anma günlerinden önce fotoğraf isteminin artması boşuna değildir.

Bugün Maden - İş'in grev yerlerine giderseniz, duvarlarında fotoğraf bulunmayan grev barakası bulmakta zorluk çekersiniz. Bu fotoğrafları ya foto film görevlileri, ya da işçi fotoğrafçılar çekmişlerdir. İşçi-fotoğrafçıların sen-

Foto-Film Merkezi'nin açtığı sergilerden biri Gebze Bölge Temsilciliğinde görülüyor: 1 Mayıs 78

dikal örgütleri ile bu ortak - ilkeli çalışması sonucu 60'ı aşkın fabrikanın çoğunluğunda grev çıkışlarının coşkusu kaçırılmamış, belgelenmiştir. Bu fotoğraflar yiğit metalürji işçilerinin grevlerine çamur atanların utanç belgesidir.

FABRİKA VE BÖLGELERDE KARANLIK ODA

İşçi - fotoğrafçıların BYK'larda yürüttükleri coşkulu özverili çalışma işçiler arasında yoğun fotoğraf istemi yaratmış, bu da çevrelerinde karanlık oda kurma girişimini dayatmıştır. Dışa bağımlı fotoğraf malzeme ve araçlarındaki yüksek fiyatlar çalışmalarda aksaklıklara neden olmakta ise de, işçi olmanın getirdiği yaratıcı beceri üstün gelmektedir.

SLAYT MAKİNASI FABRİKALARDA, GREV BARAKALARINDA

Yakın zamana kadar fabrikaların varlığından bile haberdar olmadığı slayt makinası, fabrika temsilcilik odalarına, grev barakalarına kadar girmekte, «gerçeğin propagandası» için etkin bir araç olma işlevini sürdürmektedir.

Ülkemiz okuma - yazma oranının en düşük olduğu ülkelerden biridir. Bundan en çok etkilenen de emekçi katmanlardır. Okuma alışkanlığı kazandırılmamış, eğitimine bilinçli olarak önem verilmemiş işçi - emekçi katmanlara ulaşmada, onlarla karşılıklı diyalog kurmada göze ve kulağa doğrudan hitap eden slayt ve sinema filmleri daha da önem kazanmaktadır.

Bu nedenle, bilinçli işçiler artık herkesin tek tek «ayaklı birer gazete, radyo, televizyon» olmasının zorunluluğunu belirtiyorlar. Duvar gazeteleri, gezici fotoğraf sergileri, slayt ve film gösterileri «ayaklı iletişim»in en vurucu araçları olmakta ve bu araçlar işyeri yemekhanelerinde, grev barakalarında, işçilerin biraraya geldiği her yerde kullanılmaktadır.

DAHA FAZLA BİLGİ

Sendika Foto - Film Merkezi'nin önündeki yakın hedefi, işçi - fotoğrafçıların daha da yetkinleştirilmesi, estetik kaygıyı gözden kaçırmamaları için daha fazla bilgilendirilmesidir.

Bunun yanında foto - film merkezi görevlileri ile birlikte yürütülecek toplu fotoğraf çekimleri can alıcı pratik çalışma olacaktır.

İşçi-fotoğrafçılar bundan böyle daha deneyimli ve bilgili olarak sınıf ve kitle sendikalarının başı çektiği eylemlerde, işçilerin yaşadığı her yerde fotoğraf makineleri ile yer alacaklardır. Çünkü onlar, faşist özlemcilerin gerçek yüzünü, kapitalizmin çürümüşlüğünü, işçi sınıfının savaşkanlığını dosta düşmana göstermek için görev yaptıklarının bilincindedir. İşçi fotoğrafçıları başarıya götürecek işte bu bilinçtir.

İŞÇİ - FOTOĞRAFÇILAR FOTOĞRAF ÇEKERKEN NELERE DİKKAT EDERLER

- Malzemenin titiz kullanımı ve bilinçli olarak harcanması.
- Aynı konuların tekrarlanılmasından kaçınılması. Aynı konuya tek açıdan değil, değişik açılardan yaklaşılması.
- Herşeyi değil, gerekli olanın çekilmesi.
- Deklanşöre basmadan netlik ve diyafram ayarının gözden geçirilmesi.
- Olay çıkması olası çekimlerde yedek bir filmin ya da film parçasının mutlaka saklı tutulması, soğukkanlı çekim yapılması.
- Çekilen filmin içinde birden fazla konu yer alacaksa, bir konudan diğerine geçerken bir boş kare atlatılması.
- Çekilen filmin birden fazla konu yer alacaksa, bir konudan diğerine geçerken bir boş kare aklatılması.
- Filmler çekildikten sonra bir kağıda sarılarak, üzerine şunlar yazılmalı:
  a) Çekilen konunun ismi: (Birden fazla konu varsa, çekim sırasına göre belirtilmesi)
  b) Çekim tarihi:
  c) Çekenin ismi:
- Bölgede ya da fabrikada en az bir filmin hiç kullanılmadan saklı tutulması, kullanılmış ise yerine mutlaka gecikmeden konulması.

GÖRSEL SANATÇILAR DERNEĞİ GENEL BAŞKANI İSA ÇELİK İLE BİR SÖYLEŞİ

GSD Genel Başkanı seçilen Isa Çelik.

SANAT EMEĞİ: Sayın İsa Çelik, geçtiğimiz günlerde Görsel Sanatçılar Derneği'nin IV. Genel Kurulu yapıldı. Bu kongrede GSD Genel Başkanı seçildiniz. Önce bize GSD'nin geçmişini, yani bugüne değin ne gibi çalışmaları olduğunu anlatır mısınız?

İSA ÇELİK: Derneğimizin tüzüğünde de belirtildiği gibi «sanat ve sanatçının kişilik ve onurunu koruyacak doğal, parasal, yasal haklarını Anayasamızın öngördüğü doğrultuda savunusunu yapmak, sanat alanında hızla gelişen dünyamızın getireceği yeni koşullara uyum sağlamak bu doğrultuda sanatımızın evrensel bir düzeye ulaşmasına olanak yaratacak sanat çabaları göstermek için sanatçılarımız arasında güçlü bir dayanışmanın sağlanmasıdır.»

Tüzüğümüzdeki bu amaç doğrultusunda şimdiye değin yapılanları şöyle sıralayabiliriz:

● Üyelerimizin kişisel ve karma sergileri açıldı. Şimdiye değin her yıl sürdürülmekte olan Mayıs Sergileri bu yıl 1 Mayıs Sergisi olarak değiştirildi. Ancak açılması engellendi. Ayrıca yerel yönetimlerin düzenledikleri kültürel etkinliklere aktif olarak katıldık.

● Dernek üyelerinin ve tüm görsel sanatlar alanının özgül sorunlarını tartışmak, kamuoyuna duyurmak ve canlı tutmak amacıyla açıkoturumlar, konferanslar yapıldı. Öbür demokratik kitle örgütleri ve sanat ve kültür kurumlarınca düzenlenen sempozyum vb. katıldık.

● Geçtiğimiz CHP ağırlıklı hükümetin programında yeralan sanatçıların sanatlarını yaparak geçinebilmeleri yolundaki hüküm kapsamında sanatçıların sosyal sigortalar kapsamına alınması ve sosyal güvenceye kavuşturulabilmesi amacıyla girişimlerde bulunuldu. Fakat CHP ağırlıklı hükümetin ve daha sonra gelen hükümetin konuya ilgisiz kalmaları nedeniyle net bir sonuca varılamadı. Fakat bu konudaki savaşımımızı sürdüreceğiz.

● Genç sanatçılara yönelik mesleki kurslar düzenlendi. Bu kurslar genç ve yetişkin sanatçıların birbirleriyle kaynaşmalarına, kuşaklar arasında bağlar kurulmasına da yardımcı oldu.

● Dernek çalışmalarını kamuoyuna ve üyelerimize duyurmak amacıyla geçtiğimiz dönemde aylık bültenimiz yayımlandı.

SANAT EMEĞİ: Görsel Sanatçılar Derneği bu alanlardaki sanatçıları bugüne değin ne ölçüde bünyesinde toplayabildi?

ÇELİK: GSD, resim, heykel seramik, fotoğraf, grafik, tekstil ve özgün baskı dallarında ürün veren 323 üyesi olan bir dernektir. Amacımız bu dallarda ürün veren

fakat derneğimiz üyesi olmayan öteki ilerici ve demokrat sanatçılarla da birlikte olabilmek ve GSD'yi ülkemizin daha saygın ve daha etkin bir meslek örgütü haline getirebilmek.

GSD'nin gelinmeyen gidilmeyen bir dernek değil, toplumda ses getirici etkinliklerde bulunan, toplumsal muhalefet görevini hergün yükselten, ülkemiz kültür emekçilerinin bağımsızlık, demokrasi ve barış savaşımında oynadığı etkin ve saygın yerin korunup geliştirilmesine çalışan bir dernek olmaya devam edecektir.

SANAT EMEĞİ: Yeni seçilen Yönetim Kurulu olarak önümüzdeki dönemde ne gibi çalışmalar içinde olacaksınız?

ÇELİK: Önümüzdeki dönem için tasarladıklarımızı şöyle sıralayabiliriz:

- Üyelerimizin yapıtlarının geniş kitlelere ulaştırılması ve tanıştırılmasında yeni sergileme yer ve mekanları araştırılacak, bu kapsamda yerel yönetimlerle ilişkilerimizin geliştirilmesine çalışılacak, yurtdışına açılma olanakları araştırılacak, devlet - sanat ve sanatçı ilişkileri konusundaki tıkanıklıkları giderici yönde çalışmalar yapılacak.

- Uluslararası Çocuk Yılı nedeniyle kurduğumuz «Çocuk Komisyonu» görevlerini bu yıl da sürdürecek. Bununla da çocuk sorununu sürekli gündemde tutmayı amaçlıyoruz.

- Örgütlenme çabamıza katkısı olacağına inandığımız aylık bültenimizi içerik ve biçim olarak daha zenginleştirip üyemiz olan ve olmayan tüm sanatçılara ulaştırmak, tüm sanat ve kültür kurumlarına iletmek dileğindeyiz.

- Geçtiğimiz dönemde HALK-KOOP Beşiktaş Şubesi ile, Görsel Sanatlar Reyonu açılması konusunda bir ilke kararına varıldı. Üyemiz olan ya da olmayan 100 kooperatif üyesi sağlanabildiği takdirde bu reyon gerçekleşecek. Reyonda yurt içinden ve yurt dışından sağlanacak olan mesleki malzemeler daha ucuz olarak meslektaşlarımıza sunulacak. Bu olanaktan genç öğrenci arkadaşlarımız da yararlanabilecektir.

- Ülkemiz kültür ve sanatına emeği geçen ilerici kültür ve sanat adamlarını aramızda görmek, onların deneyimlerinden yararlanmak, çalışmalarımız konusunda görüşlerini almak ve bize güç vermeleri için bu yıl içinde kutlanacak olan 5. kuruluş yıldönümümüzde kendileriyle birarada olmayı amaçlıyoruz.

- Demokratik kitle örgütlerinin, kültür ve sanat kurumlarının yapacakları yarışma ve ödüllendirmelerde, sanatçıların haklarını koruyucu yönde bir örnek şartname hazırlayarak bu kurum ve kuruluşlara önereceğiz.

SANAT EMEĞİ: Günümüz koşullarında sanatçıların güçbirliği konusunda ne düşünüyorsunuz?

ÇELİK: Kültür alanının demokratikleşmesi, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması için GSD öteki sanatçı örgütleriyle güçbirliğinin geliştirilmesi için çabalarını sürdürecektir. Biz sanatımızın ve sanatçılarımızın mesleki sorunlarının birbirlerinden pek farklı olmadığı ve bu sorunların sonuçta aynı çözümlerde birleştiği kanısındayız. Bu kapsamda bakılınca, sanatçılarımızın meslekleriyle ilgili sorunlarında dernek yönetimince etkin ve işlevli tavır alınabilmesi üyelerimizin de bize yardımcı olması, en çok dayanışma içinde olmamız gereken bu zamanda biraraya gelmemizde heryönden faydalar görüyoruz.

41. Devlet Resim ve Heykel Sergisi Yine Çıkmazda

Kültür Bakanlığı'nın görsel sanatlar alanındaki tek yaygın etkinliği olan Devlet Resim ve Heykel Sergisi, Kültür Bakanlığı'nın sanatçı haklarına boşvermesi üzerine çıkmaza girdi.

Geçtiğimiz yıl düzenlenen 40. Devlet Resim ve Heykel Sergisinde Bakanlığın, yönetmeliğe aykırı davranması, seçici kurul kararlarının uygulanmasını engellemesi, üstelik sergide seçici kurulun ödüle değer bulduğu resimler Bakanlığa «ideolojik» nitelikli göründüğünden seçici kurul üyeleri hakkında müfettişlerce soruşturma açılmış olması sanatçılar arasında geniş tepki yarattı. Bakanlığın «sanatçıların yapıtlarını toplarım, canımın istediğini yaparım» anlayışı ile geçen yıl sergilenen yapıtların bugüne kadar geri verilmemiş olması, yönetmelikle ilgili değişiklikler üzerine Görsel Sanatçılar Derneğinin, Güzel Sanatlar Akademisinin ve Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulunun ilettiği görüşlere boşverip yine keyfi tutumunu sürdürmesi bu yıl açılacak 41. Devlet Resim ve Heykel Sergisine katılmama eğilimini yaygınlaştırdı.

Görsel Sanatçılar Derneği'nin, Kültür Bakanlığı'nın bu tutumuna karşı 41. Devlet Resim ve Heykel Sergisini boykot etme çağrısı sanatçı çevrelerdeki hoşnutsuzluğu dile getirdi. 25 Nisan 1980 gününe kadar İstanbul'da teslim edilen yapıtlar arasında Akademi, Tatbiki G.S.Y.O. bünyesinden hiçbir sanatçının, serbest çalışan sanatçılar arasından hiçbir tanınmış adın bulunmaması Kültür Bakanlığını telaşlandırdı. İstanbul'dan katılan 40 kadar amatör ve genç sanatçının resmiyle sergi açılamayacağından acele «palyatif» bir çare bulunmalıydı. Sanatçı haklarının ve onurunun ayaklar altına alındığı bu serginin açılmasından kendi adına ve ahpapları adına çıkar sağlamayı uman birkaç Ankaralı ressam Bakanlığın imdadına yetişti. Dediler ki «sergiye Ankara'dan eser teslimi tarihini 23 Mayıs 1980'e kadar uzatın, biz İstanbullu sanatçıların dayanışmasını kırıp, resimlerini Ankara'dan katmalarını boykotu hatırlamalıydılar.

Oysa 38. Devlet Resim ve Heykel Sergisini düzenlemeye kalkan o dönemin MC iktidarının, sanatçı haklarını boşveren, sanatçıları buyruk verecek kapıkulları sanan zihniyeti karşısında uygulanan boykotu hatırlamalıydılar.

İstanbullu sanatçılar hiçbir zaman gericilik önünde ödün vermediler. Ankara'da Kültür Bakanlığı çevrelerine sürtünerek çıkar sağlamayı uman birkaç işbirlikçi ressamın düzeyine düşmediler. Şimdi Ankaralı ressam ve heykelcilerin 41. Devlet Resim ve Heykel Sergisine açılan boykotu desteklemeleri ve Bakanlığın önümüzdeki yıl artık yönetmeliği sanatçıların, eğitim kurumlarının ve sanatçı örgütlerinin önerileri doğrultusunda düzeltmesini ve uygulamasını sağlamak için dayanışma göstermeleri bekleniyor.

Bakalım 23 Mayıs neler getirecek?

«SİLAHLARI YANDIRIN»

Arkadaşımız Uğur Kökden'in aşağıdaki konuşması, 23 Ocak 1980 günü, saat 12.20'-de, TRT-I antenlerinde yapılmıştır. Sürekli «barış söyleşileri»nin ilki olarak hazırlanmış, ancak arka arkaya yapılan üç denetim sonunda italik dizili bölümler TRT yönetimince çıkarılmıştır. Aşağıda, okuyucularımıza hem konuşmanın tam metnini, hem de anten ve ekran demokrasisinden bir örneği sunuyoruz.

«Sevgili dostlar,
barışın dostları,

Barıştan sözetmek, — itiraf ediyorum — sanıldığından daha çetin bir iş! Kapsamlı, özenli ve sürekli bir araştırmanın üstüne oturması gereken yıpratıcı bir çalışma. Ağır bir sorumluluk. Özellikle, hafife alınır yanı olmayan bir konu.

Zorluk yalnız o kadar mı? Ne gezer?.. Belki, asıl engel tabular. Alışkanlıklarımız. Düşünce ve hoşgörü sınırlarımızın darlığı. Kimi önyargılarımız. Hiç eleştiriye gelmeyen, üstüne toz kondurmadığımız varlığımız. Evrensel bir karşılaştırma geleneğinden, hattâ olanaklarından uzak ve yoksun oluşumuz.

Zor elbette, hakkını vererek barıştan söz edebilmek! Bu, ne tek kişinin harcı, ne de hakkı! Barışın gereğini ancak tüm bir toplum —birlik ve dayanışma içinde— verebilir. Unutmamalı ki, savaş gibi barışın da seferberliği var. Yoksa bile olmalı! Böyle bir seferberlik toplumun tüm kuşakları, yaşları ve katmanları için geçerli. Erkekleri için geçerli, kadınları için geçerli. Çocukları için geçerli.

Öte yandan, barışın dili her yerde ve bütün zamanlarda hakkın dili olmadıkça istenen etkinlik sağlanabilir mi? Barışın sesi sıcak, tınısı gür, anlamı açık, yankısı yaygın olmalı. Ancak bu yoldan, barış bir umut ve yiğitlik destanı haline dönüşebilir.

dostlar,

«Barış yavan, kuru ve içi boş bir sözcük olmasın!» Evet, bugün, göründüğü kadarıyla, herkesin ve hepimizin dileği bu! Hitler bile, kanlı saldırılarından önce, verdiği parlak ve gürültülü barış söylevleriyle tanınmıştı. Ama, asıl önemli olan, gerçekler bu dilekle ne ölçüde uyuşuyor? Günümüzün gerçekleri ve koşulları, yazık ki, barış dileklerine tam ters bir ortam oluşturmakta. Böyle aykırı bir gelişmeyi kışkırtan, besleyen, hazırlayan ortam, önce isimlerden, çocuklarımızın oyuncaklarından ve düşlerinden başlıyor. Sonra topluma verilen yanlış değer yargılarına, tırmanan savunma bütçelerine, hızlandırılan silahlanma yarışına, uygulanan dış politikalara dek derece derece uzanıyor. Yaygınlaşıyor.

Dikkatli bir yaklaşımla kolayca görülür ki, barışı derinliğine benimsemiş toplumlar, aynı zamanda savaşı da en iyi tanıyanlar oluyor. Sözgelimi Avrupa, bir ölçüde Asya, son dünya savaşını etinde kemiğinde tattı. Savaş alanlarından Nazilerin toplama ve çalışma kamplarına, 24 saat üstünden 24 saat insan yakan fırınlarına varıncaya dek tüm cephelerde tattı. Ön mevzilerde yahut geride. İleri hatlarda ölümü; cephe gerisinde ise direnişin ağır, acılı bedelini, açlığı, yokluğu ve yoksulluğu tanıdı. Ayrılığı tanıdı.

Dolayısıyla o toplumlar barışın anlamını ve değerini, savaşın faturasını herkesten daha iyi bi-

liyor. *Çağdaş Vietnam dramını düşünelim bir kez! Sovyet halkını, Orta Avrupa halklarını, Fransızları, Uzak Asya'da Japon zulmünü tadanları, yahut atom bombası yemiş sivil Japon halkını anımsayalım!*

Bu yüzden, o ülkelerde çocuklarına «Savaş», «Cenk», «Kılıç», «Pusat», «Tolga», «Demir», «Kargı», «Fişek» gibi isimler veren ya da benzeri soyadları seçen ana-babalara raslamak güç, bir bakıma olanaksızdır. Öylesi ülkelerde «Cenk Özlemi» başlıklı kitaplar yayınlanmaz. Okullarda, beyazperdede, ekran ve mikrofonlarda, «asker doğup asker ölmekten» söz edilmez.

Bir tarihte, ABD.'de, *savaş delisi* bir başkan vardı: Theodore Roosvelt. Nobel Barış Ödülünü almasına karşın, ABD'yi Birinci Dünya Savaşına sokmak için yapmadığını bırakmamıştı. Bir kez de Birleşik Devletler savaşa girince, bu eski cumhuriyetçi başkana savaş boylarından ulaşan ilk haber oğlunun ölümü oldu. Bu kara haber, onun da ölümünü çabuklaştırdı.

Savaşın doğrudan ve dolaylı maliyeti üstünde yapılan değerlendirmeler, çoğu kez hayal gücünü zorlayan rakamları gerektirmiştir. Daha alçakgönüllü ve anlaşılması daha kolay olsun diye, örneğin, 1914/18 savaşının kayıplarına bir göz atalım: gerçekten, Birinci Dünya Savaşına katılan değişik uluslar 2 milyon ile yarım milyon arasında yetişmiş evladını o cehennemde yitirdi. Bunlara, elbette, sivil ölüleri, açlık ve hastalık yüzünden kırılanları, kıyımların sonucu yaşamlarını yitirenleri de eklemek gerekecek. Böylece yaklaşık 8 milyon asker, genel olarak da 20 milyon insan savaşın kurbanı oldu.

İkinci Dünya Savaşına gelince, en büyük kaybı Sovyetler Birliği tek başına verdi: nazi zulmü ve işgali yüzünden 20 milyonu aşkın asker ve sivil Sovyet yurttaşı öldü.

Bugün, o son büyük savaştan bu yana 35 yıl geçmiş bulunuyor. Ama, silahlanma denilen çılgın tutkunun yatıştığını, değil yatışmak yerinde saydığını söyliyebilir miyiz? İşte, çiçeği burnunda son örnek: geçen aralık ayında, Brüksel'de yapılan son NATO toplantısında Avrupa'ya Amerikan füzelerinin yerleştirilmesi kabul edildi.

Birleşmiş Milletler tarafından «Silahsızlanma Yılı» olarak kabul edilen, ilan edilen 70'li yıllar sona ererken, bu yılların her birinde silahlanma uğruna 300 ile 400 milyar doların üstünde bir para harcandığını unutmamalı. İrlandalı bir yazar, Sean Mc Bride (Nobel Edebiyat Ödülü)'ın vurguladığı gibi, «dünyada 570 milyon aç ya da yetersiz beslenen insan bulunurken, her yıl silahlanma için bunca para harcanması yaygın yoksulluğun en büyük nedenlerinden biri» değil mi?

barış dostları,

Görüyorsunuz, görüyoruz ki, günümüzde barış yalnız silahların susması demek değil. Barış, aynı zamanda, ekonominin askeri niteliğinin de ortadan kaldırılması, hiç olmazsa azaltılması anlamı taşıyor. Ancak, ikisi bir arada etkili bir bütün oluşturabilir. Somut bir örnek vermek gerekirse, tek bir bombardıman uçağının (B-I) maliyeti ile, yaklaşık 58 ilâ 118 bin insana iş alanı açılabileceğini düşünmek yetecektir.

Bu yıl Türkiye'nin savunma bütçesi 113 milyar TL. Bir ana kaynak demek olan Maliye Bakanlığından sonra gelen ilk önemli büyüklük. Buna karşılık Millî Eğitiminki 88 milyar. Sağlık Bakanlı-

ğının bütçeden aldığı pay ise, 31 milyar. Savunma giderlerimiz geçen yıla oranla % 76 artmış.

Neden?

Çünkü, genel olarak Batı dünyası hammaddeler bunalımının kışkırttığı yeni bir sertleşme —dolayısıyla silahlanma— sürecine girmiş bulunuyor. Ama, hem Batı'ya bağlı hem bir Batı bunalımı yaşayan, Batı'nın askeri, mali ve ekonomik ambargosuna açık yahut kapalı maruz kalan Türkiye, toprakları ve insanlarıyla böyle bir çılgınlığın öznesi olmamalı. Buna ne ülkemizin ekonomik koşulları, ne devletimizin barışçı politikası ve ne de halkımızın kendi dışındaki belâlardan geleneksel kaçma isteği elveriyor.

O halde, bir Azeri Ananın barış türküsünde dile getirdiği gibi, biz de hep beraber «...silahları yandırın / arsa çıksın tütsüsü» diyelim.

dostlar,

Gelişen koşullar, çağımızın barış düşüncesini soyut ve ürkek bir kavram olmaktan çıkardı. Bundan böyle, istesek de istemesek de, barış günlük yaşamımızın ve özlemlerimizin orta direği olacak. Çünkü barış, toplumsal yaşamın, ulusal huzurun ve uluslararası yumuşamanın ta kendisi! O, kökleri akla kadar uzanan bir olgu. Özgür ve bilinçli bir seçimin kaçınılmaz sonucu. Barış, zorunlu bir gereksinme.

Bu nedenle günümüz İsveç'i, içinde bulunduğumuz yıldan başlayarak savaşla ilgili oyuncakların yapımını ve satışını ülkesinde yasakladı. Gene bu yüzden, yüzyıllardır savaş bilmeyen küçük ve yansız İsviçre, barışı üniversitelerinde ders konusu olarak kabul etmiş. Programına koymuş.

Evet, sevgili dinleyiciler, her on beş günde bir, bu saat ve bu dalga boyunda barıştan söz edeceğiz. Romanlar arasında dolaşarak, varolmayan bir Barış Müzesinin tabloları önünde duraklayarak, pek çok filmi tarayarak, savaş acılarını perde perde dile getiren müzik parçalarını dinleyerek. Ya da, Avrupa'da, yakın geçmişte barışa pusu kurulmuş uğursuz gölgelerde gezinerek, o karanlıklara bilincin ve barışın ışığını taşıyarak bu programı zenginleştireceğiz.

Hepinize, *yeniden barış ortamında buluşmak umuduyla,* esenlikler dilerim.»

haberler...haberler...haberler...

KÜLTÜR VE SANAT ADAMLARI ORTAK BİR BİLDİRİ YAYINLADILAR

Çeşitli sanat dallarındaki sanatçılar, aydınlar ve bilim adamları kültür alanında ortak görüşlerini içeren bir bildiriyi kamuoyuna sunmuşlardır. Kültür alanında çalışanların ortak çizgisini yansıtması amacıyla, TÜRKİYE YAZILARI dergisi tarafından ön yoklaması yapılarak çeşitli kişi ve kuruluşların katkıları sağlanarak hazırlanan ve imzaya açılan bildiride özetle şu görüşlere yer verilmiştir:

...Bizler, aramızdaki ikincil görüş ayrılıkları ne olursa olsun, emperyalizmin, faşizmin, şovenizmin kültür alanındaki gerici ve yıkıcı çabasını boşa çıkartmak üzere, tüm demokrat, ilerici, yurtsever, devrimci sanatçıların, aydınların birliğini önemle vurguluyor, ortak görüşlerimizi aşağıda sunuyoruz:

...Türkiye'de demokrasi savaşımının halkoyu ile onaylanarak kazanılmış mevzilerinden ve en önemli belgelerinden olan ANAYASA'nın değiştirilmek istenmesi, baskı rejimini pekiştirme ve meşrulaştırma doğrultusundadır.

Emperyalizm tarafından güdümlenen faşist saldırganların, çetelerin, kullanılan sadistlerin ya da paralı katillerin, çocuk yaşlı demeden, kadın, gelin, delikanlı, doğulu-batılı demeden, tüm emekçilere çektirdiği derin acıyı ve kahrı, kültür emekçileri olarak bizler de birlikte yaşıyoruz. Her geçen gün çoğalan örnekleriyle duyduğumuz bu acıyı burada anlatmak yerine, yaşadığımızı söylüyoruz.

..Dünyanın bir çok yerinde olduğu gibi, ezilen ulusların demokratik haklarının «özsuyu» sayılan kültürel haklarına yönelik ırkçı ve şoven baskılara karşıyız.

Kültür sanat alanında, bireysel çıkar kaygularıyla, ezilen sınıf ve tabakaların savaşımını gözardı eden bazı kararsız kişilerin bir yol ayrımında olduğunu ve onların faşizm karşısında saf tutmalarının zorunlu bulunduğunu anımsatıyor, kendilerinin demokrasi cephesinde oyalanmadan yer almalarını öneriyoruz.

SANSÜRÜN «DÜŞMAN» FİLMİ ÜZERİNDEKİ YASAKLAMA KARARI DANIŞTAY TARAFINDAN KALDIRILDI

Senaryosunu Yılmaz Güney'in yazdığı ve yönetmenliğini Zeki Ökten'in yaptığı DÜŞMAN filmi ile ilgili olarak sansürün yasaklama kararı hakkında Danıştay tarafından yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Danıştayın bu kararı ile DÜŞMAN önümüzdeki mevsim başından itibaren sinemalarda gösterilecektir.

Başrollerini Aytaç Arman, Güngör Bayrak, Güven Şengil, Kamil Sönmez ve Şevket Altuğ'un paylaştığı DÜŞMAN'ın çekimi Çanakkale ve Eceabat'ta yapılmış ve çekim iki ayı aşkın sürmüştür. Çeşitli engelleme ve güçlükler altında çekimi tamamlanan filmin stüdyo işemleri de üç ay sürmüştür. Film tamamlandıktan sonra denetlenmek üzere sansüre gönderilmiştir. Çeşitli bakanlıkların temsilcilerinden oluşan 5 kişilik sansür heyeti, sansür tüzüğünün 18. maddesinin C bendi uyarınca

DÜŞMAN filminin gösterimini yasaklamıştır. Gerekçeleri açıklanmaksızın verilen bu kararla ilgili tüzük maddesinde «Kamu düzenini ve ulusal güvenliği zedeleyici nitelik taşıyan filmlerin gösterilmesine izin verilmez» denilmektedir.

Sansürün film üzerindeki yasaklama kararı üzerine Güney Film yürütmenin durdurulması için danıştaya başvurmuştur. Danıştay, Doç. Dr. Rona Aybay, Doç. Dr. Turgut Tan ve Av. Şevket Çizmeci'den oluşan bilirkişi heyetine filmi inceletmiş ve bilirkişi heyetinin raporu ışığında verilen yürütmeyi durdurma kararı geçtiğimiz günlerde Güney Filme bildirilmiştir.

Sansürün filmi «Kamu düzenini ve ulusal güvenliği zedeleyici» bulan değerlendirmesine karşı Danıştayın tayin ettiği bilirkişi heyeti raporunda şu açıklamayı yapmaktadır: «Kurulumuz filmde, en katı anlamıyla kabul edilse bile, ulusal güvenliği zedeleyici bir yön görmemiş ve incelemesini kamu düzeni açısından yapmıştır.

Önemli bir ülke sorunu olan işsizliğin ve bunun getirdiği toplumsal ve bireysel sorunlarla, bunlardan kurtulma çabalarının görüntülendiği filmde; bazı gerçekler fazla yalın ve çarpıcı biçimde verilmiş sayılabilir. Ancak bu durum, kamu düzenini zedeleyici nitelikte addolunmayıp, sanatçının dünya görüşünün ve olayları yorumlayışındaki anlayış ve yaklaşımın bir sonucu olarak kabul edilmelidir.

Örneğin filmdeki fahişelik, kadının ekonomik güçlükler ve magazin kültürünün yarattığı yersiz özlemler sonucunda «kötü yola düşmesi», film kahramanının en yakın arkadaşının çıkar karşılığı karısını bir Almana peşkeş çekenlere aracılık edişi, iş ararken düşüp ölen işçinin cesedine çevrenin kayıtsızlığı gibi görüntülerle, düzene karşı eleştiri niteliğindeki bazı diyaloglar bugün ülkemizde günlük basında dahi yer alan olay ve eleştirilerden daha ağır değildir.

Film tek yönlü kaba propoganda yerine ilişki ve sorunlara toplumsal ve insani karmaşık yönleriyle yaklaşmakta ve filmin işlenişinde belli bir estetik değere ulaşma çabası açıkça görülmektedir. Filmin baş kahramanının karısının, fahişeliğe sürüklenişi, çeşitli yozlaşmış tiplerin isteklerine ulaşmaları gibi kötümserlik öğelerine karşılık; başkahramanın sonuç olarak, intikam duygusundan arınması, «kötü yola düşerek» kendisini terketmiş karısının annesini ortada bırakmayışı ve yıllar önce terketmek zorunda kaldığı evini görmeğe gelen Rum ailesine gösterilen konukseverlik gibi öğeler dengeli bir biçimde sergilenmiştir. Ayrıca, filmin son sahnelerinde çocuk kahramanı görüntüleyen sahneler de, ileriye dönük belirli bir umut ve iyimserliği simgelemektedir.»

Film hakkındaki görüşlerini yukarıda alıntılandığı gibi açıklayan bilirkişi heyeti, raporunun sonucunu şu şekilde açıklamıştır: «SONUÇ: İlgili tüzüğün 18. maddesinde belirtilmiş yasaklama nedenleri açısından, incelenen filmin bütünüyle halka gösterilmesini engelleyecek bir neden bulunmadığı sonucuna, oybirliğiyle varılmıştır.»

Danıştayın kararıyla önümüzdeki mevsim başından itibaren gösterilmeğe başlanacak olan DÜŞMAN filmi yurtdışından, çeşitli festivallerden de çağrılar almaktadır. Katıldığı Berlin Film Festivalinde 2 ödül kazanan (En iyi senaryo ödülü ve Uluslararası Katolikler Birliği = En iyi Film Ödülü) DÜŞMAN'a Locarno, Londra, Valladolid (İspanya) şenlik-

lerinden çağrılar gelmiştir. DÜŞman bu festivallere katılacaktır. Ayrıca DÜŞMAN filmi gelecek mevsim başından itibaren Almanya, İsviçre ve Avusturya'da da gösterilmeğe başlanacaktır.

Tİ-SAN GENEL YÖNETİM KURULUNUN ALİ TAYGUN HAKKINDAKİ KARARI

«Tİ-SAN Yayın Organının 80/11 tarihli sayısında BALE-OPERA Bölümünde 'Ali Taygun', arkadaşımız, 'ise Don Giovanni çalışmalarını sürdürüyor', biçiminde çıkan haber Ali Taygun'un Bale - Operanın baskıcı yönetimiyle işbirliği yaptığı biçiminde yorumlanabilecek yanlış anlamalara neden olabilecek niteliktedir.

Tİ-SAN Genel Yönetim Kurulunun böyle bir görüşü yoktur. Aksine tüm kültür alanındaki hertürlü baskı koşulları altında ilerici demokrat doğrultuda verilen ürünlerin ve üreticilerinin tam destekçisidir.»

KONUK YAYINLARI'NIN BİR KİTABI TOPLATTIRILDI

Tanınmış Sovyet bilimadamları. Y.A. Krasin ve B.M. Leibzon'un ortak yapıtı olan «DEVRİMCİ TEORİ VE DEVRİMCİ POLİTİKA» adlı kitap toplatılmıştır.

Kitap toplatma kararının Ord. Prof. Sulhi Dönmezer tarafından hazırlanan rapora dayanılarak İst. 8. Sulh Ceza Mahkemesi'nce alındığı (1980/34) öğrenilmiştir.

Aynı Sovyet bilimadamlarının Türkçe çevirileri ilgiyle izlenen, daha önce yayımlanmış diğer yapıtlarındaki görüşleri geliştiren bu sonuncu kitabın toplatılması hayretle karşılanmıştır.

SELANİK'DE «BARIŞ GECESİ» YAPILDI

Yunanistan Barış Komitesi Selanik Şubesi tarafından düzenlenen «Barış Gecesi» 2 Haziran 1980 günü Selanik'in 40 bin kişilik kent stadyumunda yapıldı. Ünlü Yunanistanlı besteci Teodorakis tarafından hazırlanan geceye Türkiye'den Aziz Nesin, Ataol Behramoğlu, Rahmi Saltuk, Sümeyra Çakır, Deniz Türkali ve Barış Komitesi Genel Sekreteri Enis Coşkun katıldılar. Yüz kişilik Atina Üniversitesi Korosunun yanısıra geceye başta Mikis Teodorakis, Yannis Ritsos olmak üzere Hristo Leonidis, Nikiforos Vretakos, Sofia Varu, Margarita Zorbala, Yannis Tomopular, Antonis Koloyanis, Tavos Karakaçanis, Lakis Karnezis, Yorgos Merancas, Yorgos Bayakis gibi Yunanistan'ın tanınmış aydın ve sanatçıları katıldılar.

TYS'NİN DÜZENLEDİĞİ «EDEBİYAT EĞİTİMİ» KONULU AÇIKOTURUM YAPILDI

Türkiye Yazarlar Sendikası'nca her ay düzenlenmekte olan seri açıkoturumların üçüncüsü 24 Nisan günü Harbiye Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu'nda yapıldı. Açıkoturuma, TYS Genel Sekreteri Ataol Behramoğlu, eleştirmen Atilla Özkırımlı, edebiyat öğretmenleri Hüseyin Ertan, Erdem Kanat, Celil Altın ve oturumun yöneticisi olarak da yazar Mehmet Başaran katıldılar.

Oturumda ilk sözü alan A. Behramoğlu konuşmasına edebiyatın tanımıyla başladı. Edebiyattan salt bilgi beklemenin yanlış olacağını, edebiyatın hayatı, toplumu

öğretmeyip, algılattığı, sezdirdiği ve sevdirdiğini vurguladı. Bu anlamda edebiyatın eğitselliğinin, bilimin eğitselliği gibi doğrudan değil, dolaylı bir eğitsellik olduğunu, edebiyat eğitselliğinin anında etki göstermeyip, insan kişiliğini derinliğine ve sürekli etkilediğini söyledi. Ülkemizde edebiyat eğitiminde düşünce ve toplumsal tarihten kopuk bir yöntem izlenildiği, öğrencilere çok metin okutmak yerine didaktik bir tarzda metin incelemesi yaptırıldığı, ülkemizin ve dünyanın insancıl, halkçı içerikli edebiyat ürünlerine yerverileceği yerde edebiyat adı altında şovenist ve gizemli içerikli yapıtlara ağırlık verildiğini bu yüzden de edebiyatın sevilen bir ders olmadığını belirtti.

Daha sonra söz alan eleştirmen Atilla Özkırımlı, edebiyat eğitiminin geriye dönük olarak yerleştirilmesi için cumhuriyet tarihimizde iktidarlarca yapılan çalışmalara değinerek, bugünün edebiyat eğitiminin tamamen çağdaş yazar ve metinleri kapsaması gerektiğini savundu.

Söz alan edebiyat öğretmeni Hüseyin Ertan, sınıfında öğrencilerinin edebiyat eğitimi üzerine düşüncelerinden parçalar okuyarak söze başladı ve hiçbir öğrencinin bugünkü edebiyat eğitiminden hoşnut bulunmadığını belirtti. Ertan, ayrıca okullarda yöneticilerin öğretmenlerce seçilmesini, öğretmenlerin tayin, terfi gibi özlük işlerinin de siyasal iktidarların elinden kurtarılarak «Yüksek Öğretmenler Kurulu» tarafından çözümlenmesi gerektiğini savundu.

Edebiyat öğretmeni Erdem Kanat ise ülkemizdeki edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlardaki eğitimin yetersizliğine değinerek, yetkin ve yeterli edebiyat öğretmenlerinin bu kurumlardan yetişemediğini vurguladı.

Daha sonra salonda bulunan öğrenci ve öğretmenler de söz alarak edebiyat öğrenimi konusundaki görüşlerini açıkladılar ve tartışmalara katıldılar. Tartışmalarda eğitim sisteminin de düzenle bağıntılı olduğu, ancak bu düzen içinde de öğretmen ve öğrencilerin örgütlü çabalarıyla çağdaş içerikli bir edebiyat eğitiminin sağlanabileceği savunuldu.

DGSA KÜLTÜR ŞENLİĞİ YAPILDI

12 Mayıs 23 Mayıs 1980 tarihleri arasında, İDGSA Öğrenci Temsilciliği ve Kültür kollarının düzenlediği Geleneksel «Kültür Şenliği» yapıldı.

Okuldaki tüm kültür kolları etkinlikleriyle bu şenliğe katıldı. «Kitap Yayın Edebiyat Kolu»nun etkinliklerinden biri de, düzenlediği «Genç şairler şiir yarışması»nın sonuçları açıklandığı ve ödüllerinin verildiği «şiir yarışması ödül töreni» idi.

Genç şairleri biraraya getirmeyi amaçlayan şiir yarışmasında Türkiye'nin birçok yerinden katılım gerçekleşmiştir. Ödül törenine İstanbul dışından da genç şairlerin katılması ile ödül töreninde tam bir dostluk ve dayanışma havası yaşandı.

Ataol Behramoğlu, Hilmi Yavuz, Neşe Erdok ve Kemal Yenidede'den oluşan jüri, on genç şairi ödüllendirmiştir. Ödül alan isimler şunlardır: Adnan Özer, Turgay Nar, Hüseyin Kemal Sungur, Aziz Sivaslıoğlu, Ercüment Tarnan, A. Tuğrul Tanyol, Suat Vardal, Arif Aşçı, Salih Polat, Lalehan Uysal. Aşağıda Sanat Emeği ödülünü kazanan A. Tuğrul Tanyol'un «Bir Ölüm Gecesi» adlı şiirini yayınlıyoruz.

BİR ÖLÜM GECESİ

Saat iki
biraz önce kaldırımda vurdular
beni,
uzanmış yatıyor bedenim
öylece
üç dört yalnız köpek
ve gece.

Birden
ne bir acı, ne bir korku
kanımın usulca aktığı yerden
canım ayrılıveriyor tenimden.

Şimdi burada
Beşiktaş meydanında
tüm ölümleri birarada yaşıyorum
evrenin damarları tek tek
parçalanıyor
Beşiktaş meydanına tepeden
bakıyorum.

Uzaklaşıyorum, uzaklaşıyorum
gökyüzüne düşen bir damlaya dalıp
İstanbul'a bakıyorum

(İstanbul'un yedi tepesine yedi
ateş yakmışlar
yedi tepesine İstanbul'un sürünüp
geçen rüzgâr)

Duyuyorum, karanlık sarsıntılarla
çalkalanıyor,
birazdan bir bomba patlıyacak
birazdan bir başka adam
yaşamın sınırından atlıyacak
birazdan bir tabanca sesi
beş el yaracak sessizliği
caddeye yapışan karanlık
ve bu Şubat gecesini.

Saat iki
bir kamyon hızla geçiyor
karanlıktan
ışıkları sönük kahvede
rüzgârda savruk masalar...

(Uçuyorum poyrazın beni
götürdüğü yerlere

DGSA'nın şiir yarışmasında Sanat Emeği ödülünü kazanan A. Tuğrul Tanyol, (sağda) ödülünü Turgay Fişekçi'den alırken.

rüzgâr el değiştiriyor ve atıyor beni
sıcak iklimlere
çıktığım bu uzak yolculukta peşimi
bırakmıyor gece)

Şimdi burada
Somali'li yoksul çocuk
açlığın ödülünü taşıyor
şişip kalan yüreğinde,
Afrika'lı yorgun savaşçının
açık kalmış gözlerinde
yıldızlı bir özgürlük gecesi
vurulup düştüğü yerde,

Biraz ilerde
beyaz canavarların paraladığı
bir kara çocuk,
kaçmaktan yorgun, bir kadın
geceye yenik düşen bir aslan
kükreyişlerle sarsılıyor.

Tüm ölümleri birarada yaşıyor
artık atmayan yüreğim
tüm ölümler benim ölümüm
vuran hep aynı, vurulan hep ben
yüzyıllardır sürüp giden
hep aynı neden,

Uzaklaşıyorum, uzaklaşıyorum
bu gârip gezegene tepeden
bakıyorum
ekvatorda bir kan kuşağı
gittikçe genişliyor
bir top güllesi gibi dönüyor evren.

(Akrep dönencesi ayaklanmış
sokuyor geceyi
bir orman yangını sarmış
öteki dönenceyi)

Santiago'da işkence gören bir
adamın
uzayı yarıyor feryatları
Manila'da ipe çekiyorlar bir adamı
Endonezya'da ölen yüzbinlerin
çığlıkları
ve New York'un
sabaha dek açıktır diskoları

İşkence gören adamın kesiliyor
sesi
diniyor işkencesi
asılan adamın sessizce kırılıyor
ensesi
ve yorgun savaşçının gözlerinde
yıldızlı bir Afrika gecesi...

Saat iki
avuçlarımda uyuyor evren
ve bu dünya, altımdaki
karanlıkta bir nokta gibi,

Uzay denen karanlık canavarın
sayısız kümelerinden biri
bir küçük samanyolu
sayısız güneş sistemleri
ve bir küçük dünyanın
bir köşesinde
yedi tepeli bir kentin
bir eteğinde
vurulmuş yatıyorum,

Solgun bir ayışığı aydınlatıyor beni
ve ardımda açık kalan perdeyi.

A. TUĞRUL TANYOL

İFSAK YÖNETİM KURULU ÜYESİ HALİL KIYAK ÖLDÜRÜLDÜ

Aşağıda İFSAK üyelerinin yayınladıkları bildiriyi bulacaksınız.

«İFSAK Yönetim Kurulu Üyesi HALİL KIYAK, 28 Mayıs 1980 Çarşamba günü görevli olarak gittiği Beşiktaş Halk-koop Şubesinde, Faşist Çetelerin kooperatifi basıp taraması sırasında katledildi.

Halk-koop şubesi'nin sanatçılara ve akademi öğrencilerine ucuz malzeme ve araç sağlama girişimlerinden İFSAK üyelerinin de yararlanması en büyük dileği idi.

Halil KIYAK, fotoğraf makinası omzunda, arkadaşları ile birlikte Toplu Fotoğraf Gezileri'ne katılmış, gecekondu bölgelerini, grev yerlerini dolaşmıştır. Anti-faşest eylemlerde görev almıştır. 2 yıl önce Zonguldak Maden ocaklarında fotoğraf çalışması yapmış, kuyulara inip işçilerin yaşamını gözlemiştir.

Arkadaşımızın anısını, Bedrettin Cömertlerin, Ümit Kaftancıoğlu'nun, İbrahim Güngör'lerin anılarına katacağız. Emekten, doğrudan, güzelden yana bir dünya kurma uğraşılarının yanıbaşında olacağız.» *İFSAK ÜYELERİ*

KİTAPLAR

IĞRIP

HASAN İZZETTİN DİNAMO

Erol Toy, geçen yıllarda bana Iğrıp adlı küçümencik bir romanını armağan etmişti. Koca koca romanlarının yanında bunu bir şeye benzetmiş olamayacağım ki birtürlü oturup okuyamadım. Daha doğrusu, okumağa yeltendimse de bir kayıkta deniz safasına çıkan bir delikanlı ile bir genç kızın günlük serüveni sandığımdan bir yana bırakıvermiştim. Bütün romanlarını uzun uzun düşünüp okkalı düşün sistemlerine bağlayan romancımızın bu romancığı neden yazdığını merak ederek son günlerde okumağa karar verdim. Okuduktan sonra da Erol Toy'un ayışığına pala sallamadığını anladım. Ulusal Kurtuluş savaşımızın sonucu olarak Yunanistan yanlısı Rumların Yunanistan'a gönderildiği günlerdi. Yunanlılar da karşılık olarak Yunanistandaki Türkleri Türkiye'ye gönderiyorlardı. Türkiye'de salt İstanbul kentinin içinde yaşayan Rumlarla Türk ırkından olduklarını savunan Papa Eftim yanlısı Rumlar, yerlerinde kalıyor, bütün geri kalan Rumlar, sınırdışı ediliyordu. Yunanistan da batı trakya Türklerini yerlerinde bırakıyordu. Bir genç kızla bir kayığa binip denize açılan delikanlı, Rumlarla Türklerin uzun yüzyıllardan beri yanyana yaşayageldikleri küçük bir balıkçı adasına yanaştı. Marmara denizi kıyısının her yanında olduğu gibi bu adacıkta da Türk-Rum balıkçılar, fırsat buldukça birbirilerini boğazlamaktan geri kalmamışlardı. Ancak, Mustafa Kemal'in kazandığı tartışılmaz yengi, Rumları yine eski barışçıl durumlarına döndürmüştü. Onları kışkırtan suçlu kişiler, çoktan Yunan ordusuyla birlikte kaçıp sınırdışını boylamışlardı. Yalnız, bütün yeryüzünde böyle kanlı savaşlardan sonra buna benzer düzeltmeler oluyor, uluslar, kendilerine başağrısı olan küçük azınlıkları ana uluslarına göndererek bundan kurtulmağa çalışıyorlardı. İşte, Osmanlı imparatorluğundan artakalmış olan en kalabalık azınlık, ülkeye saldıran düşmana yardım etmiş, ona gerek İstanbul'dan gerekse Anadolu'dan yerli rum taburları çıkarıp yardıma koşmuştu... Erol Toy, düşmanın Anadolu insanına yaptığı kötülükleri yakından bilen bir yazardır. Kendisi düşmanın gerek Anadolu'ya gelirken, gerekse ordan kaçarken geçtiği, yakıp yıktığı bir kasabadandır, Alaşehir'den.

Kocaman, insancıl bir ruhu vardır, onunla insanoğluna ancak ilgi, sevgi duyar. Bu yüzden İstanbul'dan çıkarılıp Yunanistan'a gönderilen insanlara da, romanının kahramanlarından biri olan genç kıza da hiç kızmamaktadır, kin tutmamaktadır. Bir Türk balıkçı delikanlısıyla bu genç kızın aralarında geçen talihsiz aşk, Erol

Toy'a lirik bir küçük roman yazdırmıştır. Balkanları boşaltıp Türkiye'ye gelmek zorunda kalan okuyucular, bu Rum kızıyla bu Türk delikanlısının sevişmesini elbette lanetlemezler. Ülke içinde olsun, ülke dışında olsun göçmenlik zor iştir. Savaşlar, genellikle bunların başlıca nedenleridir. Erol Toy, bu küçük romanda daha canlı, daha devinimli bir üslup kullanmıştır. Adadaki şarapçılık işleri canlı bir biçimde betimlenmiştir. Roman, sıcak bir destan havası taşımaktadır.

BİR KÜÇÜK BURJUVANIN GENÇLİK YILLARI

(Demir Özlü'nün Romanı)

HASAN İZZETTİN DİNAMO

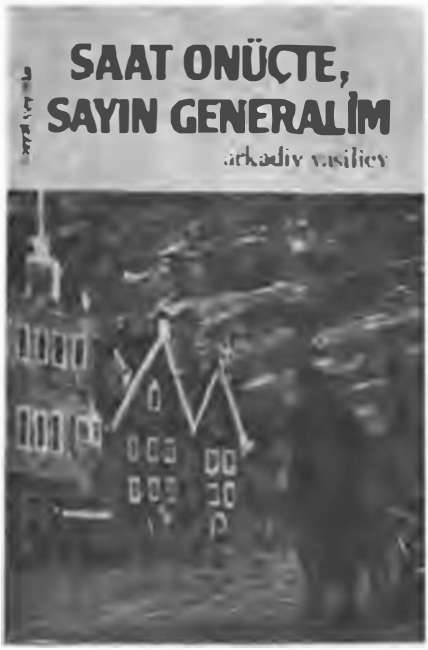
Namuslu düşünmeyi işçi sınıfının yükselmesi sorununa göre ayarlamış bir küçük burjuva aydını, Selim, güçlü bir işçi sınıfı örgütünün safları arasından bir safra gibi atıldıktan sonra üstün zekası, kültürüyle güzel burjuva kadınlarıyla kızlarını avlayarak aylak güçler geçirmeğe başlar. Otuz yaşına geldiği halde daha çok yirmi yaşındaki genç kızların serbest aşk serüvenlerine ortak olur. Burjuvazi kendi güzel kızlarına sataşan bu yakışıklı delikanlıya bir ders vermekten uzak kalmaz. Onu yakaladığı gibi yedek subay olarak alması gerekirken er olarak doğuda karlar altındaki bir vilayetimize sürer. Ancak, kızlar, çabucak başka erkekler bularak solcu Donjuanı unutmuşlardır bile. Bu biçimde bir doğu sürgünü hepsinde bir soğuk duş etkisi yapmıştır. Askerlik görevinden sonra da sosyalist Donjuan, kadınlara eski fiyakasını söktürememiştir.

Bu küçük roman, çok güzel yazılmıştır. Demir Özlü'nün çok iyi bir yazı ustası olduğu görülmektedir. Demir Özlü, romanın baş kahramanı Selim'in çevresindeki kızlarla kadınları inceden inceye, sanki Freudcu bir gözlükle betimliyor. Bu kadınlarla kızlar, sayfayı bitirip geçtiğimizde belleğimizde yapışıp kalıyorlar. Ancak, yukarda da dediğim gibi bunlar, birer Freudcu laboratuvar kaçkınından başka bir özellik taşımıyorlar. Yine de Selim'in burjuva kızlarıyla olan serüveni okuyucuyu merakla sürüklüyor.

SAAT ONÜÇTE SAYIN GENERALİM

TURGAY FİŞEKÇİ

Arkadiy Vasilyev'in romanı, Sosyal Yayınlar, 639 sayfa.

Otobiyografik ve biyografik romanın Sovyet Edebiyatında önemli bir yeri var. Bu olgu hiç

şüphesiz Sovyet toplumunun geçirdiği tarihsel gelişimle bağıntılı. Yüzyılımızın başında Rusya'da alevlenen devrimci hareket, 1905, 1917 Şubat ve Ekim Devrimleri, iç savaş, sosyalizmin inşası, Büyük Anayurt Savaşı ve sonrası... Tüm bu süreçler elbette ki kendi içinden pekçok isimli ya da isimsiz kahraman çıkarmıştır. Sovyet Edebiyatının önemli bir özelliği bu kahramanlardan önemli bir kısmının yaşadıklarını roman, öykü vs. ile belgelemeleri, edebiyat dünyasına ve tüm insanlığa sunmalarıdır. Bu kahramanların kimi, büyük savaşımlar içinde yaşamlarını tüketmişler, ölümlerinden kısa bir süre önce yaşamlarının romanını yazmışlardır. Ostrovski'nin «Çeliğe Su Verildi»si bu olayın en güzel örneklerinden biridir. 70-80 yıl gibi kısa bir tarihsel sürece sığabilen bunca yoğun olay aynı zamanda bir insan ömrünün de kapsayabileceği genişlikte.

İşte Arkadiy Vasiliev'in «Saat Onüçte Sayın Generalim» adlı romanının baş kahramanı Andrey'de böyle birisi. Romandan anladığımıza göre 1898 de doğmuş. Babası da Bolşevik Partisinin savaşçılarından ve ünlü devrimci Frunze'nin yakın arkadaşı. Büyük Ekim Devriminin hemen sonrasında 1918 de ve henüz yirmi yaşındayken Sovyet İktidarının gizli polis örgütü olarak kabul edilen Çeka'ya yani «Olağanüstü Komisyon»a giriyor. Romanın ilk yarısında Devrimin hemen sonrasındaki sıkıntılı günleri, devrimin karşılaştığı güçlükleri ve ÇeKa'nın eylemlerini izliyoruz. Romanın bu bölümü özellikle devrim günlerinin güçlüklerini, zor savaşım koşullarını anlatması bakımından öğretici bir değer de taşıyor. Bu bölümde, ÇeKa Başkanı Djerzinski'yi, devrimin liderleri Lenin ve Sverdlov'u, Sosyalist Devrimciler Partisi'nin lideri Maria Spiridovna'yı, bu partinin Sovyet İktidarı karşısındaki tutumunu, karşı devrimcilerin örgütlenme ve eylemlerini okurlar yakından izleyebiliyor.

İç savaşın bitmesi, Sovyet iktidarının pekişmesinden sonra Andrey, öğrenimini sürdürerek Almanca öğreniyor ve öğretmenlik yapmaya başlıyor.

Romanın ikinci bölümü, Hitler ordularının sovyet topraklarına girdiği 1941 yılında başlıyor. İlerleyen Alman ordularına General Vlasov ve bazı sovyet subayları teslim olarak Almanların tarafına geçiyorlar. Devrim öncesi burjuva kökenli olan bu subayların amacı Sovyet iktidarının yıkılması. Vlasov, Berlin'e yerleşerek bir Rus Kurtuluş Ordusu kurma hazırlıklarına başlıyor. Bu ordu için de özellikle Almanlara esir düşmüş Sovyet askerler üstünde propaganda çalışmaları yapıyor. Bu bölümde Andrey, Almanların cephe gerisine, Vlasov'un yanında çalışmaya gönderiliyor. Böylelikle okur cephe gerisindeki Almanya, Vlasov'un kişiliği ve çalışmalarıyla dolu ilginç bir dünyaya girmiş oluyor. Bu bölüm de savaşın bitimi ve Vlasov'un teslim alınışına kadar sürüyor.

«Saat Onüçte Sayın Generalim», gerek işlediği konular, gerekse anlatımı, kurgusuyla ilginç, kapsamlı bir roman. Çok sık rastlanan düzeltme hataları da olmasa, baştan sona zevkle okunabilecek güzellikte.

OKURLARLA BİRLİKTE

Sanat Emeği'ne Dost Selamlar,

Gerek düşünsel, gerek şiirsel ve gerekse toplumsal yazınlarınızı izlemekteyim.

Ben Türkiye Müzik İşçileri Sendikası'nın Yazı İşleri Müdürlüğünü yapmaktayım. Sendikamızın Genel Merkezi Ankara'da olmakla birlikte İstanbul, İzmir, Bursa ve Eskişehir'de şubeleri bulunmaktadır. Türkiye genelinde bu iş kolunda kitle ve sınıf sendikacılığına yönelik çalışmalar yapan tek sendikadır.

Kendi biyografime gelince 1953 Diyarbakır doğumluyum. Lise dönemlerimden bu yana şiir ve denemeler yazmaktayım. Mektubumla birlikte size de yazı ve şiirler gönderiyorum.

Dost selamlar.

FUAT SİNANOĞLU/ANKARA

Değerli okurumuz,

Öncelikle dergimize gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederiz. Gönderdiğiniz «Batı Dünyasında Punk ve Rock'ın Roll Müziğinde Canlanan Nazizm» başlıklı yazınız, ele aldığı konu ve taşıdığı bilgilerle ilginç bir yazı. Ancak anlatım dili olarak aksaklıklar taşıyor. Anlatılan düşünceler de tam bir bütünlük içinde verilememiş. Yazıda yer yer kopmalar, başka konulara girmeler görülüyor. Bu nedenle aşağıda bu ilginç yazınızdan bölümler yayınlıyoruz.

Dergimize başka çalışmalarınızı da beklediğimizi bildirir, başarılar dileriz.

BATI DÜNYASINDA PUNK ve ROCK'N ROLL MÜZİĞİNDE CANLANAN NAZİZM

Hey dergisinin Pop magazin ekinde ilginç bir başlık var. «Zaman zaman çeşitli akımların etkisi altına giren Pop müziğinde «HİTLER» modası esiyor. «Pop müziğinde özellikle de Punk akımında sanatçılar kendilerini «NOSTALGIA» (Geçmişe duyulan özlem)nın etkisine kaptırarak Hitler'e ve Nazi Almanyasına kadar gittiler. Hitler'i göklere çıkarıp Nazi simgelerini ilk kullananlardan biri, dağılmalarına karşın plakları milyonları satan SEX PİSTOLS topluluğu oldu.

Topluluğun eroin komasına girerek ölen elemanlarından Sid Vicous üzerinden gamalı haçı eksik etmezdi. 1978 yılında Rio de Janerlo'da birlikte plak yaptıkları İngiltere'deki ünlü posta soygununun kahramanı Biggs'le elele verip Nazi'lerden yana büyük bir kampanya başlatmışlardı. «Hitler, İdi Amin biz aynı kaderi paylaşıyoruz» diyorlardı.

«Punk müziğinin bir başka temsilcisi IGGY POP kendisini izleyen onbinlerce kişiyi kendinden geçiren bir şov sunuyor. Bir yandan şarkı söylerken, bir yandan Hitler'in özel askerlerinin giysileri

içindeki adamlarına her tarafından kanlar akıncaya kadar kırbaçlatıyor kendini. Salondaki binlerce genç ise «HEİL HİTLER' çığlıklarıyla katılıyorlar ona».

«Biz şiddet ve korku hayranıyız» diyen KİSS topluluğu da bu akımın dışında kalmadı. Adlarının son iki harfi Hitler'in özel komandoları SS'lerin kendilerine özgü biçimleriyle yazılıyor. «Heil Hitler» onların da parolası. Bu nedenle Alman gümrüklerinden geçerken teknik donanımları üzerindeki KİSS yazısını değiştirmek zorunda kalıyorlar. Çünkü Alman sınır polisleri sokmuyor onları içeri.

DAVİD BOWİE ise en ateşli Hitler yanlısı. Konserlerine Hitler selâmıyla başlayan Bowie, ünlü müzik dergileri «Melody Maker» «Rolling Stone» da ve dünyanın en büyük dergisi olarak kabul edilen «Playboy»da şu açıklamayı yaptı: «Tek inandığım yol Hitler ve onun çizgisidir. Rock yıldızlarının hepsi benimle aynı görüşü paylaşırlar. Bana sorarsanız ilk Rock yıldızı Adolf Hitler'di. Keşke bizler de onun gibi kitleleri avucumuzun içine alabilsek.»

«JEFFERSON STARSHİP topluluğunun kadın solisti GRACE SLİCK ise kendini her akıma kolaylıkla uydurabilenlerden. 9 Yıl önce «Ben Mao'dan da solcuyum» diyordu. Grace Slick. O günlerde doğan çocuğuna da «CHİNA» adını vermişti. Şimdilerde ise elinde Hitler'in «KAVGAM» adlı kitabıyla çıkıyor, sahneye ve şarkılarında «kitabın propagandasını yapıyor» Her akıma kolaylıkla sapılanan ve de onun propagandasını müziksel alanda da vurgulayan bu kadın sanatçının modacı zihniyetine ne denilebilir ki?

«Hitler çizgisinde propagandaya katılan iki sanatçıda ROD STEWART ve ERİC CLAPTON. Her ikisi de İngiltere'deki ırkçılık hareketi lideri «MARTİN WEBSTER'in reklamını yaptılar geçen yıl konserlerinde zenci ve Yahudi düşmanlığını onayladıklarını, bu konuda milyonlarca Yahudiyi öldürerek insanlığın kurtarmak için çalıştığına inandıkları Hitler'e öykünülmesi gerektiğini söylüyorlar.

«Bir de Rock operası yapıldı. Hitler üzerine. Hamburg'da yapılan ve 3 milyon liraya malolan «DER FÜHRER» adlı plak, basından şiddetli eleştiriler alınca yayımcıları Walter Quintos ve Lothar Slems tarafından toplatılarak, ileri bir tarihte yeniden piyasaya çıkarılmak üzere depoya kaldırıldı.

EDEBİYATIN DEĞERİNİ ANLADIM

Sanat Emeği Dergisine,

Derginizi elime geçtikçe okuyorum. Lokalde kimi zamanlar edebiyattan, şiirden, öyküden konuşuruz. Çoğu devrimci arkadaşlar edebiyat tutkusu olan arkadaşları ciddiye almazlar. «Şimdi kavga zamanı arkadaş, şiirmiş, öyküymüş gevezelik zamanı değil» gibi iddialarla onları sustururlar. Bu konuda ben de tam bir kanaat sahibi olamam ve bazan onları haklı bulur, bulurdum.

İzmir olayların ilk patlak verdiği günlerde, üniversite Hastanesi basılmış ben de dahil bir yığın arkadaş gözaltına alınmıştım. Bu ilk gözaltına alınmamdı. Dövüldük, sövüldük kötü günler geçirdik. Bir gurup arkadaşla kapatıldığımız yerde günlerce kaldık. O günler zarfında belleğimdeki şiirleri arkadaşlara okudum. Özellikle Nazım'ın «Hapiste Yatana Öğütler» şiirini bize güç veriyordu. Bir de o günler az önce derginizde bir şiir yayınlanmıştı. Ozanının adını da hatırlamıyorum. Ancak o gün-

ler ben de bir iz bırakmış, birkaç kez okumuştum. Cellatlı mellatlı bir şiirdi. Ve faşizmi anlatıyordu. Belleğimi zorlayıp şunları çıkarabildim.

İpini yağlarken cellat
Çiğnenirken alın terimiz
Ey halk
Ey sağır ve büyük okyanus
İşte gene yaralı
Ve kavgadadır oğulların
Bas bağrına
Bas bağrına

Gibi bitiyordu. Şiirde ki bas bağrına bize içerde hem dokundu, hem de bir mutluluk verdi.

O gün başka arkadaşlarımız da bildiği şiirleri hatırlıyabildikleri kadar okudular.

İçerde şiirler ve edebiyat bize arkadaş oldu. Şiiri edebiyatı zaman zaman ben de küçümsedim. Bu günahımı şimdi bağışlatmak istiyorum. Uygun görürseniz mektubumun derginiz okur mektupları bölümünde yayınlanmasını dilerim. Saygılarımla.

ALİ G. / İZMİR

ŞİİR YAZIYORUM

Dost Yazı Kurulu Üyeleri,

Anadolu'nun bir köyünde yaşıyorum. Derginiz sınıf savaşımında sanatı kucaklıyor. Emekçiler daima güzele ulaşmak için savaşıyorlar. Sizleri kutlarım.

Sizlere son yazdığım bir şiirimi gönderiyorum. Bu uğraşı sürdüreyim mi, yoksa bırakayım mı? Eksiklerim nedir? Ne yapmalıyım? Eleştirilerinizi, önerilerinizi bekliyorum. Sizlere teşekkürler.

Saygılarımla.

A D. DOĞULU
GÖLYAZI GİRESUN

Dost Okurumuz,

Mektubunuzda yaşınızı ve ne kadar zamandır şiirle ilgilendiğinizi belirtmemişsiniz. Şiirinizden genç ve şiire yeni başlamış olduğunuz anlaşılıyor. Şiirinizde bir duygu ve anlam bütünlüğü yok. Bugünkü Türkiye'de ve hatta dünyada yaşanan ne varsa hepsini şiire doldurmaya çalışmışsınız. Fındık emekçilerinin sömürülmesinden, Afganistan sorununa kadar. Öncelikle çok şey söylemek yerine, söylediğinizi yalın şiirin hammaddesini yani sözcük ve imgeleri titizlikle kullanmaya çalışın. Yazdığınız şiirin üstünde tekrar tekrar durun. Ortaya çıkan terlenerek yaratılmış bir emek ürünü olsun. İyi şiir yazabilmek için öncelikle Türk şairleri olmak üzere bol bol şiir okuyun. Romanlar da dünyanızın gelişmesine yardımcı olacaktır. Şiiri bırakmak ya da sürdürmeyi sormadan önce, bu alanda emek harcamaya, ter dökmeye hazır olup olmadığınızı sorun kendinize.

Dost selamlarımızla.

p. 3 A poem by Barış Pirhasan
p. 6 A poem by Fazıl Hüsnü Dağlarca
p. 7 A poem by Şükran Kurdakul
p. 8 *Monopoly Capital Invades The Field Of Culture.*
Banks and holding companies buy paintings, start museums, found theatre groups; mysterious 'black-money' groupz finance popular musicals; amounts hitherto unheard of are laid out to 'get a piece' of the field of culture. Art in Turkey, backed by the artists themselves - sometimes putting a part of their meagne salary in literary journals, sometimes spending a small heritage on a new play - and faced with new 'protectors'! Who are they? The in Capitalists! Why are they interest for their capital? This many answered question will be querried for time now in the Sanat Emeği taking one or two branehes at a time.
p. 11 Seçkin Cılızoğlu, editor of Theatre - 80 a montly journal of dramatics, writes on the new vague of commercial theatres in Turkey. Musical comedies financed by 'International Artistic Performances Co' sell out to capacity andiences, pay govel wages to actors and dancers many 'on leave' (!) from the state companies they are evgoged and get good publicity in colorful dailies. But is Commerce the sole reason behind these commercials? Ms. Cılızoğlu is douptful.
p. 18 A poem by Kemal Özer
p. 21 Painter Canan Çoker in her article «Paintings as financial assets.» The Value of writes on the arts - market relationship. She suggests that speculative commerce in paintings is teitler «a cultural service» nor an original phenomenon and the upsurge of prices in the Turkish painting market is merely the reflection of the general crisis of capitalism in the west.
p. 36 A short story by Selçuk Baran
p. 46 A poem by İsmail Uyaroğlu
p. 48 A poem by Sennur Sezer
p. 49 A poem by Ahmet Ada
p. 51 *A Diologne thet will go on till the end of time.*
On the occasion of the 16 th anniversary of the death of Nazım Hikmet. We present the translation of the memories of the Soviet Turcologish Rady Fısh of the poet.
p. 63 A poem by Müştak Erenus
p. 66 *Orhan Kemal.*
Şahap Balcıoğlu, the well - known journalist, reminiceses on Orhan Kemal the famous author.

BU TOPRAK BU ONLARI UNUTMAZ

boris vasiliyev

YENİDEN 5 LİRA

sanat emeği

YAYINLARI